

แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบ
อาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
**GUIDELINES FOR SOLVING THE POVERTY PROBLEMS : A
CASE STUDY OF POOR PEOPLE WORKING AS THE
EMPLOYEES IN THE RICE MILLS IN CHUMHED
SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT,
BURIRAM PROVINCE.**

วิทยานิพนธ์

ของ

รัตยา ต่างประโคน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา

กันยายน 2552

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ชื่อเรื่อง	แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์		
ผู้ศึกษาค้นคว้า	รัชยา คำประโคน		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.จรัส สว่างทัฬห	ประธานกรรมการ	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนันต์ ลิขิตประเสริฐ	กรรมการ	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรียา รักการศิลป์	กรรมการ	
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
สถานศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	ปีที่พิมพ์	2552

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา 1) สาเหตุความยากจน 2) ตัวชี้วัดความยากจน และ 3) แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ประชากรเป้าหมายในการวิจัยได้แก่ คนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี 3 แห่ง จำนวน 50 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ สรุปผลการวิจัยพบว่า

1. สาเหตุความยากจนส่วนใหญ่เป็นความยากจน ซึ่งได้เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังต่อไปนี้ การมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย มีการะการรับผิดชอบต่อครอบครัวสูง สมาชิกในครอบครัวไม่สามารถพึ่งตนเองได้ การมีหนี้สินที่เกิดจากการกู้มาเพื่อใช้จ่าย มีระดับการศึกษาน้อย ขาดที่ดินทำกิน ขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพอื่นๆ มีพฤติกรรมการดื่มสุรา สูบบุหรี่ และเล่นการพนัน รวมไปถึงสภาพแวดล้อมภายในบ้านคนจนไม่ถูกสุขลักษณะทำให้เป็นแหล่งแพร่ของเชื้อโรค ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพตามมาและประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ซึ่งสาเหตุความยากจนส่วนใหญ่ถือได้ว่าเป็นความยากจนแบบปัจเจกบุคคล

2. ผลการศึกษาได้ค้นพบตัวชี้วัดของกลุ่มคนงานในโรงสี โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยซึ่งได้แก่ 1) ด้านการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย หรือ ไม่ได้รับการศึกษา จึงขาดความรู้ ตลอดจนทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ 2) ด้านการประกอบอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จึงจำเป็นต้องยืมอาชีพรับจ้างเป็นหลัก 3) ด้านรายได้ พบว่า ส่วนใหญ่มีรายรับทางเดียวแต่รายจ่ายมีหลายทาง อาทิ ค่าอาหาร ค่ายารักษาโรค ค่าหนี้สิน เป็นต้น 4) ด้านสุขภาพ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ โรคภูมิแพ้ โรคปอด

โรคหอบหืด เนื่องจากสภาพแวดล้อมในโรงสีที่มีฝุ่นละอองเป็นจำนวนมากและไม่รู้จักวิธีป้องกัน
สุขภาพของตนเองที่ถูกต้องอนามัย 5) ด้านสวัสดิการจากภาครัฐ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้รับ
สวัสดิการจากภาครัฐในด้านอื่นๆนอกจากโครงการประกันสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข เพียง
อย่างเดียว 6) ด้านหนี้สิน พบว่า มีภาวะหนี้สินมาก อันเกิดจากค่าใช้จ่ายซึ่งได้แก่ เงินกู้ยืมระบบ
หนี้เงินเชื่อจากร้านขายของชำ เป็นต้น 7) ด้านสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย พบว่า ไม่ถูก
สุขลักษณะ อาทิ ไม่มีห้องนอนคั่นนอนรวมกัน ห้องน้ำไม่มีมิดชิดและไม่สะอาดอีกทั้งไม่มีที่ระบาย
น้ำทิ้ง ส่งผลให้เกิดน้ำขังบริเวณบ้าน เป็นต้น 8) ด้านภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและ
ภัยทางธรรมชาติ พบว่า ภัยทางธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม เป็นภูมิอากาศทางธรรมชาติที่
แปรปรวน ทำให้เป็นอุปสรรคและไม่สามารถประกอบอาชีพทางการเกษตรได้ 9) ด้านภาวะวิกฤต
เศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลผลิตในตลาดโลก พบว่า ราคาสินค้าและค่าครองชีพที่
สูงขึ้น แต่รายรับยังคงเท่าเดิม จึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนและสมาชิกในครอบครัว และ
10) ด้านภาวะทุจริตโทรมความร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า สภาพภูมิอากาศและภัย
ธรรมชาติที่แปรปรวนและถูกทำลาย เช่น ไม่มีป่าชุมชน น้ำแห้ง ดินเสีย ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อกร
ดำรงชีพของกลุ่มคนจนที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ

3. แนวทางแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพในโรงสีมีแนวทาง
แก้ปัญหาดังนี้ 1) แก้ปัญหาจากตัวคนจนเอง โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเช่น การค้มเหล้า สูบ
บุหรี่ เป็นต้น และใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) ผู้ประกอบการควรเพิ่มค่าจ้างให้มากขึ้น
กว่าเดิม เพื่อให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน 3) รัฐบาลควรให้โอกาสทางการศึกษาให้แก่คนจน
เพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้มีความรู้ ความชำนาญในการประกอบอาชีพ 4) องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นควรตั้งงบประมาณในการสร้างบ้านให้แก่คนยากจน และให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามา
ดูแลให้ความรู้ในด้านการป้องกันและดูแลตนเองตลอดจนการรักษาสภาพแวดล้อมให้มากขึ้น 5)
รัฐบาลควรให้สวัสดิการเพิ่มมากขึ้น และทำประกันสังคมเพื่อรองรับกับปัญหาด้านสุขภาพที่อาจจะ
เกิดขึ้นในวันข้างหน้าของคนจน 6) รัฐบาลควรหาทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและความแปรปรวน
ของราคาผลผลิตในตลาดโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนยากจนเป็นอย่างมาก

TITLE : Guidelines for Solving the Poverty Problems: A Case Study of Poor People Working as the Employees in the Rice Mills in Chumhed Subdistrict, Muang District, Buriram Province

AUTHOR : Rattaya Tangprakhon

ADVISORS : Associate Professor Dr.Charas Sawangtap Thesis Advisor
Assistant Professor Anan Likitprasert Co - advisor
Assistant Professor Suriya Rakkarnsil Co - advisor

DEGREE: Master of Arts **MAJOR :** Social Sciences for Development

SCHOOL : Buriram Rajabhat University **YEAR :** 2009

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to study the causes of poverty; 2) to investigate the poverty indicators; and 3) to find out the guidelines to solve the poverty of poor people working as the employees in the rice mills in Chumhed subdistrict, Muang district, Buriram province. The target groups were 50 poor people working as the employees in 3 rice mills, selected by purposive sampling technique. The research instruments were the structured interview, the field observation and the in-depth interview. The data were analyzed by using percentage. The results were as follows:

1. The causes of the poverty were most from the poverty, ranking from the most to the least found were "The incomes were less than the expenses", followed by "They have to be highly responsible of their families", "The members of their families cannot be self-reliance", "Having the loan debts for their expenses", "They had had low education", "Lacking of the land for making a living", "Lacking of the capitals for investment in other occupations", and "Preferring alcoholic drinking, smoking cigarette and playing gambles". In addition, the environment of their houses is not suitable which can be the place to spread out the diseases. Therefore, this can be effected on their health and works. These poverties were found individual cause.

2. The poverty indicators ranking from the most to the least were: 1) The education was found that most of them have low education or uneducated so that they lacked of knowledge and skills for working; 2) The occupation was found that most of them do not have their own lands so

that they have to work as employees; 3) The income was found that most of them have only one way of incomes but they have many expenses such as foods, medication and debts, etc.; 4) The health was found that most of them face with the breathing system diseases such as allergy, pneumoconiosis and asthma because the environment of the rice mills is full of dust and they do not know how to protect themselves in the correct ways; 5) The government welfare was found that most of them do not get any welfares from the government but they receive the health insurance project from the ministry of public health; 6) The debt was found that they have much more debts which are from their expenses such as nonformal loan system, debts from groceries, etc. ; 7) The habitant environment was found that their houses are not correct in hygienic conditions; 8) The changing of the climates and natural disasters was found that the natural disasters as drought and floods are altered with the natural climates which can be the obstacles in agricultures; 9) The economic crisis and the changing of the world product costs were found that the prices of the goods and cost of living are increased but they still receive the same incomes which are effected on the cost of living and members of their families; 10) The dilapidation of natural resources was found that the changing and destruction of the climates and natural disasters as lacking of community forests, drought and distilled soil are effected on the ways of poor people's lives concerning with natures.

3. The guidelines to solve the poverty of poor people working as the employees in the rice mills were: 1) To solve the problems by their owns by changing their drinking and smoking behaviors, and applying the sufficient economy principle for living; 2) The employers should increase the poor people's incomes in order to afford their present expenses; 3) The government should give more education opportunity to the poor people to gain more knowledge and skills for their works; 4) The local political organizations should support the budget for constructing the poor people's houses and the public health officials should give them more knowledge in protection and taking care the poor people themselves as well as the environmental preservation; 5) The government should give the poor people more welfares and social insurance to support their health problems that will be happened in the future; and 6) The government should solve the economic problems and the changing of product costs in the world market which is effected on the poverty problems.

ประกาศคุณูปการ

วิทยาลัยนพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความช่วยเหลือ การชี้แนะและการให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.จรัส สว่างทัฬห ประธาน กรรมการควบคุมวิทยาลัยนพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนันต์ ลิขิตประเสริฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุริยา รักการศิลป์ กรรมการควบคุมวิทยาลัยนพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำเพื่อให้งานวิทยาลัยนพนธ์มีความชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่อำนวยความสะดวก ประสานงานในการจัดทำวิทยาลัยนพนธ์

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนันต์ ลิขิตประเสริฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชรินทร์ ศิริอำพันกุล ว่าที่ร้อยโทวิชัย ปิยมิตรธรรม ที่กรุณาตรวจและแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบคุณผู้จัดการ โรงสีแสงไชย ที่ให้ความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือในการวิจัย และกรุณาอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจกวิทยาลัยนพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี

คุณค่าและคุณประโยชน์จากวิทยาลัยนพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณแม่บิดา มารดา นูรพาจารย์ หน่วยงานทางการศึกษา ตลอดจนผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุน ด้านการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย

รัตยา ค่างประโคน

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
	ความสำคัญของการวิจัย.....	2
	ขอบเขตของการวิจัย.....	3
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
	แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน.....	7
	สถานการณ์ความยากจนในประเทศไทย.....	12
	ตัวชี้วัดความยากจน.....	16
	แนวคิดทฤษฎีว่าด้วยสวัสดิการและความยากจน.....	19
	นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน.....	24
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	39
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	45
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	45
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	52
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	53

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
บริบทโรงสี.....	56
บริบทชุมชน.....	57
บริบทคนจน.....	60
ตัวชี้วัดความยากจน.....	76

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	81
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	81
วิธีดำเนินการวิจัย.....	81
สรุปผลการวิจัย.....	83
อภิปรายผล.....	85
ข้อเสนอแนะ.....	89

บรรณานุกรม.....	92
-----------------	----

ภาคผนวก.....	96
--------------	----

ภาคผนวก ก หนังสืออนุเคราะห์.....	98
----------------------------------	----

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	104
----------------------------	-----

ภาคผนวก ง ภาพประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	111
---	-----

ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	114
----------------------------	-----

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 สัดส่วนคนจนในประเทศไทย.....	12
2 แสดงเครื่องมือในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือในการทำงาน.....	49
3 แสดงข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มคนจนที่อาศัยอยู่ในโรงสี ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.....	60
4 สรุปการวิเคราะห์วิถีชีวิตของคนจน (Way of Life).....	70
5 สรุปการวิเคราะห์สาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจน.....	75
6 สรุปการวิเคราะห์ตัวชี้วัดความยากจน.....	80

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความยากจนถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ ความยากจนเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนมาก สาเหตุของปัญหามีความเชื่อมโยงกันจนไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่า ปัจจัยใดเป็นสาเหตุของความยากจนที่แท้จริงได้ ธนาคารโลกได้สรุปสาเหตุของความยากจนในประเทศไทยไว้ว่าประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น ชาติที่ดินทำกิน ชาติโอกาสทางการศึกษา ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัจจัยเชิงโครงสร้างประชากร ซึ่งพบว่าครอบครัวที่มีขนาดใหญ่จะมีโอกาสตกอยู่ในภาวะความยากจนมากกว่าครอบครัวขนาดเล็ก ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีความเสี่ยงต่อความยากจนมากกว่าภาคอื่นๆ ปัจจัยเชิงสังคมและวัฒนธรรม (เครือข่ายยุทธศาสตร์เพื่อเอาชนะความยากจน สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. 2547 : 15-16) การแก้ไขปัญหาคความยากจนจึงเป็นประเด็นสำคัญของรัฐบาลที่ได้พยายามแก้ไขมาโดยตลอด แต่ภาวะความยากจนดังกล่าวก็ยังคงอยู่ ด้วยเหตุที่ปัญหาความยากจนมีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนทั้งที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชน การแก้ไขปัญหามีลักษณะต้องเป็นความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้การแก้ไขปัญหาคความยากจนจึงต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์และการบริหารจัดการรูปแบบใหม่

แนวทางการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคจำเป็นต้องรับรับความร่วมมือกับองค์กรของภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองและมีการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้เกิดเป็นพลังในการสร้างรากฐานชีวิตที่มั่นคง โดยพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลักภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้สังคมเข้มแข็งและมีคุณภาพ รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ สามารถนำประเทศไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพ ยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

จากการสำรวจและศึกษาชุมชนจากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับตำบล (องค์การบริหารส่วนตำบลชุมเห็ด. 2550 : 2) เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนที่เป็นกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีจำนวน 3 โรง ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับตัวจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจ เป็นศูนย์รวมความเจริญ

ต่างๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีจะอาศัยอยู่ในตำบลชุมเห็ดทั้งหมด จึงมีผลกระทบจากสภาพดังกล่าวประกอบกับ การขาดความรู้ ขาดการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมรายได้จากหน่วยงานอื่นๆ ที่สำคัญขาดแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และครอบครัว เป็นต้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา การแก้ไขปัญหาความยากจนที่ยั่งยืน เพื่อให้กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีดังกล่าว สามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาวนั้น กลุ่มคนเหล่านี้ต้องร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มคนจน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐและภาคเอกชน ด้วยวิธีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมอันจะนำมาซึ่งการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ สามารถสนองความต้องการให้กับประชาชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีได้อย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความยากจน ตัวชี้วัดความยากจนตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาความ เพื่อทราบสภาพและปัญหาความยากจนของผู้ประกอบอาชีพในกลุ่มนี้อย่างแท้จริง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสาเหตุความยากจน ของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาตัวชี้วัดความยากจน ของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสาเหตุแห่งความยากจน ของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. ทำให้ทราบถึงตัวชี้วัดความยากจน ของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
3. ทำให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ของกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ กลุ่มคนทำงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีจำนวน 3 โรง ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1.2.1 ขั้นตอนที่ 1 สุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มคนทำงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี จำนวน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.2 ขั้นตอนที่ 2 สุ่มกลุ่มคนทำงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ดังกล่าวแบบเจาะจงจากตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มประชากรที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.3 ขั้นตอนที่ 3 สุ่มแบบจำเพาะเจาะจงและกำหนดโควตา (Quota Sampling) รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 50 คน ซึ่งประกอบด้วย

1.2.3.1 กลุ่มคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี อายุระหว่าง 20-29 ปี ที่ทำงานอยู่เป็นประจำ จำนวน 9 คน

1.2.3.2 กลุ่มคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี อายุระหว่าง 30-49 ปี ที่ทำงานอยู่เป็นประจำ จำนวน 33 คน

1.2.3.3 กลุ่มคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี อายุระหว่าง 50 ปีขึ้นไป ที่ทำงานอยู่เป็นประจำ จำนวน 8 คน

2. ประเด็นที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ประกอบด้วย

2.1.1 ชื่อ - สกุล

2.1.2 เพศ

2.1.3 อายุ

2.1.4 การศึกษา

2.1.5 อาชีพ

2.1.6 รายได้

2.1.7 สถานภาพ

2.1.8 ฐานะทางครอบครัว

2.1.9 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

- 2.1.10 ลักษณะที่อยู่อาศัย
- 2.1.11 การถือครองที่ดิน
- 2.1.12 ลักษณะการเป็นหนี้
- 2.1.13 การอุปโภคและบริโภค
- 2.1.14 ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน
- 2.1.15 ระบบสวัสดิการจากภาครัฐ
- 2.2 สาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี
 - ประกอบด้วย
 - 2.2.1 มีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย
 - 2.2.2 ขาดความรู้และความสามารถในการจัดการการผลิตและการลงทุน
 - 2.2.3 มีนิสัยหรือยึดทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง
 - 2.2.4 มีภาระที่ต้องรับผิดชอบสูง
 - 2.2.5 ด้านวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก
 - 2.2.6 ด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ
 - 2.2.7 ชุมชนขาดกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรภายในชุมชน
 - 2.2.8 ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติ
 - 2.2.9 ความทุจริต/รื้อยหรือของแหล่งทรัพยากร
 - 2.2.10 ด้านความทุจริต/รื้อยหรือของแหล่งทรัพยากรสภาพแวดล้อมภายใน
 - 2.3 ตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ประกอบด้วย
 - 2.3.1 ด้านการศึกษา
 - 2.3.2 ด้านการประกอบอาชีพ
 - 2.3.3 ด้านรายได้
 - 2.3.4 ด้านสุขภาพ
 - 2.3.5 ด้านระบบสวัสดิการจากภาครัฐ
 - 2.3.6 ด้านหนี้สิน
 - 2.3.7 มีภาระด้านหนี้สิน
 - 2.3.8 ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ
 - 2.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ประกอบด้วย
 - 2.4.1 แก้ไขปัญหาด้านการศึกษา

2.4.2 แก้ไขปัญหาด้านการประกอบอาชีพ

2.4.3 แก้ไขปัญหาด้านรายได้

2.4.4 แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ

2.4.5 แก้ไขปัญหาด้านระบบสวัสดิการจากภาครัฐ

2.4.6 แก้ไขปัญหาด้านหนี้สิน

2.4.7 แก้ไขปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ

2.4.8 แก้ไขปัญหาด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทาง

ธรรมชาติ

2.4.9 แก้ไขปัญหาด้านวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตใน

ตลาดโลก

2.4.10 แก้ไขปัญหาด้านความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร

3. ระยะเวลา ระหว่างวันที่ 1- 30 เดือนมิถุนายน 2550

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความยากจน หมายถึง การไม่มีรายได้หรืองานที่มั่นคง รวมถึงการขาดอำนาจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การขาดสิทธิในการเรียกร้องการขาดสิทธิที่เท่าเทียมในการเข้าสู่บริการต่างๆ และการขาดการยอมรับจากคนในสังคม

2. คนจน หมายถึง คนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าคนละ 20,000 บาทต่อปี

3. สาเหตุแห่งความยากจน หมายถึง สาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความยากจน ประกอบด้วย มีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย ขาดความรู้และความสามารถในการจัดการการผลิตและการลงทุน มีนิสัยหรือทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง มีภาระที่ต้องรับผิดชอบสูง มีภาระด้านหนี้สิน สภาพแวดล้อมภายในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ ชุมชนขาดกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรภายในชุมชน ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ วิกฤตเศรษฐกิจ และความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก ความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร

4. ตัวชี้วัดความยากจน หมายถึง ปัจจัยในด้านต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความยากจน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการศึกษา ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพ ปัจจัยด้านรายได้ ปัจจัยด้านสุขภาพ ปัจจัยด้านระบบสวัสดิการจากภาครัฐ ปัจจัยด้านหนี้สิน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ

5. แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน หมายถึง แนวทางการป้องกันและการแก้ไขปัญหาคความยากจน ประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาคด้านการศึกษาค การแก้ไขปัญหาคด้าน การประกอบอาชีพ การแก้ไขปัญหาคด้านรายไดค การแก้ไขปัญหาคด้านสุขภาพ การแก้ไขปัญหาคด้านระบบสวัสดิการจากภาครัฐ การแก้ไขปัญหาคด้านหนีสิน การแก้ไขปัญหาคด้านสภาพแวดล้อม โดยส่วนใหญคไม่นาคอยู่และไมคถูกสุขลักษณะ การแก้ไขปัญหาคด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาคด้านวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก การแก้ไขปัญหาคด้านความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร

6. การมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน หมายถึง การเปิดโอกาสใหคคนในท้องถิ่นที่รวมถึงคนจนและคนด้อยโอกาสไดคเขาคามีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาคความยากจนที่คนในชุมชนประสบอยู่ ซึ่งจะช่วยสรุวงความรุคความเขาคใจเกี่ยวกับสภาวะของคนจนและคนด้อยโอกาสทางสังคมที่เป็นอยูคจริง

7. ระบบสวัสดิการสังคม หมายถึง การที่กลุ่มที่ประกอบอาชีพรับจ้างไดครับการบริการจากรัฐ เช่น การศึกษาของบุตร การสาธารณสุข ที่อยูคอาศัย การคุ้มครองสิทธิและการดูแลความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน

8. กลุ่มอาชีพรับจ้างในโรงสี หมายถึง ผูคทำงานโดยกรไดครับการว่าจ้างจากเจ้าของโรงสีไดครับเงินคาคแรงเป็นคาคตอบแทนตามเง็อนไขในการว่าจ้างในเขตคาคบลชุมชนเห็ค อำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ จาคนวน 3 แห่ง

9. ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาคความยากจน หมายถึง แนวทางแก้ปัญหาคความยากจนของนักวิชาการ นักวิจัย ภาคค และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยการคาคหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มคนจนผูคประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในคาคบลชุมชนเห็ค อำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน
2. สถานการณ์ความยากจนในประเทศไทย
3. ตัวชี้วัดความยากจน
4. แนวคิดทฤษฎีว่าด้วยสวัสดิการและความยากจน
5. นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวความคิดเกี่ยวกับความยากจน

เมื่อกล่าวถึงความยากจน โดยทั่วไปจะหมายถึงความยากจนในเชิงเศรษฐกิจ คือ พิจารณาจากระดับรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลว่ามีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันยังมีปัญหาการให้ความหมายของความยากจนและคนจนอยู่มาก ขึ้นอยู่กับมุมมองของนักวิชาการแต่ละด้านความยากจนในบริบททางเศรษฐกิจ หรือความหมายของนักเศรษฐศาสตร์ เป็นการมองที่ระดับรายได้ซึ่งคนจน หมายถึง “ผู้มีรายได้ต่ำกว่าระดับเส้นความยากจน” และ “เส้นความยากจน” หมายถึง ระดับรายได้ที่พอทำให้คนมีชีวิตรอดได้ โดยไม่อดอาหารตาย (ณรงค์ เท็ชรประเสริฐ และศิริพร ยอดกมลศาสตร์. 2541 : 198) คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้นิยามคนจนว่า หมายถึง “บุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการมีภาวะทุพโภชนา เนื่องจากความยากจนมีรายได้ได้ไม่เพียงพอที่จะบริโภคให้ได้มาตรฐานภาวะโภชนาการ” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2541 : 16)

จากนิยามดังกล่าวระดับรายได้ที่เป็นระดับเส้นความยากจน จึงถูกกำหนดขึ้นมาโดยนักเศรษฐศาสตร์ โดยการคำนวณว่า ถ้าคนหนึ่งต้องการปัจจัยสี่ที่พอจะทำให้ชีวิตอยู่รอดได้ออกมา

เรียกว่า เส้นความยากจน เส้นความยากจนแต่ละประเทศมีการกำหนดแตกต่างกันออกไป สำหรับประเทศ เส้นความยากจน ปี 2544 โดยเฉลี่ย ระบุว่ารายได้เดือนละ 911 บาทต่อคน ส่วนเส้นความยากจน ในเขตเทศบาลกลาง ปี 2543 เฉลี่ย 1,039 บาทต่อคนต่อเดือน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544 : 35) นั่นคือผู้ใดที่มีรายได้ต่ำกว่านี้ถือว่ายากจน อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาคือความยากจนจะมองความหมายของคนจนและความยากจนตามบริบทเศรษฐกิจด้านเดียวคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือความยากจนให้หมดไปได้ เพราะความยากจนในบริบทสังคมยังมีมากมาย ซึ่งมีปัญหาแตกต่างกันออกไป กลุ่มคนจนในมิติทางสังคม ได้แก่ คนที่จนสิทธิ จนโอกาส เช่น ไม่มีสัญชาติ ไม่มีทะเบียนบ้าน จึงไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา คนที่เป็นโรคเอดส์ สิทธิต่าง ๆ ทางสังคมก็ลดลง เนื่องจากสังคมรังเกียจเข้าทำงานไม่ได้ กลุ่มแรงงานอพยพคนสูงอายุ คนพิการก็จนสิทธิ จนโอกาสเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงคนจนอำนาจ ไร้อำนาจต่อรองด้วย (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2544 : 1-45)

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2541 : 34) ได้คำนึงถึงความยากจนในมิติทางสังคมด้วย จึงได้กำหนดกรอบความคิดได้ว่า ความจนมีองค์ประกอบครอบคลุม 7 ประการ คือ

1. จนเงิน
2. จนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. จนทางสังคม เช่น ขาดความรัก ความเอาใจใส่ เกิดความล้มเหลว ของครอบครัว และชุมชน
4. จนการเมือง คืออำนาจ ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง
5. จนการศึกษา
6. จนทางวัฒนธรรม
7. จนทางจิตวิญญาณ เช่น ไร้สิ่งยึดมั่นทางจิตใจ ขาดคุณธรรม และจริยธรรม

ผลงานวิจัย สุทธิมาน ศรีเมืองและคนอื่นๆ (อ้างถึงใน นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2543 : ไม่มีเลขหน้า) ได้ให้ความหมายของคนจนตามทัศนะของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี โดยชาวบ้านได้ให้ความหมายของคนจน หมายถึง “ทำงานวันนี้ แต่กินไปตั้งแต่เมื่อวานแล้ว ไม่มีงานประจำต้องรับจ้างรายวัน ไม่มีที่ดินหรือมีน้อยเกินไป ลูกต้องหยุดเรียนหรือสภาพบ้านเรือนและความเป็นอยู่แย่หรือขี้เมา” จากนิยามดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงตัวปัญหาและบริบทของปัญหาไปพร้อมๆ กัน ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาก็เป็นอย่างดี (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. 2541 : 154 - 172) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับนิยามความยากจนในข้อเขียนเกี่ยวกับความยากจนในกลุ่มกรรมการ ดังนี้

1. หากตั้งเป้าหมายสำหรับการศึกษาเรื่อง ความยากจน โดยโยงเข้ากับการพัฒนา สักยภาพและคุณภาพชีวิตแล้ว การนิยามความยากจนไม่สามารถใช้ในลักษณะทั่วไปได้ เช่น ความยากจนในภาคเกษตรกรรมอาจเป็นเรื่องของการมีปัจจัยดำรงชีพที่เพียงพอ แต่สำหรับกลุ่ม กรรมกรแล้ว การมีค่าจ้างที่พอเพียงซึ่งไม่สามารถถือได้ว่า คนงานมีคุณภาพในชีวิตที่ดีได้ แต่ยังคง ทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อปัญหาด้านสุขภาพและความปลอดภัยหรือขาดความมั่นคงใน อาชีพ

2. เกณฑ์ในการชี้วัดความยากจนควรจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มและภูมิภาค เนื่องจาก กรรมกรต้องพึ่งพิงรายได้ที่เป็นตัวเงินเกือบทั้งหมด ดังนั้น การกำหนดเส้นความยากจนสำหรับ กรรมกรจะต้องสูงกว่าชาวนา ที่สามารถพึ่งพิงแหล่งอาหารจากธรรมชาติได้มากกว่า และเส้น ความยากจนของกรรมกรในกรุงเทพมหานคร ที่มีค่าครองชีพสูงก็ควรจะสูงกว่ากรรมกรในจังหวัด ขอนแก่น เป็นต้น ผู้เขียนยังได้เสนอแนะการให้นิยามความหมายของความยากจนกลุ่มกรรมกร ว่า อย่างน้อยที่สุดควรรวมถึงปัจจัย 4 ประการ คือ

1. ปัจจัยการดำรงชีพที่เพียงพอแก่ตนเองและครอบครัว
2. มีความมั่นคงในอาชีพและรายได้พอควร
3. มีสภาพการทำงานที่ไม่เสี่ยงต่อสุขภาพและความปลอดภัย
4. เป็นผู้ซึ่งไม่ยากไร้ซึ่งอำนาจในการต่อรอง

ความหมายของความยากจน ความหมายของความยากจน คือ การมีคุณภาพชีวิตที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ (วิทยากร เชียงกูล, 2546 : 20-21 ; อ้างถึงใน สมชาย สุขศิริเสรีกุล, 2545 : ไม่มีเลข หน้า) รวมถึงคนยากจน คนขัดสน คนด้อยโอกาส คนที่อยู่ในภาวะยากลำบากในมิติต่างๆ ซึ่งอาจ สรุปลงได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. คนไม่มีทรัพย์สิน ปัจจัยการผลิต หรืออาชีพการงานที่ก่อให้เกิดรายได้เพียงพอหรือ สามารถสนองความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นขั้นต่ำ สำหรับอาหารที่มีคุณค่า ที่อยู่อาศัย และเครื่อง อุปโภคบริโภคที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ เช่น เกษตรกรรายย่อยที่ได้รับผลตอบแทน จากการทำงาน ผลิตค่า หรือหาอาหารพึ่งตนเองได้ค่า ไร้ฝีมือ ที่ไม่มีงานประจำ ผู้ประกอบอาชีพ อิสระรายย่อย คนดกงาน คนด้อยโอกาส ฯลฯ

2. คนที่มีรายได้หรือความสามารถในการตอบสนองความต้องการในชีวิตที่ต่ำกว่า เกณฑ์เฉลี่ยของคนในสังคมเดียวกัน

3. คนที่มีสถานะหรืออำนาจต่อรองทางการเมืองและสังคม ต่ำกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ รวมทั้งคนที่สังคมมีอคติหรือความเชื่อที่กีดกันพวกเขาไม่ทำให้ได้รับสิทธิเสมอภาค เช่น เป็นชนชาติ

ส่วนน้อย คนในชุมชนแออัด คนอยู่ในชนบทห่างไกล คนอพยพ คนที่ไม่มีทะเบียนบ้าน ผู้หญิง (โดยเฉพาะผู้หญิงที่ยากจนหรือได้รับการศึกษาไม่สูง) คนที่มีอาชีพที่สังคมถือว่าต่ำต้อย ฯลฯ

4. คนที่ไม่มีสิทธิหรือโอกาสที่จะได้รับบริการขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษา โอกาสในการประกอบอาชีพ บริการทางสาธารณสุข และบริการอื่น ๆ ทัดเทียมกับคนอื่น ๆ เช่น เป็นคนพิการ คนบ้า คนป่วยเรื้อรัง คนชรา เด็กกำพร้า ที่ไม่มีญาติที่น้องดูแล หรือมีญาติที่น้องบ้างก็ยากจน เด็กเร่ร่อน ฯลฯ

ธนาคารโลก (World Bank, 2000 : unpagged ; อ้างถึงใน สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2547 : 7) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความยากจน” ในแง่ของความไม่สมบูรณ์ของสิ่งจำเป็นพื้นฐานทางวัตถุหรือทางชีววิทยาว่า หมายถึง “สภาวะที่อึดอัดอย่างไม่อาจจะยอมรับได้ ของมนุษย์” ซึ่งพิจารณาความอึดอัดทางกายภาพ ทางจิตใจ และทางสังคม ซึ่งเกี่ยวพันโดยตรงกับความไม่สมบูรณ์ของสิ่งจำเป็นพื้นฐานทางวัตถุหรือทางชีววิทยา โดยทั่วไปมักหมายถึง โภชนาการ สาธารณสุข การศึกษาและที่พักอาศัย นอกเหนือจากนั้นยังรวมไปถึง การขาดแคลนโอกาสและสิ่งจำเป็นพื้นฐานของชีวิต เช่น โอกาสการศึกษาขั้นประถมศึกษาโอกาสการมีสุขภาพดี สิ่งเหล่านี้มักจะนำไปสู่การมีงานทำและสร้างได้ในอนาคต

ในทำนองเดียวกันนักวิจัยและสถาบันวิชาการของไทย (นิรินันท์ วิศวสุวรรณ, สุกชัย ศรีสุชาติ และสมบูรณ์ ศรีประชัย, 2546 : ไม่มีเลขหน้า ; อ้างถึงใน สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2547 : 7-8) ได้ให้ความหมายของความยากจนในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งจำแนกได้ 2 แนวทางคือ

แนวทางที่ 1 ความยากจนเชิงสัมบูรณ์ หมายถึง “คนที่มีน้อยกว่าที่จำเป็นต้องมี ไม่ว่าจะจำกัดอยู่ในรูปของรายได้ รายจ่าย สิทธิทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพ ตลอดจนวิถีชีวิต” แนวคิดนี้จะพิจารณาถึงความอึดอัดทางกายภาพ และความอึดอัดทางสังคม ความอึดอัดทางกายภาพมักพิจารณาว่าปัจเจกชนหรือครัวเรือนที่ยากจนไม่สามารถมีความมั่นคงในการเสาะหาสินค้าหรือบริการที่เพียงพอแก่ความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ ซึ่งรวมถึงตัวเงินหรือระดับของการบริโภค ความอึดอัดทางสังคม ได้แก่ ความเสี่ยง ความอ่อนไหว การขาดความสามารถในการป้องกันตนเอง ความไร้อำนาจต่อรอง และการขาดความนับถือตนเอง

แนวทางที่ 2 ความยากจนเชิงสัมพัทธ์ หมายถึง “คนที่มีน้อยกว่าคนอื่นโดยเปรียบเทียบ” เป็นการพิจารณาความยากจนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของนิยามที่แตกต่างกัน เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนที่แตกต่างกัน และในทางเศรษฐศาสตร์แล้วถือว่าปัญหาความยากจนเป็นตัวสะท้อนสังคมว่ายังไม่เกิดสวัสดิการสูงสุด เพราะสังคมที่มีคนจนจำนวน

มาก เป็นการชี้ว่า มีคนจนกลุ่มหนึ่งที่ไม่อาจมีชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีได้ แสดงว่าสวัสดิการของสังคม โดยส่วนรวมยังจะสามารถเพิ่มขึ้นได้ ถ้ามีการจัดทรัพยากรใหม่

จากนิยามและความหมายของความยากจนที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ความยากจน หมายถึง การขาดแคลนหรือการมีไม่เพียงพอแก่ความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต โดยเปรียบเทียบกับคนปกติทั่วไปในสังคมพหุมี ซึ่งพิจารณาได้ทั้งทางกายภาพ ทางจิตใจและทางสังคม

ประเภทของกลุ่มคนจนในประเทศไทย สมชัย จิตสุชน (2546: ไม่มีเลขหน้า) ได้แบ่ง ลักษณะของคนจนตามสภาพความเป็นอยู่และสาเหตุของความยากจน ได้เป็น 3 ประเภท

1. คนจนพื้นฐาน หรือคนจนเชิงกายภาพ หมายถึง คนที่ขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต มักไม่เป็นที่รู้จักของสังคม หาดูยาก สาเหตุแห่งปัญหาบางส่วนเกิดจากที่ดินทำกินมีจำกัดในขณะที่ครอบครัวขยายตัว ไม่มีที่ดินพอเพียงที่จะทำกิน เด็กรุ่นใหม่ไม่มีทักษะด้านการเกษตร และไม่มีที่ไป คนจนพื้นฐานสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม

1.1 กลุ่มคนจนทั่วไป หมายถึง กลุ่มคนจนที่มีที่ดินทำกินบ้าง แต่มีที่ดินน้อยไม่เพียงพอ หรือไม่เหมาะสมสำหรับทำการเกษตร ไม่มีเงินออมและไม่มีทรัพย์สินถาวร หรืออาจมีทรัพย์สินถาวรบ้าง แต่มีมูลค่าต่ำ มักเป็นแรงงานที่มีทักษะขั้นพื้นฐานเท่านั้น ได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ แต่มีภาระเลี้ยงดูในครอบครัวมาก เช่น มีสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ทำให้ไม่พ้นสภาพยากจน การศึกษามักไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 กลุ่มคนจนเรื้อรัง หมายถึง กลุ่มที่มีสภาพความเป็นอยู่แร้นแค้น ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน การศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา ไม่มีเงินออมและไม่มีทรัพย์สินใด ๆ ทั้งทรัพย์สินถาวรและไม่ถาวร มีภาระครอบครัวสูง เช่น เด็ก คนชรา ผู้ป่วยเรื้อรัง และรุนแรง คนพิการ หรือเป็นเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน เป็นแรงงานรับจ้างหมุนเวียนในภาคเกษตรหรือรับจ้างทั่วไป เป็นแรงงานที่ได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ หรือต่ำกว่านั้น แต่รับภาระเลี้ยงดูครอบครัวตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป หรือเป็นแรงงานเด็กต้องทำงานตั้งแต่อายุยังน้อย ต้องขาดโอกาสการศึกษาเพื่อหลุดพ้นความยากจน หรือคนว่างงานไม่มีรายได้ทางอื่น

2. คนเสี่ยงจน คนใกล้จน คนเกือบจน หมายถึง กลุ่มคนที่มีความอ่อนไหวหรือความเป็นไปได้ที่จะกลายเป็นคนจนง่ายดาย เพราะสาเหตุหรือปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็นดินฟ้าอากาศ แผ่นดินไหว น้ำท่วม หรือหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต คนกลุ่มนี้ไม่ขาดแคลนสิ่งจำเป็นหรือไม่มีปัจจัยพื้นฐานน้อยกว่าคนอื่นมากนัก คนกลุ่มนี้เป็นเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินเพียงพอ แต่อาจมีคุณภาพต่ำหรืออยู่ในสภาพภูมิประเทศที่ไม่ดี อาจขาดเงินทุนหมุนเวียนในการทำการเกษตร ทำให้ต้องกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ หรือมีสินทรัพย์ถาวรอยู่บ้าง แต่มีจำนวนน้อยหรือมีมูลค่าต่ำ เป็นลูกจ้างที่มีรายได้พอสมควร แต่ไม่มั่นคง เช่น เป็นลูกจ้างชั่วคราว อายุมากหรือไม่มีทักษะแรงงาน

ที่เหมาะสมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีโอกาสถูกปลดออกจางานสูงกว่าแรงงานทั่วไป ทำงานที่มีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุสูง มักขาดความรู้ในการวางแผนชีวิตและแผนบริโภคที่ดี

3. คนจนเชิงเปรียบเทียบ คนจนเชิงสัมพัทธ์ คนจนเชิงโครงสร้าง หมายถึง กลุ่มคนที่ไม่ถึงกับขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน แต่ขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยี และประโยชน์ที่ควรได้รับจากการพัฒนาต่าง ๆ เป็นกลุ่มที่มีการศึกษาไม่สูงนัก (ไม่เกินมัธยมศึกษา) คุณภาพหลักสูตรไม่เหมาะสม การกระจายรายได้ไม่ดีพอ ขาดข้อมูลข่าวสาร (เมื่อเทียบกับคนชั้นกลาง ข้าราชการ และนายทุน) มีทุนทางสังคมอยู่บ้าง แต่เป็นระบบอุปถัมภ์มีอำนาจต่อรองต่ำ

สรุปได้ว่า การจัดประเภทของกลุ่มคนจน ยึดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งพิจารณาจากคุณภาพชีวิตของตนเองและคนในครอบครัว มักจะประกอบอาชีพที่มีทักษะขั้นพื้นฐาน ได้รับเงินตอบแทนหรือค่าจ้างขั้นต่ำและเป็นกลุ่มคนที่มักจะไม่มีอาชีพเสริมใดๆ รายได้จะมาจากอาชีพหลักเท่านั้น

สถานการณ์ความยากจนในประเทศไทย

สถานการณ์ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจช่วงระหว่างต้นถึงกลางศตวรรษที่ 19 เป็นระยะเวลาที่ประเทศไทยเติบโตในระดับสูงและความยากจนลดลง เหมือนกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกโดยรวม โดยความยากจนลดลงจากร้อยละ 30 มาอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าร้อยละ 12 ทำให้มาตรฐานการครองชีพดีขึ้นจากการสำรวจสัดส่วนคนจนในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2531 - 2544 (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2546 : ไม่มีเลขหน้า ; อ้างถึงใน สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ประเทศไทย, 2546 : 20) พบสัดส่วนคนจนดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 สัดส่วนคนจนในประเทศไทย

ปี	จำนวนคน (ล้านคน)	สัดส่วน (ร้อยละ)
2541	7.9	13.0
2542	9.9	15.9
2543	8.9	14.2
2544	8.6	13.0

สถานการณ์หนี้ครัวเรือนไทย พลเดช ปิ่นประทีป และ วณิ ปิ่นประทีป (2547 : 14) พบว่า ครัวเรือนไทยมีหนี้สินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว คือ เพิ่มจาก 3.1 หมื่นบาทต่อครัวเรือนหรือคิดเป็น 3 เท่าของรายได้ต่อเดือนในปี 2006 เป็นเกือบ 8.5 หมื่นบาทต่อครัวเรือน

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจน ธนาคารโลก (World Bank, 2000 : unpagged ; อ้างถึงใน พลเดช ปิ่นประทีป และวณิ ปิ่นประทีป, 2547 : 15-16) ได้สรุปสาเหตุของความยากจนในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ คือ เหตุปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทางโครงสร้างประชากร ทางสังคมและทางวัฒนธรรม โดยมีงานศึกษาที่ครอบคลุมถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ขึ้นต้นพอสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประชากรที่ต้องประสบกับภาวะยากจนโดยส่วนใหญ่ คือ กลุ่มประชากรที่ขาดแคลนทรัพย์สินที่จะก่อให้เกิดรายได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน หรือทุนต่าง ๆ ที่หมายรวมไปถึงทุนทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งงานศึกษาส่วนใหญ่พบว่า นอกจากจะขาดแคลนทรัพย์สินเหล่านี้แล้วยังขาดโอกาสที่จะลงทุนในการหาทรัพย์สินเหล่านี้ด้วย ซึ่งหากเป็นเช่นนี้หลาย ๆ ชั่วคน ครอบครัวนั้นก็จะต้องเผชิญกับความยากจนถาวร ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเหตุปัจจัยทางเศรษฐกิจเท่าที่สำรวจได้ และมีผลต่อการก่อให้เกิดความยากจน สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ขนาดของที่ดินทำกิน จากการศึกษาของธนาคารโลก (2001 : 20) พบว่า ถ้าให้ประชากรในชนบทมีที่ดินทำกินเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 และจะสามารถลดโอกาสที่จะตกอยู่ในภาวะยากจนได้ประมาณร้อยละ 0.1 นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะการถือครองที่ดินมีความสำคัญไม่น้อยด้วยโดยถ้าเป็นผู้เช่า (แทนที่จะเป็นเจ้าของที่ดิน) จะเพิ่มโอกาสของการตกอยู่ในภาวะความยากจนถึงร้อยละ 30

1.2 โอกาสได้รับการศึกษา การศึกษาของธนาคารโลก (2001 : 35) พบว่า ครัวเรือนที่มีผู้ใหญ่ที่ได้รับการศึกษาจนจบระดับประถมศึกษาหรือมัธยมตอนต้นเป็นอย่างน้อย ความเสี่ยงของการตกอยู่ในภาวะความยากจนจะลดถึงร้อยละ 66-74 เมื่อเทียบกับครัวเรือนที่ไม่มีการศึกษาเลย และถ้าได้รับการศึกษาไปถึงระดับมหาวิทยาลัย โอกาสที่จะจัดอยู่ในกลุ่มคนยากจนจะลดลงไปอีกถึงร้อยละ 90 อย่างไรก็ตามผลที่ได้นี้ค่อนข้างจะชัดเจนกับเขตเมืองมากกว่าชนบท

1.3 ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งทำให้เกิดภาวะชะงักงันของการหารายได้ซึ่ง วอร์ (Warr, 2000: 38) พบว่าภายหลังจากการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 แล้ว ประเทศไทยมีสัดส่วนประชากรที่จัดว่ายากจนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.15 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 8.58 ในปี 2542

2. ปัจจัยเชิงโครงสร้างประชากร จัดเป็นปัจจัยที่สามารถก่อให้เกิดความยากจนได้ทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยการศึกษาของธนาคารโลก (2001 : 42) พบว่า ครอบครัวที่มีขนาดใหญ่

จะมีโอกาสตกอยู่ในความยากจนมากกว่าครอบครัวขนาดเล็ก นอกจากนี้ ถ้ากำหนดครอบครัวให้มีขนาดเท่ากันแล้ว ครอบครัวที่มีสัดส่วนผู้ใหญ่มากกว่าจะเสี่ยงมากกว่า ซึ่งแน่นอนว่าการมีเด็กอยู่ในครอบครัวเป็นจำนวนมากจัดเป็นภาระทางเศรษฐกิจให้กับผู้ใหญ่ที่เป็นกำลังแรงงานอย่างสูง

3. ปัจจัยเชิงภูมิศาสตร์ พบว่า การมีที่พักอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยจะมีความเสี่ยงต่อความยากจนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 56 ในขณะที่ถ้าพักอาศัยตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โอกาสที่จะตกเป็นชนยากจนจะลดลงอย่างมากถึงร้อยละ 80

4. ปัจจัยเชิงสังคมและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยทางสถาบันที่สำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์

จากสถานการณ์ความยากจนที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า สัดส่วนคนจนในประเทศไทยมีอัตราส่วนลดลงทุก ๆ ปี แต่หนี้สินครัวเรือนกลับสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่ายังมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความยากจน ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยเชิงโครงสร้างประชากร และปัจจัยเชิงสังคมและวัฒนธรรม

สาเหตุของความยากจน

ความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ภาคประชาชนเป็นพลังขับเคลื่อนที่มีความสำคัญในการแก้ปัญหา ทุกฝ่ายทั้งในและนอกพื้นที่ต้องประสานความร่วมมือกัน สาเหตุที่ก่อให้เกิดความยากจนได้แก่

1. เกิดจากการไม่มีงานทำ ในลักษณะของประเทศกำลังพัฒนาปัญหาเรื่องไม่มีงานทำจะปรากฏอยู่ในภาคเกษตรกรรมหรือประชากรที่อยู่ในชนบทนั่นเอง ซึ่งปัญหานี้จะมีลักษณะเด่นอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกได้แก่การไม่มีงานทำ คือว่างงาน เพราะไม่มีคนจ้างที่เรียกว่า Unemployment และประการที่สอง ได้แก่ การทำงานต่ำกว่าระดับของผู้คนที่เรียกว่า Underemployment โดยเหตุที่จำนวนคนเกิดเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลาตั้งแต่อัตราส่วนแรงงานต่อที่ดิน (Labor Land Ratio) จึงลดลงไปเสมอ

2. เกิดจากการเพิ่มของประชากร การเพิ่มของประชากรในลักษณะของประเทศกำลังพัฒนาจะเห็นได้ว่ามีมูลเหตุจากปัญหาประชากรที่เรียกว่า Population Explosion ในช่วงระยะเวลาสิบกว่าปีมานี้เอง ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอ และเกิดภาวะการขาดแคลนอาหารในภูมิภาคที่ยากจน

3. อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำเมื่อเทียบกับอัตราการเติบโตของประชากรปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน คือ สภาพของการขยายตัวทางเศรษฐกิจไม่สามารถขยายตัวทันต่อการเพิ่มของประชากร นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องการกระจายรายได้ซึ่งไม่เป็นธรรม

4. ความเกียจคร้านและความเฉื่อยชา สาเหตุความยากจนข้อนี้เกิดจาก มีผู้ยากจนจำนวนหนึ่งไม่ชอบทำงานชอบอาศัยผู้อื่น ปราศจากความกระตือรือร้นในการทำงานปล่อยชีวิตไปตามยถากรรมโดยไม่มีรายได้ บุคคลเหล่านี้เป็นผู้เอาเปรียบสังคม และทำให้เศรษฐกิจของผู้อื่นทรุดโทรมลงไปอีกด้วย

5. ลักษณะของอุตสาหกรรม ในลักษณะของการประกอบอุตสาหกรรมชนิดใดก็ตาม ก็มักจะต้องเกี่ยวข้องกับคนงานหรือกรรมกร ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างลูกจ้างและนายจ้าง เช่น การพักหยุดงานจะทำให้คนงานขาดรายได้ประจำที่ควรจะได้ไป อันจะส่งผลให้เกิดความขาดแคลนได้

6. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ในประเทศที่กำลังพัฒนา ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์จะมีอิทธิพลต่อความยากจน เช่น เชื่อว่าพืชผลต่าง ๆ จะงอกงามหรือไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มองไม่เห็น มิใช่เกิดจากการกระทำ เช่น การรดน้ำพรวนดิน เป็นต้น

7. ขาดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม ได้แก่ กระจายรายได้ที่ไม่เหมาะสม คือรายได้ที่เกิดขึ้นมิได้กระจายไปสู่ชนทุกชั้น และทุกอาชีพในสังคมเท่าที่เป็นอยู่ รายได้มักจะไปตกอยู่กับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งร่ำรวยอยู่แล้วมิได้ตกอยู่กับเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย

จากการศึกษาพบว่า มีชาวชนบทที่อยู่ในฐานะยากจนไม่น้อยกว่า 10 ล้านคน กระจัดกระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ และจะหนาแน่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในสังคมไทย มีจำนวนคนยากจนมากกว่า 11 ล้านคน และส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเสียกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนคนยากจนทั้งหมด

ความแตกต่างด้านรายได้ในสังคมไทย จากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พบว่า อาชีพด้านการเกษตรกรรมทำรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลทั้งประเทศจำนวน 732 บาท และยังต่ำกว่าอาชีพอื่น ๆ อีกหลายเท่าตัว กล่าวคือ ต่ำกว่าสาขาอาชีพอุตสาหกรรมกว่า 6 เท่าตัว พาณิชยกรรมเกือบ 10 เท่าตัว และด้านบริการกว่า 4 เท่าตัว (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนาประเทศไทย, 2546 : 12)

สภาพความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการศึกษาของธนาคารโลก (2001:26) พบว่า เมื่อจำแนกครอบครัว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยแบ่งกลุ่มๆ จำแนกฐานะ โดยรายได้คิดเป็นรายเดือน 4 กลุ่มคือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544 : 40)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มยากจน มีรายได้ต่ำกว่า 165 บาทต่อคน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มค่อนข้างยากจน มีรายได้ 161-220 บาทต่อคน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มค่อนข้างฐานะดี มีรายได้ 221-330 บาทต่อคน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มฐานะดี มีรายได้ 331 บาทขึ้นไปต่อคน

จากการสำรวจ พบว่า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีครอบครัวที่มีฐานะยากจนถึงร้อยละ 43.32 ของครอบครัวทั้งหมด ในขณะที่ครอบครัวที่มีฐานะดีมีเพียงร้อยละ 7.34 เท่านั้น นอกจากนี้ขนาดครอบครัว จำนวนสมาชิกในวัยทำงานก็ยังแตกต่างกันไป

ตัวชี้วัดความยากจน

การกล่าวถึงความยากจนและจะระบุว่าบุคคลใดเป็นคนยากจนนั้น จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวชี้วัด ได้ชัดเจนและสามารถพิจารณาแยกแยะระหว่างบุคคลที่ยากจนกับบุคคลที่ไม่ยากจนได้

ตัวชี้วัดความยากจนในอดีต พลเดช ปิ่นประทีป และ วณี ปิ่นประทีป (2547 : 10-11)

พิจารณาจากการวัดความยากจนเชิงสัมบูรณ์ และสถานการณ์แนวโน้มที่พบ การวัดความยากจนเชิงสัมบูรณ์จะใช้เส้นความยากจนเป็นเครื่องมือวัด และในงานวิจัยต่างๆ ในช่วงปีที่ผ่านมามีแนวโน้มสถานการณ์ความยากจนที่เชิงสัมบูรณ์ที่สำคัญในภาพรวมว่า

1. จำนวนและสัดส่วนประชากรอยู่ในภาวะความยากจนมีแนวโน้มลดลง
2. คนจนส่วนมากอยู่ในชนบทหรือภาคเกษตร
3. คนจนส่วนมากอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. ภาพการณ์กระจายรายได้มีแนวโน้มแย่ลง

กฤษฎา บุญชัย (ม.ป.ป. : 38) ยังได้ศึกษาและรวบรวมตัวชี้วัดความยากจนที่สำคัญในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสำหรับตัวชี้วัดความยากจนในอดีตได้แก่

เกณฑ์เส้นความยากจน งานบุกเบิกที่สำคัญคือ งานศึกษาของเมธี ครอบแก้วและคณะ ในปี 2518 ที่มุ่งหาเส้นความยากจนสัมบูรณ์ ด้วยการใช้ฟังก์ชันการบริโภค การใช้ความต้องการอาหารขั้นต่ำหรือความเพียงพอทางด้านอาหารเป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยสรุปออกมาเป็นรายได้ที่เพียงพอที่จะซื้ออาหารและสินค้าหรือบริการอื่นที่จำเป็นในการดำรงชีพขั้นต่ำ ในที่นี้คนจนก็คือ คนที่มีรายได้ต่ำกว่ารายได้ระดับความยากจนวิธีการนี้ได้รับความนิยมเพราะสามารถใช้ดัชนีราคาปรับเส้นความยากจนในเวลาต่อมาได้สะดวก อีกทั้งข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่งทำขึ้นทุก 2 ปี นับตั้งแต่ปี 2531 จะสอดคล้องกับวิธีนี้

เกณฑ์พื้นที่ความยากจน ภายได้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่มีเป้าหมายการพัฒนาชนบท คือ เพื่อยกระดับรายได้ของคนยากจนในชนบทและกระจายผลการพัฒนาไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่ยังด้อยโอกาสให้ทั่วถึง สภาพพัฒนาฯ ซึ่งมีหน้าที่ประสานแผนจึงได้มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานรายได้ระดับหมู่บ้านหรือที่เรียกว่า กชช. 2 ค ตั้งแต่ปี 2525 โดยดำเนินการจัดเก็บทุก 2 ปี ข้อมูล กชช. 2 ค เป็นข้อมูลพื้นฐานระดับ

หมู่บ้านที่ทำให้สามารถรู้สภาพปัญหาของหมู่บ้าน ซึ่งจะนำไปวางแผนแก้ไขปัญหาให้แก่หมู่บ้าน ตำบลของหน่วยราชการ วิธีการเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์จากผู้นำท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อนำไปวางแผนพัฒนาประจำปีและแผนพัฒนาระยะ 5 ปี ทั้งแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด

ตัวชี้วัด กชช. 2 ค ในปี 2543 มี 6 กลุ่ม 37 ตัว

1. กลุ่มสภาพพื้นฐาน เช่น เอกสารสิทธิ์ ไฟฟ้า คมนาคม ไม่ใช่สอย เป็นต้น
2. กลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำ เช่น อัตราจ้าง การมีงานทำ ผลผลิตจากไร่ นา
3. กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย เช่น การบริการสาธารณสุข สารอาหารเด็กแรกเกิด
4. กลุ่มแหล่งน้ำ เช่น น้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น
5. กลุ่มความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม เช่น ระดับการศึกษา อัตราการเรียนต่อ
6. กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ ป่า

จากตัวชี้วัดความยากจนในอดีตที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การวัดความยากจนเชิงสัมบูรณ์โดยใช้เส้นความยากจนเป็นเป็นเครื่องวัด แสดงให้เห็นว่าจำนวน และสัดส่วนประชากรคนจนในประเทศไทยมีจำนวนลดลง แต่จำนวนคนจนยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะในชนบทและในภาคเกษตรกรรม คนจนส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจเป็นเพราะภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ในการเกษตรกรรมกว่าภาคอื่น ๆ

ตัวชี้วัดความยากจนในปัจจุบัน ตัวชี้วัดความยากจนในปัจจุบัน (พลเดช ปิ่นประทีป และวณี ปิ่นประทีป, 2547 : 66 - 67) พิจารณาได้จากแนวคิดเกี่ยวกับเส้นความยากจนในฐานะเครื่องมือสำหรับประเมินความยากจน เส้นความยากจนเป็นเครื่องมือของภาครัฐและวิชาการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมใช้ใน การประเมินสถานะความยากจนระดับปัจเจกในแต่ละครัวเรือน จำแนกรายพื้นที่จังหวัดและภูมิภาคได้

เส้นความยากจน คือ เกณฑ์รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนที่คนเราสามารถใช้หาอาหารและสินค้าพื้นฐานในการดำรงชีพ (ที่อยู่อาศัย ยา เสื้อผ้า) ได้อย่างเพียงพอ ซึ่งโดยเฉลี่ยทั่วประเทศจะคำนวณว่า คนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 882 บาท และ 922 บาท ในปี 2543 และในปี 2545 ตามลำดับ ถือว่าเป็น “คนจน”

กฤษฎา บุญชัย (ม.ป.ป. : 38) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดความยากจนในปัจจุบันไว้ดังนี้
เกณฑ์กระแสเศรษฐกิจการเมือง หากพิจารณาตามนิยามของกระแสแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ใช้เกณฑ์สำคัญ คือ การเข้าถึงและครอบครองปัจจัยการผลิตและการมีอำนาจในการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจคนจนในทศวรรษที่ 2530-2540 ภายได้ค่านิยมในแนวทางเช่นนี้ก็ คือ เกษตรกรรายย่อยซึ่งผลิตอยู่

ภายใต้ระบบเศรษฐกิจการตลาดที่มีปัญหาทั้งในด้านการมีที่ดินทำกินและการครอบครอง การใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างมั่นคง เงินทุนที่ใช้ในการผลิต ดังตัวเลขของ ที.ดี.อาร์.ไอ. ที่ระบุว่ามีคนอาศัยอยู่ในเขตป่าที่มีปัญหาดังกล่าวนี้จำนวน 1.2 ล้านครอบครัวหรือราว 10 ล้านคน (ซึ่งตัวเลขดังกล่าวนี้มากกว่าเกณฑ์เส้นความยากจนที่ปรับใหม่)

ถ้ามองจากปัญหาเรื่อง “ทุน” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต สามารถพิจารณาได้จากเกษตรกรทั้งประเทศที่มีจำนวน 5.7 ล้านครอบครัว จำนวน 20-30 ล้านคน ซึ่งมีเกษตรกรจำนวน 4.7 ล้านครอบครัวเป็นหนี้สิน โดยมีปริมาณหนี้สินเกษตรกรรวมกันราว 3 แสนล้านบาทโดยเป็นหนี้ในระบบ (ธกส.) จำนวน 1 แสนล้านบาท และหนี้สินนอกระบบอีกจำนวน 2 แสนล้านบาท ส่วนที่เหลืออีก 1 ล้านครอบครัวไม่เป็นหนี้สินเนื่องจากไม่มีหลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ได้

เกณฑ์การมองทางด้านรัฐศาสตร์และสังคมวิทยา กระแสการนิยามความยากจนว่าเป็นเรื่องของการจนอำนาจ จนโอกาสโดยเชื่อมโยงถึงบริบททางเศรษฐกิจการเมืองที่สืบเนื่องจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจตั้งแต่ทศวรรษ 2520 รัฐได้เปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาที่เรียกว่า “อุตสาหกรรมนำการส่งออก” (Export-Led Growth) ผลพวงจากกลยุทธ์ดังกล่าวนี้ทำให้รัฐกับภาคธุรกิจรุกเข้าไปในชนบทเพื่อใช้ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในชนบทซึ่งนำมาสู่กระแสความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรในชนบทอย่างกว้างขวาง เนื่องจากสภาพดำรงชีวิตของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้ต้องพึ่งพิง ซึ่งสามารถประมาณการได้จากขนาดและจำนวนของคนจนเหล่านี้ได้จากปริมาณการเดินขบวนชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นและสามารถระดมกลุ่มเหล่านี้ได้จากภาพของสมาชิกคนจนและเครือข่ายต่างๆ ที่อยู่ภายในสมาชิกคนจน หัวใจสำคัญของกลุ่มแนวคิดด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์การเมืองและทางสังคมวิทยาก็คือ สัมพันธภาพทางอำนาจของกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างไม่เท่าเทียมกัน การกำหนดว่าอะไรคือ การพัฒนา หรืออะไรคือความยากจน ถูกผูกขาด โดยรัฐและชนชั้นนำของสังคมเมื่อนโยบายการพัฒนาของรัฐสร้างปัญหาแก่ประชาชนอย่างหนักหน่วง ประชาชนเองก็มีความอ่อนแอหรือคืออำนาจในการกำหนดเป้าหมายและวิถีทางการพัฒนาของตนเอง ประชาชนชายขอบไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของสังคมได้และถูกปิดกั้นบนทอนภูมิปัญญาของตนเอง จึงทำให้ชุมชนเกิดความอ่อนแอ ตกอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจในแนวคิด ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ความยากลำบากในการดำรงชีพทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เกิดขึ้นอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในเชิงประจักษ์หากวัดจากเกณฑ์เรื่องรายได้พวกเขาที่ “คนยากจน” ซึ่งนัยหนึ่งแท้จริงคือ จนอำนาจ จนโอกาส ขาดพลังทางการเมืองในการปกป้องตนเอง

สรุปตัวชี้วัดความยากจนในปัจจุบันที่กล่าวมาข้างต้นได้มีดังนี้ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ ด้านสุขภาพ ด้านระบบสวัสดิการจากภาครัฐ ด้านหนี้สิน ด้าน

สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ ด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยทางธรรมชาติ ด้านวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก ด้าน ความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร

จากตัวชี้วัดทั้งในอดีตและในปัจจุบัน สรุปตัวบ่งชี้เส้นความยากจนที่สำคัญทั้งในอดีต และปัจจุบัน คือ ด้านทรัพยากรและวิกฤตเศรษฐกิจความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก แต่พบว่าในปัจจุบัน เส้นความยากจนจะมีการปรับเปลี่ยนตามสถานะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สถานะทางการเมือง และ สถานะทางสังคมวิทยาที่เข้ามามีบทบาทในการสะท้อนความต้องการ ขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นต่ำสุดของคนไทยในปีนั้นๆ มากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งผู้วิจัยได้ ศึกษาถึงตัวชี้วัดงานวิจัย โดยแบ่งตัวชี้วัดออกเป็น 10 ด้าน ดังนี้ คือ

1. ด้านการศึกษา
2. ด้านการประกอบอาชีพ
3. ด้านรายได้
4. ด้านสุขภาพ
5. ด้านสวัสดิการจากภาครัฐ
6. ด้านหนี้สิน
7. ด้านสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่
8. ภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ
9. ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก
10. ภาวะทรุดโทรม/ความร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร

แนวคิดทฤษฎีว่าด้วยสวัสดิการและความยากจน

การได้รับสวัสดิการที่พอเพียงกับการดำรงชีวิตในสังคม เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกลุ่มคน ยากจน อันจะช่วยลดภาระความรับผิดชอบในบางส่วนของ การดำรงชีวิตของกลุ่มยากจน ซึ่งจะ ส่งผลให้คนยากจนสามารถพึ่งพาตนเองและดูแลตนเองได้ต่อไป

ความหมายของสวัสดิการ

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2540 : 3) ให้ความหมายของสวัสดิการ หมายถึง โครงการที่ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยไม่จำแนกฐานะและชนชั้น โดยแบ่งการบริการสวัสดิการสังคมได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. สวัสดิการสังคมที่มุ่งแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนหรือบำบัดรักษา ทดแทนฟื้นฟู

2. สวัสดิการสังคมที่มุ่งป้องกันปัญหา เช่น การมีอาชีพเยาวชน บริการสาธารณสุข
มูลฐาน เป็นต้น

3. สวัสดิการสังคมที่มุ่งพัฒนาศักยภาพ ความคิด จิตใจ ทักษะประชาชน

วิทยากร เชียงกุล (2546 : 120) ให้ความหมายของสวัสดิการ หมายถึง สวัสดิการทาง
สังคมที่รัฐบาลหรือเอกชนได้จัดขึ้นมา เช่น การศึกษา สาธารณสุข โครงการฝึกอบรมอาชีพ
สวัสดิการเด็ก เงินสงเคราะห์คนชรา เงินกู้ เป็นต้น

กอร์ดอน และ สปีคเกอร์ (Gordon & Spicker, 1999 : 143) ให้ความหมายของ
สวัสดิการ หมายถึง การได้รับผลประโยชน์ ได้รับบริการ ได้รับสิ่งของเพื่อทำให้เกิดการกินดีอยู่ดี
เอ็นไซโคลพีเดีย บริทานิกา (Encyclopedia Britannica, 1989 : 52) ให้ความหมายของ
สวัสดิการ หมายถึง การปฏิบัติจัดทำทั้งหลาย ไม่ว่าโดยส่วนราชการหรือเอกชน เป็นการจัดทำเพื่อ
ช่วยเหลือบุคคลครอบครัว กลุ่มชน และชุมชน ให้มีมาตรฐานการครองชีพอันดี มีสุขภาพและ
ฐานะทางสังคมที่น่าพึงพอใจ โดยมุ่งให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม
เดียวกันได้ต่อไป

กล่าวโดยสรุป สวัสดิการ จึงมีความหมายกว้างในฐานะบริการ เป็นโครงการที่ช่วย
เหลือให้สมาชิกของประชาสังคมที่ไม่มีศักยภาพพอที่จะเลี้ยงชีพตนเองได้ ไม่ว่าจะชั่วคราวหรือ
ตลอดชีวิต รวมไปถึงการช่วยเหลือและแก้ไขกำลังแรงงานที่ว่างงาน เจ็บป่วยทุพพลภาพ ชราหรือ
ช่วยเหลือคนสูญเสียโอกาส สูญเสียศักยภาพในการเลี้ยงชีพ ให้สามารถฟื้นฟูศักยภาพและมีโอกาส
เป็นแรงงานที่ทำการผลิตได้ต่อไป รวมไปถึงบริการการศึกษา ดูแลสุขภาพและที่อยู่อาศัย

แนวคิดด้านสวัสดิการสังคม จากการทบทวนเอกสารแนวคิดด้านสวัสดิการสังคมของ
(ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวถึงแนวคิดด้านสวัสดิการสังคมดังนี้

ในระบบเศรษฐกิจ นโยบายสวัสดิการสังคมเกิดขึ้น เนื่องจากกระบวนการผลิตแบบ
อุตสาหกรรมได้เปลี่ยนแปลงแผนการใช้ชีวิตของประชาชน จากสังคมครอบครัวและเครือญาติมา
เป็นสังคมของการงาน สถานที่ทำงานและโรงงานกลายเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตประจำวันไม่ใช่
ชุมชนและหมู่บ้านเกษตรกรรม เกษตรกรรมเหมือนสมัยก่อน สังคมอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิด
ปัญหาการขยายตัวของเมือง ความแออัดของประชากรในเมือง ความห่างเหินแปลกแยกของ
สมาชิกครอบครัว ความขัดแย้งระหว่างนายจ้างลูกจ้าง การว่างงาน การถูกปลดออกจากงาน
อุบัติเหตุและโรคร้ายจากการทำงาน ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มผลผลิต และเป็น
ปัญหาคุณภาพชีวิตและการดำรงชีพของกำลังแรงงาน และเนื่องจากรัฐสมัยใหม่มีแนวคิดที่ว่า กำลัง
แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตหลักของชาติ จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องดูแลแก้ไขให้กำลังแรงงานเหล่านี้มี
ศักยภาพในการผลิตและมีโครงการที่จะสร้างผลผลิตให้แก่สังคมได้ หรือถ้ากำลังแรงงานนี้ไม่

สามารถที่จะทำงานได้ตลอดชีวิต รัฐก็จำเป็นต้องดูแลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ให้เป็น
 ปัญหาต่อสังคม เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวม รัฐจึงจำ
 เป็นต้องจัดระบบการให้บริการและการดูแลปัญหาดังกล่าวของกำลังแรงงานในประเทศ

เยอรมันเรียกนโยบายการแก้ปัญหาเหล่านี้ว่า “นโยบายสวัสดิการสังคม” ซึ่งปรากฏอยู่ใน
 ใน Social Policy Laws of the Federal Republic หรือกฎหมายว่าด้วยนโยบายสวัสดิการสังคมแห่ง
 สหพันธ์รัฐเยอรมัน ซึ่งครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (Neuhaus, 1979 : 10)

1. การศึกษาและฝึกอบรม ซึ่งรัฐบาลได้จัดงบประมาณและตั้งอำนาจความสะดวก
 สนับสนุนการศึกษา และการฝึกอบรม นักเรียน นักศึกษา เพื่อให้เป็นกำลังแรงงานที่มี
 ประสิทธิภาพและรวมไปถึงการศึกษาและการฝึกอบรมกำลังแรงงานที่กำลังทำงานอยู่ในสาขา
 การผลิตต่าง ๆ ด้วย

2. การส่งเสริมการมีงานทำ ซึ่งได้ออกเป็นรัฐบัญญัติการส่งเสริมแรงงาน (Labour
 Promotion Art, 1969 : unpagged) เพื่อประกันให้ทุกคนมีงานทำหรือรักษาภาวะการมีงานทำให้
 สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยรัฐจัดการหางาน สร้างงาน ส่งเสริมธุรกิจที่เพิ่มการจ้างงาน เป็นต้น

3. การคุ้มครองแรงงานและสุขภาพอนามัย โดยการมีกฎหมายบังคับมาตรฐานขั้นต่ำ
 ของสภาพการจ้างงานเพื่อให้กำลังแรงงานมีความปลอดภัยในการทำงาน คุ้มครองมิให้มีการกดขี่
 เด็กและสตรี คุ้มครองแรงงานที่ทำงานในครัวเรือน รวมถึงคุ้มครองอาชีพพิเศษบางอาชีพ (เช่น
 หญิงบริการ)

4. การประกันสังคม ซึ่งครอบคลุมการประกันสุขภาพ อุบัติเหตุ ชราภาพ กลอดบุตร
 สงเคราะห์บุตร การเสียชีวิต ทูพพลภาพ และการว่างงาน

จากความหมายของสวัสดิการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า เพื่อช่วยเหลือให้กลุ่มคน
 ขาดจนสามารถดำรงชีวิตได้ ลดภาระความรับผิดชอบในบางส่วนเพื่อให้พึ่งตนเองและดูแล
 ครอบครัวยุติด้วยตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมในประเทศไทย ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2546 : 29)
 กล่าวถึงแนวคิดสวัสดิการสังคมในประเทศไทย เป็นแนวคิดบัพศทุกข์ บำรุงสุข ของพระราชา
 ผู้มีทศพิธราชธรรม ซึ่งในพระราชจริยวัตร ตามทศพิธราชธรรมมีทานหรือการให้ เพื่อช่วยเหลือ
 ผู้ด้อยโอกาสและผู้ทุกข์ยากและจาคะ คือ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อยังประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น
 และสังคม

ระบบสวัสดิการสมัยใหม่ในประเทศไทยเริ่มขึ้นในรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 ที่ต้องการ
 ปฏิรูปการปกครองและสังคมให้ทันสมัย ให้สอดคล้องกับการแพร่ขยายอิทธิพลจากประเทศ
 ตะวันตก โดยการปฏิรูประบบราชการและพัฒนาศักยภาพของประชากร โดยการให้การศึกษาและ

บริการด้านสาธารณสุข ทางด้านการสังคมนาสงเคราะห์ได้มีการจัดตั้งองค์กรสังคมนาสงเคราะห์ขึ้นมา เป็นแห่งแรกในประเทศไทย ชื่อว่า สภากาชาด โลมแดง เมื่อ พ.ศ. 2436 เพื่อช่วยเหลือรักษาพยาบาลทหารที่บาดเจ็บจากการทำสงครามกับฝรั่งเศสกรณีพิพาทดินแดนอินโดจีน ต่อมาสภากาชาด โลมแดง ได้พัฒนามาเป็นสภากาชาดไทย ในช่วงที่ประเทศไทยได้กลายเป็นสมรภูมิของสงครามเย็น นโยบายประชาสงเคราะห์ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความมั่นคงทางการเมืองด้วย คือเป็น เครื่องมือแยกชนกลุ่มน้อยที่เป็นชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ออกจากร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ จัดตั้งถิ่นฐานใหม่ ภายใต้การดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ และหน่วยงานความมั่นคงอื่นๆ ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับการสงเคราะห์มี 17 ประเภท คือ (กรมประชาสงเคราะห์, 2530 : 38-39)

1. เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาขาดที่พึ่ง
2. สตรีที่มีปัญหา เช่น โสเภณีถูกต่อลวง
3. ครอบครัวที่แตกแยก พึ่งตนเองไม่ได้
4. คนขราไร้ญาติมิตร
5. คนพิการ
6. ผู้เจ็บป่วยที่ขาดความช่วยเหลือ
7. ผู้ประสบสาธารณภัย
8. ผู้หันโทษที่ไร้ที่พึ่ง
9. ผู้มีปัญหาทางจิตใจที่คิดฆ่าตัวตาย
10. ผู้เสพยาเสพติด
11. ผู้ไม่มีที่อยู่อาศัย
12. ชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวเขา
13. ผู้อพยพจากประเทศอื่น
14. ผู้ป่วยโรคจิตที่มีอาการทุเลาแล้ว
15. ผู้เสียชีวิตที่ไร้ญาติขาดมิตร
16. คนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากอยู่ในต่างประเทศ
17. ผู้ประสบเคราะห์กรรมอื่นๆ ที่สมควรได้รับความช่วยเหลือ

ประเภทของสวัสดิการสังคม

นโยบายสวัสดิการสังคมไทยหรือนโยบายการประชาสงเคราะห์ที่เน้นการช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาสได้ยึดถือกันมานาน โดยมีได้ขยายให้ครอบคลุมกว้างขวางตามลักษณะของปัญหาที่พัฒนาขึ้นมาตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจนกระทั่งปี 2534 ได้มีการจัดตั้ง

คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคม และได้มีการทบทวนนโยบายด้านสวัสดิการสังคมใหม่ โดยการดำเนินงานของกรมประชาสงเคราะห์ที่ผ่านมาเน้นด้านประชาสงเคราะห์ ยังไม่ครอบคลุมสวัสดิการสังคมด้านอื่น ๆ จึงได้มีการขยายความหมายและขอบข่ายงานออกไปให้ครอบคลุมกว้างขวางมากขึ้น เป็นนโยบายสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ การปรับเปลี่ยนนี้เป็นไปตามแนวคิดของสถานการณ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า “โครงการความมั่นคงทางสังคม” ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ (คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2534 : 30)

1. บริการสังคม ธนาคารโลก (World Bank, 1997 : 20) กล่าวถึงการบริการสังคมในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข การเคหะ การมีงานทำ การคุ้มครองรายได้ การคุ้มครองชีวิต และทรัพย์สิน การบริการข่าวสารข้อมูลเพื่อสวัสดิการของประชาชน ดังนั้น การบริการสังคมอาจจำแนกเป็น 3 ด้าน คือ

1.1 บริการพื้นฐาน เช่น การศึกษา การสาธารณสุข

1.2 บริการสิ่งอำนวยความสะดวก และปัจจัยจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ที่อยู่อาศัย ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น

1.3 บริการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น บริการของตำรวจ ข่าวสารเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน บริการของทหารในการรักษาความมั่นคงของประเทศ

2. การสงเคราะห์สังคม เป็นการจัดการโดยรัฐก็มักจะเรียกว่า การประชาสงเคราะห์ การสงเคราะห์สังคมโดยรวม หมายถึง การบริการช่วยเหลือประชาชนที่มีปัญหาความเดือดร้อน และอยู่ในภาวะที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ผู้ให้ความช่วยเหลือมีทั้งภาครัฐและเอกชน หลักการให้ความช่วยเหลือนี้ มักจะมีการทดสอบหรือตรวจสอบให้แน่ชัดเสียก่อนว่าผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นผู้เดือดร้อนจริงๆ เช่น คนที่ต้องประสบภัยไฟไหม้ น้ำท่วม พายุถล่ม เห็นได้ชัดว่าเดือดร้อนจริงๆ เป็นต้น ในประเทศไทย คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนางานสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการสังคมสงเคราะห์ว่า หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน ทั้งที่ประสบและไม่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้สามารถช่วยเหลือตนเองและสังคมได้ (คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2534 :15)

3. ประกันสังคม โครงการความมั่นคงทางสังคมที่รัฐเป็นผู้จัดระบบและดำเนินงานเพื่อคุ้มครองป้องกันไม่ให้ประชาชนที่มีรายได้ประจำได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีพ เนื่องจากประสบปัญหาทำให้ไม่สามารถทำงานเลี้ยงชีพได้ตามปกติ โดยผู้มีรายได้ต้องออกเงินสมทบเข้ากองทุนกลาง และได้รับประโยชน์ทดแทนเมื่อประสบปัญหาในการเลี้ยงชีพ ปัญหาด้าน

สุขภาพ การคลอดบุตร ทูพผลกระทบ เสียชีวิต ประสบอุบัติเหตุและโรคภัยจากการทำงาน ขราภาพ ว่างงาน และการมีบุตรที่ยังเลี้ยงตนเองไม่ได้

นิคม จันทรวินทร (2535 : 1-5) กล่าวถึงสวัสดิการสังคมเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงทางสังคม ซึ่งได้แบ่งความมั่นคงทางสังคมออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. การประกันสังคม
2. การสวัสดิการสังคม ซึ่งมี 2 ประเภท ได้แก่ สวัสดิการโคชรัฐ เรียกว่า การประชาสงเคราะห์ และสวัสดิการที่จัดโดยเอกชน เรียกว่า การสังคมสงเคราะห์
3. โครงการที่เอกชนดำเนินการเพื่อสร้างหลักประกัน และประ โยชน์แก่พนักงาน เมื่อเกิดอุบัติเหตุเจ็บป่วยและเกษียณอายุ
4. โครงการต่างๆ ที่มีเป้าหมายแก่กลุ่มนอกระบบ เช่น กลุ่มเกษตรกรในชนบท เป็นต้น กล่าวโดยสรุป สวัสดิการสังคมนั้นเป็นระบบสังคมที่ทั้งภาครัฐและเอกชนมีให้แก่กลุ่มคน ไม่ว่าจะเป็นการรักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร รวมไปถึงการคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งสวัสดิการสังคมนั้นเป็นการบริการสังคม การสังคมสงเคราะห์ รวมไปถึงการประกันสังคม เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน รวมไปถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย

นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน

การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหาคความยากจน สร้างรากฐานที่มั่นคงของสังคม โดยการกำหนดนโยบาย กิจกรรมและการดำเนินงาน โดยพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ และให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ดังนี้

นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในอดีต จากการศึกษา นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในอดีต พบว่า ในภาครัฐ ได้ดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนมาโดยตลอด นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในอดีตที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (นโยบายลดความยากจนของรัฐ : อดีตและปัจจุบัน. 2548 : 68)

1. โครงการสร้างงานในชนบท / โครงการพัฒนาตำบล โครงการพัฒนาตำบลเริ่มในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ปี พ.ศ. 2518 โดยใช้ชื่อโครงการว่า “โครงการเงินผัน” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “โครงการสร้างงานในชนบท” ในปี พ.ศ. 2523 เป็นโครงการเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และช่วยเหลือประชาชนในชนบทให้มีงานทำในช่วงฤดูแล้ง โดยจัดสรรงบประมาณใน ปี พ.ศ. 2523 และ ปี พ.ศ. 2524 ประมาณปีละ 3,500 ล้านบาท และในช่วงปี พ.ศ. 2525-2529 อีกประมาณ ปีละ 2,000 ล้านบาท เพื่อว่าจ้างชาวบ้านที่ว่างงานในฤดูแล้งมาสร้างสาธารณูปโภคใน

ท้องถิ่นเอง เน้นการพัฒนาแหล่งน้ำและการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน รวมไปถึงการสร้างผลิตทางการเกษตรด้วย ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2534 ให้เปลี่ยนโครงการสร้างงานในชนบทเป็น “โครงการพัฒนาตำบล” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการจัดการของท้องถิ่นและการแก้ปัญหาความยากจนและสร้างเศรษฐกิจชุมชน โครงการพัฒนาตำบลอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรี งบประมาณของโครงการพัฒนาตำบลจะถูกจัดสรรไปสู่โครงการ 7 ประการ ดังนี้

1. น้ำกินน้ำใช้
2. น้ำเพื่อโครงการเกษตร
3. พัฒนาอาชีพและรายได้
4. สิ่งสาธารณประโยชน์
5. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. การพัฒนาองค์กรท้องถิ่นและบุคลากรท้องถิ่น
7. โครงการพัฒนาระหว่างตำบล

โครงการพัฒนาระหว่างตำบลได้รับงบประมาณในปีงบประมาณ พ.ศ. 2540 จำนวน 5,000 ล้านบาท และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2541 และ พ.ศ. 2542 เป็นจำนวน 4,000 ล้านบาท ตามลำดับปัจจุบัน โครงการพัฒนาตำบลไม่มีการดำเนินการแล้ว

2. กองทุนพัฒนาชนบท กองทุนพัฒนาชนบทเป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาให้การสนับสนุนกองทุนหรือเงินทุนเฉพาะกิจต่างๆ ในหมู่บ้านชนบทในรูปการให้เงินยืมสมทบโดยไม่มีดอกเบี้ย เพื่อดำเนินการกิจการต่างๆ ที่ก่อให้เกิดรายได้ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านรวมกลุ่มเพื่อจัดทำกิจกรรมอำนวยความสะดวกต่อสมาชิกและหมู่บ้าน ช่วยให้ชาวบ้านที่อยู่ในชนบทที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้หรือสินเชื่อเพราะไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายสะดวกขึ้นและเป็นแหล่งสินเชื่อ ที่มีต้นทุนในการกู้ยืมที่ต่ำกว่าสถาบันการเงิน (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) การกู้ยืมเงินจากกองทุนชาวบ้านจะต้องรวมเป็นกลุ่มมากู้ยืม โดยให้กลุ่มในชุมชนเป็นผู้ค้ำประกัน ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านแล การพึ่งตนเอง ในที่สุดกองทุนพัฒนาชนบทได้ผ่านการดำเนินงานมา 17 ปี อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหลายหน่วยงาน กล่าวคือ ในช่วงปี พ.ศ. 2527-2534 กองทุนพัฒนาชนบทอยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2535-2537 ถูกโอนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยการทำงานร่วมกับธนาคารออมสิน และเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2538-2543 กองทุนพัฒนาชนบทก็ถูกโอนมาอยู่

ภายใต้การกำกับดูแลโดยธนาคารออมสินในปัจจุบัน (พ.ศ.2534) กองทุนพัฒนาชนบทได้รวมเข้ากับกองทุนพัฒนาชุมชนเมืองเป็นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ผลการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาชนบทภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินได้อนุมัติโครงการ จำนวน 4,044 โครงการ เป็นจำนวนเงิน 1,200.94 ล้านบาท ในจำนวนโครงการทั้งหมดที่อนุมัติ มี 1,606 โครงการที่ใช้เงินคืนครบตามจำนวนเป็นเงิน 308.17 ล้านบาท ส่วนโครงการที่เหลือ 3,238 โครงการ มีการคืนเงินกู้มาแล้ว 306.92 ล้านบาท ยังคงมียอดค้างชำระ 585.85 ล้านบาท ซึ่งผลการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาชนบทประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง เนื่องจากอัตราการชำระคืนเงินกู้ของกองทุนมากกว่าร้อยละ 50 ของเงินที่ให้กู้ไปทั้งหมด

3. โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กช.คจ.) ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2536-2540)

การดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจน (มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2536) โดยมีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้ดำเนินการมีหมู่บ้านเป้าหมายจำนวน 11,608 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1 ตามข้อมูลพื้นฐาน กชช.2ค. ปี 2533 (หรือหมู่บ้านที่ครัวเรือนมีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อคนต่อปี) งบประมาณ 3,471 ล้านบาท แยกเป็นเงินทุนสำหรับหมู่บ้าน 3,250 ล้านบาท งบบริหารโครงการ 221 ล้านบาท รัฐบาลได้จัดสรรเงินกองทุนให้หมู่บ้านละ 280,000 บาท โดยไม่มีดอกเบี้ย ครัวเรือนยากจนในหมู่บ้านเป้าหมายสามารถยืมเงินทุนจากกองทุนหมู่บ้านได้ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพใน 5 ประเภท ได้แก่ เกษตรช่างอุตสาหกรรมในครัวเรือนค้าขาย และอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครัวเรือนมีรายได้ให้มากกว่า 15,000 บาทต่อคนต่อปี และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นผลการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ระยะที่ 1 มีครัวเรือนยากจนที่ยืมเงินทั้งสิ้น 501,331 ครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนยากจนเป้าหมาย 731,633 ครัวเรือน (ร้อยละ 68.52) เป็นจำนวนเงิน ทั้งหมด 3,250.24 ล้านบาท ทำให้ครัวเรือนยากจน ร้อยละ 58.02 มีรายได้ผ่านเกณฑ์ 15,000 บาทต่อคนต่อปี

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2541-2544) ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ระยะที่ 1 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2540 ให้ดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2541-2544) วัตถุประสงค์ คือ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา 28,038 หมู่บ้าน ในพื้นที่ 70 จังหวัด โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ระยะที่ 2 มีกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ คือ ผูกอบรมชุมชน และสนับสนุนเงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพ กรมการพัฒนาชุมชนได้ตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการทั้งสิ้น 8,367 ล้านบาท (งบประมาณรวม 4 ปี) แบ่งเป็นเงินงบประมาณ 1,787 ล้านบาท เงินนอกงบประมาณ 580 ล้านบาท ให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรรับผิดชอบบริหารจัดการ

เงินทุนของหมู่บ้านและติดตามการสนับสนุนการประกอบอาชีพของครัวเรือนเป้าหมาย โดยมี คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) เป็นผู้ให้คำแนะนำในเรื่อง ความเป็นไปได้ของโครงการ

4. **โครงการพัฒนาคนจนในเมือง** คณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการพัฒนาคนจนในเมือง เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2535 และได้จัดตั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) ขึ้นซึ่งได้รับเงินทุน เริ่มต้นจำนวน 1,250 ล้านบาท หน้าที่หลักของ พชม. คือ สนับสนุนชาวชุมชนแออัดและผู้มี รายได้น้อยในเขตเมือง ให้มีความสามารถในการเพิ่มรายได้ มีความมั่นคงในชีวิต มีที่อยู่อาศัยที่ เหมาะสม และมีความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ด้วยการส่งเสริมกระบวนการออมทรัพย์ และการให้สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำโครงการพัฒนาคนจนในเมืองในช่วงระยะ 8 ปีที่ผ่านมาได้ ขยายพื้นที่ปฏิบัติการครอบคลุม 52 จังหวัด 144 เมือง มีจำนวนสมาชิกรวมทั้งสิ้น 1,273 กลุ่ม ในจำนวนนี้เป็นองค์กรที่ทำกิจกรรมออมทรัพย์ 916 กลุ่ม ผลการปฏิบัติงานที่สำคัญ คือ การอนุมัติสินเชื่อแก่องค์กรชุมชนรวมทั้งสิ้น 211 องค์กร เป็นเงินทั้งสิ้น 934.49 ล้านบาท เป็นสินเชื่อหมุนเวียน 80.49 ล้านบาทสินเชื่อพัฒนาอาชีพ 202.31 ล้านบาท สินเชื่อพัฒนาที่อยู่ อาศัยที่ไม่เป็นโครงการ 112.46 ล้านบาท สินเชื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เป็นโครงการ 493.16 ล้านบาท สินเชื่อเพื่อฟื้นฟูในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ 3.81 ล้านบาท และสินเชื่อเพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชน 36.37 ล้านบาท

5. **โครงการเสริมสร้างการแก้ไขปัญหาคคนจนในเมืองในภาวะวิกฤต** โครงการ เสริมสร้างการแก้ไขปัญหาคคนจนในเมืองในภาวะวิกฤตเป็นโครงการภายใต้มาตรการเพิ่มค่าใช้จ่าย ภาครัฐ (เงินกู้ มิยาซาวา (MIYAZAWA)) มีงบประมาณ 1,000 ล้านบาท บริหารงานโดยการเคหะ แห่งชาติ (เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2542) วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ เพื่อบรรเทาปัญหาด้าน เศรษฐกิจและสังคมของคนจนเมือง โดยการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพและธุรกิจชุมชนปรับปรุง สภาพแวดล้อมชุมชน บริการพื้นฐานและบริการสังคมในชุมชน พื้นที่เป้าหมายของโครงการ ได้แก่ ชุมชนแออัดหรือชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมืองที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและภูมิภาค งบประมาณของโครงการถูกแบ่งออก เป็นงบบริหารจัดการประสานงาน สนับสนุน เครียม ความพร้อมและติดตามประเมินผล 50 ล้านบาท และงบดำเนินโครงการ 950 ล้านบาทซึ่งจัดสรร ให้กับกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 เขต เขตละ 1 ล้านบาท เป็นเงิน 50 ล้านบาท ให้กับจังหวัด ต่างๆ จำนวน 75 จังหวัด จังหวัดละ 2 ล้านบาท เป็นเงิน 150 ล้านบาท ให้กับชุมชนแออัดต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และภูมิภาคเป็นจำนวนเงิน 350 ล้านบาท เป็นงบสำรองให้แก่ ชุมชนแออัดที่ไม่ปรากฏตามฐานข้อมูล (ฐานข้อมูลของการเคหะแห่งชาติ ณ มีนาคม พ.ศ. 2542 มีชุมชนแออัดทั้งประเทศประมาณ 384,953 ครัวเรือน) ซึ่งคาดว่าจะมีประมาณ 115,000 ครัวเรือน

จำนวน 100 ล้านบาท ส่วนที่เหลือจัดสรรให้สำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองเพื่อดำเนิน โครงการ แก้ไขปัญหาด้านการเงินและสินเชื่อสำหรับคนจนในเมืองจำนวน 250 ล้านบาท และโครงการ แก้ไขปัญหาผู้สูงอายุในชุมชน จำนวน 80 ล้านบาท องค์กรชุมชนสามารถของบจากโครงการ เสริมสร้างการแก้ปัญหาคนจนในเมืองในภาวะวิกฤตได้ โดยการเสนอโครงการที่เกี่ยวกับการ ส่งเสริมอาชีพ สร้างงาน การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ชุมชน การปรับปรุงสวัสดิการสังคมและความปลอดภัยในทรัพย์สิน การส่งเสริมพัฒนา กลุ่ม เยาวชน และการแก้ไขปัญหาด้านการเงินและสินเชื่อสำหรับคนจนในเมืองการของบสนับสนุนนั้น องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายจะต้องร่วมสมทบงบประมาณอย่างน้อยร้อยละ 10 ในรูปตัวเงินหรือ อื่นๆ ของงบสนับสนุนทั้งหมด ณ วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2543 พบว่า มีโครงการจำนวน 3,858 โครงการผ่านการอนุมัติจาก สำนักงบประมาณในวงเงิน 999.8 ล้านบาท มีโครงการจำนวน 879 โครงการที่แล้วเสร็จ โดยมีการเบิกจ่ายในวงเงิน 423 ล้านบาท

6. โครงการแก้ไขปัญหาด้านการเงินและสินเชื่อสำหรับคนจนในเมือง โครงการแก้ไข ปัญหาด้านการเงินและสินเชื่อสำหรับคนจนในเมืองของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองเป็น โครงการ หนึ่งที่ได้รับการอนุมัติ เงินจำนวน 250 ล้านบาท จากโครงการเสริมสร้างการแก้ปัญหาคนจน ในเมืองในภาวะวิกฤตของการเคหะแห่งชาติมีจุดประสงค์เพื่อดำเนินการช่วยเหลือกลุ่มและ เครือข่ายของคนจนในเมืองที่รวมกันเป็นกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ กลุ่มอาชีพหรือองค์กรอื่นที่ทำ กิจกรรมมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน โครงการสิ้นสุดในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2543 ซึ่งกลุ่ม/ เครือข่ายจะต้องเสนอโครงการ เพื่อของบสนับสนุนภายในกลางเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2543 ซึ่ง โครงการที่เสนอจะต้องเป็น โครงการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารกลุ่มหรือเป็นโครงการ สินเชื่อเพื่อการพัฒนาโครงการพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารของกลุ่มเป็นการสนับสนุน แบบให้เปล่าไม่เกินกลุ่มละ 15,000 บาท หรือไม่เกินเครือข่ายละ 150,000 บาท โครงการนี้มีเงิน งบประมาณ 10 ล้านบาทโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนามีงบประมาณรวม 240 ล้านบาท กลุ่ม หรือเครือข่ายสามารถกู้ยืม เพื่อนำไปให้สมาชิกกู้และเครือข่ายกู้ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี ส่วนกลุ่มกู้ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อปี และไปให้สมาชิกกู้ในอัตราร้อยละ 3 ต่อปีระยะเวลา ให้กู้ไม่เกิน 5 ปี วงเงินกู้ต่อเครือข่ายไม่เกิน 500,000 บาท หรือหนึ่งกลุ่มไม่เกิน 500,000 บาท ทั้งนี้กลุ่มหรือเครือข่ายเป็นผู้กู้ และกรรมการกลุ่มหรือเครือข่ายต้องค้ำประกัน ณ เดือนกันยายน พ.ศ. 2543 สำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองได้อนุมัติโครงการจำนวน 213 โครงการ (230.86 ล้านบาท) แยกเป็นโครงการประเภทสินเชื่อเพื่อการพัฒนา 129 โครงการ (219.68 ล้านบาท) และโครงการ พัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน 92 โครงการ (11.18 ล้านบาท)

7. โครงการลงทุนเพื่อสังคม โครงการลงทุนเพื่อสังคม เป็นโครงการเงินกู้จาก ธนาคารโลกและรัฐบาลญี่ปุ่น เพื่อนำมาช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ โดยเฉพาะ กลุ่มคนว่างงาน กลุ่มคนยากจนและกลุ่มคนด้อยโอกาส โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นระยะ สั้นและระยะยาว ระยะสั้นเน้นการแก้ไขและบรรเทาผลกระทบในกลุ่มคนทั้ง 3 ประเภท โดยทำให้เกิดการจ้างงาน รายได้และการได้รับบริการ และสวัสดิการสังคมระยะยาว เป็นการมุ่งเสริมสร้าง ชีตความสามารถและความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ ชุมชนพึ่งตนเองได้ โครงการแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 มอบให้หน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจดำเนินการจำนวน 79 โครงการ วงเงิน 13,284 ล้านบาท เพื่อการจ้างงานสร้างรายได้ และบริการทางสวัสดิการแก่ผู้มีรายได้น้อย ผู้ด้อยโอกาส และผู้ว่างงานโดยเน้นการแก้ไขปัญหาระยะสั้น

แนวทางที่ 2 จำนวนเงิน 6,000 ล้านบาท รัฐบาลมอบให้ธนาคารออมสินเป็น หน่วยงานรับผิดชอบบริหารจัดการซึ่งแยกการจัดการเป็น 2 กองทุน ได้แก่ กองทุนพัฒนาเมือง ในภูมิภาค และกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมหรือ "กองทุน ชุมชน" นั้น ธนาคารออมสินแต่งตั้งให้มีคณะกรรมการ 1 ชุด ดำเนินงานกำกับดูแลการใช้จ่ายเงิน สนับสนุนคนในชุมชน ทั้งด้านการเลี้ยงชีพ สิ่งแวดล้อม ณ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2542 เปิดรับ ไปแล้ว 324 โครงการ เป็นจำนวนเงิน 74.79 ล้านบาท และจะเปิดรับโครงการอีกจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่ยังเป็นโครงการเพื่อสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต เครื่องมือเครื่องจักร และเงินทุน หมุนเวียนในรูปแบบต่างๆ ให้กับสมาชิกของกลุ่ม

ส่วนกองทุนพัฒนาเมืองในภูมิภาคหรือเรียกสั้นๆ ว่ากองทุนเมือง เป็นกองทุนที่ จัดตั้งขึ้นภายใต้การบริหารจัดการของธนาคารออมสิน มีเงินทุนหมุนเวียนจากการจัดสรรเงินของ กระทรวงการคลังซึ่งเป็นเงินกู้ของธนาคาร โลกจำนวน 30 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อเป็นแหล่ง เงินทุนหมุนเวียนระยะยาวไม่เกิน 15 ปี สำหรับให้เทศบาลได้กู้ยืมในวงเงินโครงการละไม่เกิน 3 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อนำไปพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้กว้างขวางรวดเร็วยิ่งขึ้น โดย ไม่ต้องรอนงบประมาณจากรัฐบาลหรือรอให้เก็บภาษีได้มากพอจึงจะลงทุนได้

สรุปได้ว่า นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในอดีต รัฐบาลมีการดำเนินการ แก้ปัญหาโดยมุ่งเน้นสร้างรากฐานที่มั่นคงของสังคม กระตุ้นให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมใน การแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างความตระหนักต่อความสำคัญของปัญหาคความยากจน

นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนในปัจจุบัน นโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจน ในปัจจุบัน พิจารณาได้จากนโยบายและมาตรการใหม่ ๆ ในรัฐบาลปัจจุบัน (สถาบันเพื่อวิจัยการ พัฒนาประเทศไทย, 2546 : 42-55) สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. นโยบายเพิ่มโอกาสและศักยภาพคนจน

1.1 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หลักคิด : การขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนของคนจนเป็นสาเหตุหนึ่งของคนจนและเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาความยากจน รัฐจึงจัดหาเงินทุนหมุนเวียนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศ

ลักษณะของนโยบาย : สนับสนุนเงินทุนให้กับประชาชน โดยมอบให้กับชุมชนดูแลบริหารจัดการกันเอง ภายใต้ระเบียบข้อบังคับหลักๆ ที่ส่วนกลางกำหนดและระเบียบเฉพาะที่ที่กำหนดกันขึ้นมาเอง ในชุมชนมีเงินทุน 1 ล้านบาทต่อหมู่บ้าน-ชุมชน เพื่อการลงทุนประกอบอาชีพและบรรเทาเหตุฉุกเฉิน เน้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการจัดการเงินทุน

วิธีการดำเนินการ : มีกลไกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คณะกรรมการการสนับสนุนระดับจังหวัด คณะทำงานสนับสนุนระดับอำเภอ และคณะทำงานประชารัฐระดับพื้นที่ เป็นกลไกสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองแต่ละกองทุน

หน่วยงานรับผิดชอบ : สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล

1.2 หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

หลักคิด : ต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์หลักของแต่ละหมู่บ้าน ที่ใช้วัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีคุณภาพในระดับสากล

ลักษณะนโยบาย : มุ่งสร้างงาน สร้างรายได้ และเสริมความเข้มแข็งแก่ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ โดยภูมิปัญญาและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนเอง

วิธีการดำเนินการ : มีคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (กอ.นคผ.) และคณะอนุกรรมการ 5 ชุด และคณะอนุกรรมการระดับภูมิภาค/อำเภอ/จังหวัด ทำหน้าที่บริหารงาน

หน่วยงานรับผิดชอบ : คณะกรรมการ กอ.นคผ. กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.3 พักชำระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย

หลักคิด : ขนาดหนี้ของครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จาก 12,772 บาท/ครัวเรือน ในปี 2534/2535 เป็น 32,231 บาท/ครัวเรือน ในปี 2542/2543 โดยกลุ่มเกษตรกรรายย่อยเป็นส่วนใหญ่ รัฐบาลจึงมีนโยบายพักชำระหนี้และลดภาระหนี้สิน

ลักษณะของนโยบาย : มุ่งบรรเทาและลดภาระหนี้ เพิ่มขีดความสามารถเกษตรกรในการพักชำระหนี้ เมื่อสิ้นสุดโครงการ ฟื้นฟูตนเองในการประกอบอาชีพ เพิ่มรายได้ พัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่

วิธีการดำเนินการ : ธกส. รับภาระการชำระหนี้ และลดภาระหนี้ (คอกเบี้ย) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รับผิดชอบในการฟื้นฟูอาชีพหลังการพักชำระหนี้

หน่วยงานรับผิดชอบ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธกส.

1.4 ธนาคารประชาชน

หลักคิด : รัฐบาลเล็งเห็นว่าภาวะวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ส่งผลให้เกิดการว่างงานเรื่อยมาจนถึงปี 2544 ประกอบกับผู้ประกอบการรายย่อยขาดเงินทุนหมุนเวียน และต้องพึ่งพาแหล่งเงินกู้ยืมจากระบบ เนื่องจากความเข้มงวดในการปล่อยเงินกู้ของสถาบันการเงิน

ลักษณะของนโยบาย : เป็นบริการสินเชื่อแก่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระรายย่อย นำไปลงทุน และลดการพึ่งพาเงินกู้ยืมจากระบบ ส่งเสริมอาชีพ เพิ่มรายได้ เสริมระบบการออมและการมีวินัยทางการเงิน

วิธีดำเนินการ : ให้กู้ยืมแก่ผู้ประกอบการรายย่อย ผู้ต้องการประกอบอาชีพเสริม หรือผู้ที่ยังไม่มีอาชีพและประสงค์จะเป็นผู้ประกอบการรายย่อย ต้องสมัครเข้าเป็นสมาชิกโครงการที่ธนาคารออมสินทุกสาขา ต้องเป็นผู้มีสถานที่ประกอบอาชีพแน่นอน คิดต่อได้ และต้องมีบัญชีเงินฝากกับธนาคารอย่างน้อย 2 เดือนล่วงหน้า ใช้นุ้คผลหรือหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ได้ ลูกค้าโครงการค้ำประกันตนเองได้ กู้ครั้งแรกไม่เกิน 30,000 บาท ชำระภายใน 25 งวด และครั้งต่อไปไม่เกิน 50,000 บาท ชำระไม่เกิน 37 งวด อัตราดอกเบี้ยคงที่ตลอดอายุสัญญา ร้อยละ 1 บาทต่อเดือนขาดชำระ โดยไม่มีเหตุผลสมควรจะปรับร้อยละ 1.5 ต่อเดือน มีประกันอุบัติเหตุให้ทุกราย

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : ธนาคารออมสิน

1.5 โครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการรายใหม่

หลักคิด : กลุ่มคนว่างงานจากวิกฤตเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ถูกเลิกจ้าง ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ทักษะและประสบการณ์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจึงเริ่มทำโครงการเสริมสร้างนักลงทุนใหม่

ลักษณะของนโยบาย : สนับสนุนบัณฑิตใหม่ ผู้ว่างงาน ผู้ถูกออกจากงานและพนักงานถูกจ้างที่มีพื้นฐานการศึกษาดีและมีศักยภาพ ให้มีโอกาสเป็นผู้ประกอบการ ผลักดันให้เกิดวิสาหกิจใหม่เป็นแหล่งจ้างงาน

วิธีการดำเนินการ : ส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นแกนกลางในการบริหาร โครงการโดยรวม มีคณะกรรมการบริหารโครงการ และหน่วยงานสนับสนุน 4 หน่วยงาน จัดฝึกอบรมหน่วยงานบ่มเพาะธุรกิจหน่วยงานให้บริการที่ปรึกษาและหน่วยงานสนับสนุนการเงิน

หน่วยงานรับผิดชอบ : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

1.6 แปลงสินทรัพย์เป็นทุน

หลักคิด : เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสร้างโอกาสแก่ประชาชนคนยากจนให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ โดยการแปลงสินทรัพย์ที่คนมีอยู่ให้เป็นทุน

หลักการสำคัญ คือ

1. เอกสารสิทธิ์ของสินทรัพย์แต่ละประเภทต้องเป็นเอกสารแสดงสิทธิ์

แบบมีเงื่อนไข

2. รัฐสามารถกำกับและควบคุมการถอนสิทธิ์ได้

3. สินทรัพย์แต่ละประเภทต้องมีการประเมินราคาที่เหมาะสม

ลักษณะของนโยบาย : กำหนดสินทรัพย์ที่จะแปลงเป็นทุน 5 ประเภท โดยสามารถนำไปเป็นหลักทรัพยค้ำประกันของสินเชื่อจากสถาบันการเงินได้ คือ

1. ที่ดิน

2. ทรัพย์สินทางปัญญา

3. เครื่องจักร

4. ที่สาธารณะ

5. สิทธิการเช่า

วิธีการดำเนินการ : กำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำโครงการนำร่อง

1. สินทรัพย์ที่เป็นที่ดิน สิทธิการถือครองที่ดิน (ส.ป.ก.) ตรวจสอบการถือครองสิทธิ์ จัดทำเอกสารแสดงสิทธิ์ให้เป็นปัจจุบัน และแก้ไขระเบียบให้สามารถใช้ค้ำประกันเงินกู้ได้

2. ทรัพย์สินทางปัญญา ส่วนที่กฎหมายบังคับจดทะเบียน ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า การออกแบบผังภูมิรวมของวงจรรวมและพันธุ์พืช 4 ประเภท (พันธุ์พืชใหม่ พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป พันธุ์พืชป่า) ส่วนที่กฎหมายไม่บังคับให้จดทะเบียน ได้แก่ สิทธิ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. สิทธิทรัพย์สินประเภทเครื่องจักรให้กรมโรงงานพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับ ทะเบียน

4. ที่สาธารณะ สิทธิชั่วคราวในการใช้ประโยชน์จากที่สาธารณะ

5. สิทธิการเช่า 4 ประเภท ได้แก่ สิทธิการเช่าที่ดินของราชพัสดุ การจัด ประโยชน์ที่ดิน ศาสนสมบัติ สิทธิการเช่าอาคารการเคหะแห่งชาติ และการจัดระเบียบการเช่า ที่ดิน/อาคารพาณิชย์ของการท่าเรือแห่งประเทศไทย

หน่วยงานรับผิดชอบ : สำนักงานบริหารการแปลงสิทธิ์เป็นทุน สำนัก นายกรัฐมนตรี

1.7 ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

หลักคิด : ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็น ศูนย์กลางให้เกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์ วางแผนและบริหารจัดการด้วยตนเอง โดยภาครัฐจะสนับสนุนด้านบริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง ณ จุดเดียว

ลักษณะของนโยบาย : ปรับเปลี่ยนกระบวนการในการพัฒนาการเกษตรให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนราชการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการวางแผนและพัฒนา ตนเอง

วิธีการดำเนินการ :

1. เตรียมความพร้อมชุมชน
2. จัดทำฐานข้อมูล แผนที่ แบบจำลอง
3. จัดทำแผนตำบล
4. การถ่ายทอดเทคโนโลยี และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้
5. หน่วยงานที่รับผิดชอบ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

1.7.1 คอมพิวเตอร์เอืออาทร

หลักคิด : มุ่งสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมฐานความรู้ และใช้ประโยชน์ จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ผ่านระบบคอมพิวเตอร์

ลักษณะของนโยบาย : จำหน่ายคอมพิวเตอร์ราคาถูก ทั้งราคาเงินสดและ ผ่อนดอกเบี่ยต่ำผ่านธนาคารกรุงไทยและธนาคารออมสิน เป้าหมาย 1 ล้านเครื่อง

วิธีการดำเนินการ :

ระยะที่ 1 คอมพิวเตอร์ไอซีทีแบบตั้งโต๊ะ “สินสมุทร” @ 10,900 บาท/ เครื่องคอมพิวเตอร์ แบบโน้ตบุ๊ก “สุดสาคร” @ 19,500 บาท/ เครื่อง

ระยะที่ 2 ที่โน้ตบุ๊ก IBM 5 รุ่น ราคา 27,400-37,489 บาท/เครื่อง
 ผ่อนชำระ 24 เดือน ดอกเบี้ยร้อยละ 6.25 ต่อปี

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
 ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (Nectec) และการสื่อสารแห่งประเทศไทย

1.7.2 E-Citizen (บัตรสมาร์ทการ์ด) กับการจัดระเบียบคนจน

หลักคิด : การปฏิวัติงานทะเบียนและบัตรจะส่งผลให้ประเทศไทยก้าวสู่
 ยุคใหม่ E-Citizen พร้อมออกบัตรประชาชนแบบอัจฉริยะ ตั้งแต่เด็กแรกเกิดและถือบัตรเดียว
 ติดต่อกับหน่วยงานราชการทุกหน่วย จ่ายค่าบริการสาธารณะประเภทต่าง ๆ การจับจ่ายซื้อของและ
 ซื้อบริการในรูปแบบ E-Purse และนำมาใช้ในการจัดทำทะเบียนความเดือดร้อนของประชาชน เพื่อ
 การวางแผนและพัฒนา

ลักษณะของนโยบาย : ออกบัตรสมาร์ทการ์ดให้ประชาชนตั้งแต่การเกิด
 และเอื้ออำนวยในการใช้บัตรแบบ One-Stop Service

วิธีดำเนินการ :

1. กลุ่มเป้าหมาย ประชาชนไทยทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกระดับ ทุกชนชั้น
2. บัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์ ตั้งแต่แรกเกิด-10 ปี จะมีรูปติดบัตร
 หรือไม่มีก็ได้ แต่เมื่ออายุ 11 ปีขึ้นไป หรือเมื่อทำบัตรประจำตัวรอบที่ 2 จะต้องถ่ายรูปติดบัตร
 ทุกคน
3. เริ่ม 2547 โดยมีแผนออกบัตรปีละ 20 ล้านคน
4. รัฐออกค่าใช้จ่ายให้สำหรับครั้งแรก และกรณีบัตรหมดอายุเท่านั้น
 ในกรณีอื่นเสียค่าธรรมเนียม 100 บาท
5. การเก็บข้อมูลประชากร 7 กลุ่ม เพื่อการเร่งหามาตรการช่วยเหลือ
 - 5.1 กลุ่มเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน
 - 5.2 ประชาชนที่ต้องการหางาน
 - 5.3 นักศึกษาที่ต้องการหางาน
 - 5.4 ประชาชนต้องการบ้าน
 - 5.5 คนไร้ที่อยู่
 - 5.6 ประชาชนถูกโกง
 - 5.7 พวกหนีไม่เป็นธรรม

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

2. นโยบายเพิ่มภูมิคุ้มกันความเสี่ยง และระบบคุ้มครองทางสังคม

2.1 หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาทรักษาทุกโรค)

หลักคิด : เป็นไปอย่างสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญว่าด้วย สิทธิของประชาชนชาวไทยที่มีสิทธิในการได้รับการบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน มีความเท่าเทียมและทั่วถึงกัน นอกจากนี้ผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการบริการทางสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รัฐบาลมีหลักการและเหตุผลในการเสนอนโยบายนี้ เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประชาชนที่ยากจนและมีรายได้น้อย

ลักษณะของนโยบาย : ประชาชนจ่ายค่ารักษาพยาบาลเพียงครั้งละ 30 บาท สำหรับการป่วยทุกโรค โดยรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณค่ารักษาพยาบาลแบบค่อหัวประชากร เพื่อให้เกิดระบบการกระจายบุคลากรที่เป็นธรรมสำหรับพื้นที่

วิธีดำเนินการ : ระยะแรกดำเนินการ โดยกระทรวงสาธารณสุขซึ่งตั้งคณะทำงาน 10 คณะ ออกระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า พ.ศ. 2544 2 ฉบับ ทดลองดำเนินการแบบนำร่อง 6 จังหวัด ต่อมาขยายไปอีก 15 จังหวัด จากนั้นจึงขยายไปทั่วทั่วประเทศ ในระยะต่อมาเมื่อออก พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2546 แล้ว มีคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นกลไกดำเนินการเป็นการเฉพาะ แต่มีบทเฉพาะกาลให้กระทรวงสาธารณสุขดูแลงบประมาณทั้งหมดไปก่อนเป็นเวลา 3 ปี

หน่วยงานรับผิดชอบ : กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)

2.2 ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

หลักคิด : สินค้าเกษตรมีปัญหาด้านการผลิตอันเนื่องมาจากสภาพดินฟ้าอากาศไม่แน่นอนและมีผลต่อตลาดทำให้ไม่มีเสถียรภาพด้านราคา รายได้ของเกษตรกรจึงไม่แน่นอนในอดีตรัฐบาลต้องใช้วิธีการเข้าแทรกแซงตลาดตลอดเวลา เมื่อราคาสินค้าสูงขึ้นหรือต่ำผิดปกติ เช่น การรับจำนำสินค้าเกษตร การจัดตั้งตลาดกลาง สนับสนุนทุนหมุนเวียนอัตราดอกเบี้ยต่ำ ฯลฯ แต่วิธีการดังกล่าวทำแบบเฉพาะกิจเท่านั้น จึงมีนโยบายจัดตั้งตลาดซื้อขายล่วงหน้า เพื่อแก้ความผันผวนของราคาและทราบราคาในอนาคตอีกด้วย

ลักษณะของนโยบาย : จัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตลาด ลดภาระการแทรกแซงของรัฐบาล ลดการผูกขาดอำนาจ เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสถานการณ์สินค้าเกษตร

วิธีดำเนินการ :

1. จะเริ่มดำเนินการในปี 2547 โดยจะเริ่ม 4 ชนิดก่อน ได้แก่ ข้าวขาว 5% ขางพารา กุ้งกุลาดำ และมันสำปะหลัง
2. กลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกรรายใหญ่ ผู้แปรรูป ผู้ส่งออก ผู้นำเข้า และนักลงทุน
3. วิธีดำเนินการ จะมีหลักการเหมือนตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้ที่จะเข้ามาซื้อขายสินค้าเกษตรในตลาดจะต้องเป็นสมาชิกของตลาดที่ผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารตลาดและต้องมีฐานทางการเงินดี ต้องวางเงินประกันไว้กับตลาดร้อยละ 5-10 ของมูลค่าที่ทำการซื้อขาย

หน่วยงานรับผิดชอบ : ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า จะเป็นองค์กรอิสระที่จัดตั้งขึ้น โดยกรมการค้าภายในกระทรวงพาณิชย์

2.3 กองทุนช่วยเหลือเกษตรกร

หลักคิด : เพื่อให้การช่วยเหลือเกษตรกรเป็นไปอย่างมีระบบและครอบคลุมพืชเศรษฐกิจทุกชนิด

ลักษณะนโยบาย : กองทุนช่วยเหลือเกษตรกรตั้งอยู่ในกรมบัญชีกลาง มีคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร เป็นผู้พิจารณาเสนอ นโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการวางระบบช่วยเหลือเกษตรกร

วิธีดำเนินการ : คณะกรรมการนโยบายฯ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการช่วยเหลือเกษตรกรพิจารณาสินค้าเกษตรและราคาที่ควรจะเป็น (หมายถึงระดับราคาที่จะทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่เหมาะสมและมีเสถียรภาพในระยะยาว โดยดูจากราคาเฉลี่ยรายเดือนย้อนหลัง 3 ปี ไม่รวมราคาที่สูงหรือต่ำเกินไป) กรมบัญชีกลางกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการใช้จ่ายหรือขอรับจัดสรรเงินกองทุน

หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ : กลุ่มผู้ผลิตสินค้าเกษตรเป็นผู้เสนอโครงการเข้ามาเพื่อขอรับเงิน

เป้าหมาย : กลุ่มเกษตรกร รวมทั้งชาวประมง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : กรมบัญชีกลาง

2.4 กฎหมายคุ้มครองแรงงานเกษตร

หลักคิด : ถูกจ้างในภาคเกษตรประมาณ 2,322,500 คน ซึ่งไม่เคยมีกฎหมายฉบับใดที่ให้การคุ้มครองมาก่อนควรได้รับการดูแล

ลักษณะนโยบาย : ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม ซึ่งจะมีความแตกต่างจาก พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เพราะงานเกษตรกรรมจะมีสภาพการจ้างและการทำงานที่ต่างไปจากการจ้างงานทั่วไป

วิธีดำเนินการ : กฎกระทรวงนี้จะบังคับใช้กับนายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ลูกจ้างจะได้รับสิทธิในการลาป่วยเท่าที่ป่วยจริง โดยได้รับเงินค่าจ้าง แต่ไม่เกิน 15 วัน ลูกจ้างที่ทำงานครบ 180 วัน จะได้รับสิทธิวันหยุดพักผ่อนให้ได้ไม่น้อยกว่า 3 วัน หากนายจ้างให้ทำงานในวันหยุดพักผ่อน จะต้องได้รับค่าจ้างเพิ่มขึ้นอีกไม่น้อยกว่า 1 เท่าของค่าจ้างในวันปกติ กลุ่มเป้าหมาย ครอบคลุมงานประเภทเพาะปลูก งานประมง งานป่าไม้ งานเลี้ยงสัตว์ งานทำนาเกลือ แรงงานที่เข้าข่ายของการบังคับตามกฎหมายนี้ ต้องไม่ใช่ลูกจ้างในงานเกษตรกรรมตลอดปีและไม่มียานลักษณะอื่นรวมอยู่ด้วย (ถ้าเป็นลูกจ้างตลอดปีจะได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541)

หน่วยงานรับผิดชอบ : กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน

2.5 ศูนย์บริการการไปทำงานต่างประเทศ

หลักคิด : มีแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศปีละประมาณ 200,000 คน ซึ่งส่งเงินเข้าประเทศปีละประมาณ 50,000-60,000 ล้านบาท นอกจากการลดภาระการว่างงานในประเทศแล้ว ยังช่วยนำประสบการณ์ความรู้เทคโนโลยีที่ได้รับจากการทำงานกลับมาด้วย แต่แรงงานเหล่านี้ถูกหลอกลวงจากผู้จัดหาคนงาน และไม่ได้รับความสะดวกจากภาครัฐเท่าที่ควร

ลักษณะของนโยบาย : จัดตั้ง “ศูนย์บริการการไปทำงานต่างประเทศ” (สบท.) ในลักษณะเป็นการปรับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการงานต่างประเทศในเชิงรุก เพื่อลดปัญหาการหลอกลวง ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงานและลดเวลา-ขั้นตอนในการติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหลายหน่วยงาน และขยายตลาดแรงงานใหม่ๆ

วิธีดำเนินการ : จัดตั้งศูนย์บริการฯ (สบท.) ที่อาคารเล่าเป็งจ๊วน 1 ถนนวิภาวดีรังสิต ให้บริการให้ข้อมูลข่าวสาร ตรวจสอบสภาพคนงาน บริการหนังสือเดินทาง ทดสอบ ฝีมือแรงงาน จำหน่ายตั๋วโดยสารเครื่องบิน บริการให้สินเชื่อและตรวจสอบประวัติอาชญากร ตั้งคณะกรรมการอำนวยการปราบปรามการหลอกลวงคนงาน ส่วนกลางที่กระทรวงแรงงาน ส่วนภูมิภาคที่สำนักงานจัดหางานจังหวัด

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : กระทรวงแรงงาน ด้วยการสนับสนุนร่วมมือจากกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข ธนาคารและสมาคมจัดหางานต่างประเทศ

2.6 บ้านเอื้ออาทร

หลักคิด : นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เห็นความสำคัญของการมี

บ้านซึ่งเป็นปัจจัยสี่ ซึ่งจะช่วยให้คนมีรายได้น้อยได้มีที่อยู่อาศัยอย่างมีความหวัง และคาดว่าบ้าน
เอื้ออาทรยังสามารถทดแทนการเกิดชุมชนแออัดในพื้นที่กรุงเทพฯ ชั้นในได้อีกด้วย

ลักษณะนโยบาย : สร้างบ้านพร้อมที่ดินและอาคารชุดให้คนมีรายได้น้อยและ
ผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง สามารถผ่อนชำระได้ในราคาถูก

วิธีดำเนินการ : กลุ่มเป้าหมายคนมีรายได้น้อยประมาณ 10,000-15,000 บาทต่อเดือน
ความสามารถในการผ่อน 1,000-1,500 บาทต่อเดือน

บ้านเดี่ยว 2 ชั้น พร้อมที่ดิน 20 ตารางวา ราคา 370,000 บาท

แฟลต 5 ชั้น 24 ตารางเมตร ราคา 250,000 บาท ปี 2547 120,000 หน่วย

ปี 2548-2550 ปีละ 150,000 หน่วย โดยการเคหะแห่งชาติ และอีก 400,000 หน่วย โดยธนาคาร
ออมสิน ปล่อกู้ให้ประชาชนปลูกบ้านในที่ดินของตนเอง รวมทั้งสิ้น 1,000,000 หน่วย

บ้านเอื้ออาทรมีสาธารณูปโภคครบครัน มีตลาดชุมชนและศูนย์ชุมชน ห้องสมุด
ลานกีฬา ผู้ซื้อไม่มีสิทธิโอนให้ผู้อื่นใน 5 ปีแรก หากผู้ซื้อย้ายหรือเปลี่ยนที่อยู่สามารถขายคืนให้
การเคหะได้

การคัดเลือกผู้มีสิทธิ

1. ผู้ที่ถูกไฟไหม้/ไล่ที่ที่จะได้สิทธิก่อน แต่ไม่เกิน 25% ของแต่ละโครงการ
2. บุคคลทั่วไปใช้วิธีจับสลาก
3. ผู้จับสลากไม่ได้ การเคหะจะนำไปพิจารณาจัดทำโครงการต่อไป

หน่วยงานรับผิดชอบ : การเคหะแห่งชาติ กระทรวงพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์ ธนาคารออมสิน ธนาคารสงเคราะห์

2.7 บ้านมั่นคง

หลักคิด : การเจริญเติบโตของเมืองได้ก่อให้เกิดความแออัด และเสื่อมโทรม
ของสิ่งแวดล้อมเกิดชุมชนแออัด ชุมชนบุกรุก กระจุกกระจายในเมืองต่าง ๆ ซึ่งที่ผ่านมาการ
แก้ปัญหาของรัฐไม่สามารถรองรับได้อย่างมีประสิทธิภาพพอ จึงนำมาสู่แนวคิดการจัดการที่อยู่
อาศัยของมีรายได้น้อย โดยให้ชุมชนและกลไกในท้องถิ่นเป็นผู้จัดการปัญหาตัวเอง โดยการ
สนับสนุนจากรัฐบาล

ลักษณะนโยบาย : สนับสนุนให้กลไกองค์กรชุมชนและหน่วยงานระดับท้องถิ่น
เป็นกลไกหลักในการแก้ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนของตน โดยรัฐเป็นเพียง
ผู้สนับสนุนทางนโยบายและงบประมาณผ่านองค์การมหาชนของรัฐ

วิธีดำเนินการ : กลุ่มเป้าหมาย ชุมชนแออัดที่ยากจนกว่าชุมชนทั่วไป ชุมชน

ที่มีปัญหาและจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง เน้นโครงการในที่ดินของรัฐซึ่งดำเนินการง่ายและเป็นแบบอย่างในการแก้ปัญหาก่อน

รูปแบบการดำเนินการ :

1. ปรับปรุงชุมชนให้มั่นคงในที่ดิน
2. การปรับผังแปลนที่ดินใหม่โดยพยายามคงโครงสร้างเดิม
3. การแบ่งปันที่ดิน
4. การก่อสร้างรูปแบบใหม่ในที่ดินเดิม
5. การรื้อย้ายชุมชนออกไปอยู่ที่ใหม่

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

2.8 ประกันภัยเอื้ออาทร

หลักคิด : เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถทำประกันภัยคุ้มครองการเสียชีวิตหรือทุพพลภาพถาวรจากอุบัติเหตุ ได้ในราคา 365 บาท/ปี หรือวันละ 1 บาท โดยผ่านกลไกของทางราชการระดับรากหญ้า (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)

ลักษณะนโยบาย : เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อทำโครงการและสร้างระบบการประกันภัย สำหรับประชาชนผู้มีรายได้น้อย ครอบคลุมทั้งประเทศ

วิธีดำเนินการ : กลุ่มเป้าหมาย ประชาชนระดับรากหญ้า อายุตั้งแต่ 15-70 ปี เริ่มขยายประกันภัยเอื้ออาทรในงาน “เอื้ออาทรและห่วงใย ด้วยประกันภัยวันละ 1 บาท” เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2546 ที่ศูนย์แสดงสินค้าอิมแพค เมืองทองธานี คุ้มครองในวงเงิน 300,000 บาท/กรมธรรม์ โดยคู่สมรสตามกฎหมายเสียชีวิตหรือทุพพลภาพในอุบัติเหตุเดียวกันจะจ่ายค่าทดแทนให้พิเศษอีก 100,000 บาท ระยะเวลาคุ้มครองนาน 1 ปี

กำนันผู้ใหญ่บ้านที่เป็นนายหน้าค้าประกันจะได้ค่าบำเหน็จร้อยละ 16 หรือ 56.48 บาท สำหรับเบี้ยประกัน 365 ต่อปี ใช้ที่ทำการปกครองอำเภอและจังหวัดเป็นกลไกในการส่งเบี้ยประกัน

หน่วยงานรับผิดชอบ : กรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย บริษัทประกันภัยวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตเอกชน

สรุปนโยบายการแก้ไขปัญหาคอนขากคนต่างๆ ดังที่กล่าวมารัฐบาลให้ขอความร่วมมือทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจรวมถึงภาคเอกชน ในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนแก่กลุ่มคนยากจน เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีโอกาสเพิ่มพูนรายได้ พัฒนาทักษะความสามารถอันจะนำไปสู่การมีชีวิต

ความเป็นอยู่ที่มั่นคง มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ปรับสภาพความเป็นอยู่ให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อชีวิตและอนาคตที่ดีของสมาชิกในครอบครัว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน โดยการวิเคราะห์เหตุผลและความร่วมมือของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในการแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ คือ

เทวี วรสรยาธิปิติ และคนอื่นๆ (2547 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การแก้ปัญหาค่าความยากจน ที่เป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ในตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี พบว่า สภาพบริบทของคนจนตำบลตะนาวศรี จำแนกคนจนได้ 4 ประเภท คนจนเกือบทุกหลังคาเรือนปลูกสร้างบ้านเรือนที่ทำมาจากไม้ไผ่ซีกหรือนำมาขัดและเคลือบกระเบื้องไม้มั่นคงแข็งแรง มีมิติความยากจนในด้านจรรยาบรรณ จนนโอกาสจนอำนาจและจนศักดิ์ศรี สำหรับทิศทางการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนมีดังนี้ ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนากลุ่ม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของตำบล เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนของตำบลตะนาวศรีอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถดำเนินกิจกรรมได้ คณะผู้นำชุมชนจึงเห็นว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นกิจกรรมสำคัญจึงได้จัดเวทีประชาคม พบว่า คนในตำบลตะนาวศรีได้รับการพัฒนาอย่างเสมอภาค ในด้านการใช้ประโยชน์จากป่าภายใต้การร่วมคิดร่วมวิเคราะห์ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับประโยชน์จากทุกภาคีส่วนที่เกี่ยวข้องในสังคม

สมพงษ์ คุลขอนุกิจ และคนอื่นๆ (2547 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง สภาพกลไกและศักยภาพ การบริหารจัดการในการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนระดับจังหวัด : ศึกษากรณีจังหวัดเลย”

1. ผลการประเมินสภาพกลไกและศักยภาพการบริหารจัดการในการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน พบว่า จังหวัดเลยมีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการบูรณาการกลไกต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าความยากจนตามแนวยุทธศาสตร์ระดับประเทศ คือ การจัดตั้งศูนย์อำนวยการปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนระดับจังหวัด (ศจ.จ.เลย) ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนระดับอำเภอทุกอำเภอ (ศจ.อ./กึ่งอ.) โดยศักยภาพการดำเนินงานในปี 2548 นั้นพบว่า ยังมีปัญหาการขาดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยราชการและภาคเอกชนและชุมชน ระบบข้อมูลที่จะเชื่อมโยงกับหน่วยราชการต่างๆ ยังดำเนินการไม่ได้เต็มที่ และเป็นระยะที่ต้องดำเนินการคัดกรองผู้จดทะเบียนเพื่อค้นหาครัวเรือนที่ควรได้รับความช่วยเหลือ ดังนั้นการช่วยเหลือที่จะให้แก่ครัวเรือนยากจนจึงไม่ได้ดำเนินการในระยะแรกนี้ สำหรับในปี 2549 ศจ.จ. และศจ.อ./กึ่งอ. เริ่มวางยุทธศาสตร์ที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยจะกำหนดให้ชุมชนระดับหมู่บ้านและตำบล

ได้จัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเพื่อให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้แก่ครัวเรือนที่ผ่านการคัดกรองตามศักยภาพของชุมชนเหนือขึ้นไปเป็นทอดๆ

2. ผลการประเมินกิจกรรมการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ดำเนินงานโดยหน่วยราชการต่างๆ โดยให้ฐานคิดเรื่องวิสาหกิจชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า โดยทั่วไปมุ่งไปสู่การพัฒนาอาชีพเพื่อผลิตสินค้าที่จะขายให้แก่ผู้อื่นมากกว่าการส่งเสริมที่จะลดรายจ่าย เช่น การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ และทำของใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังไม่พบกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้นวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ

3. การค้นหาแนวทางในการบูรณาการกลไกต่างๆ เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้นวัตกรรมวิสาหกิจและเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า แนวทางการบูรณาการมี 2 ลักษณะคือ

3.1 การบูรณาการหน่วยราชการที่มีหน้าที่ต่าง ๆ กันเข้าสู่กรอบงานของหน่วยประสานหน่วยหนึ่งซึ่งในระดับอำเภอคือ ศคจ.อ./กิ่ง อ. และระดับจังหวัดคือ ศคจ.จ.เลย

3.2 การบูรณาการหน่วยสังคมต่างระดับกันแต่มีความสัมพันธ์กันเพื่อให้ชุมชนระดับต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจนตามศักยภาพของชุมชน การบูรณาการลักษณะนี้ ศคจ.จ.ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการไว้ดังนี้คือ เมื่อได้ศึกษาศักยภาพของครัวเรือนยากจนแล้วหมู่บ้านจะต้องจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง โดยค้นหาอุปทาน (Supply) ในหมู่บ้านเพื่อทำให้เกิดความสอดคล้อง (Matching) กับอุปสงค์ (Demand) ภายในหมู่บ้าน เมื่อพบปัญหาที่เกินความสามารถของหมู่บ้านก็ต้องส่งข้อมูลให้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นผู้รับปัญหาต่อมาโดยจะต้องจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบล จะต้องค้นหาอุปทานภายในองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อทำการให้สอดคล้องกับอุปสงค์ภายในตำบลและเช่นเดียวกับกระบวนการในหมู่บ้าน เมื่อมีปัญหาใดที่เกินศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล ก็จะส่งข้อมูลต่อไปให้ ศคจ.อ./กิ่ง อ. ดำเนินการในทำนองเดียวกันจนถึง ศคจ.จ. เป็นลำดับต่อไป

อนุชิต ยศปิ่น และคนอื่นๆ (2547 : 15) วิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการ ทำแผนแม่บทชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองปาว จังหวัดลำปาง พบว่า สาเหตุความยากจนมาจาก การไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินน้อย ไม่มีคนเลี้ยงดูหรือดูแล เป็นผู้สูงอายุ ขาดแรงงานช่วยทำงาน และในครอบครัวมีคนพิการร่วมอยู่ด้วยชีวิตของคนจนดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพิงการเกศตรเป็นหลัก รายได้เสริมคือ การรับจ้างทั้งในและนอกหมู่บ้าน รายได้จึงขึ้นอยู่กับความขยัน ความอดทนและการต่อสู้ชีวิตส่วนบุคคล การแก้ปัญหาเมื่อ ไม่มีกินหรือจำเป็นต้องใช้เงิน คือการกู้ยืมเงินจากญาติพี่น้อง และทำงานหาเงินมาใช้กินภายหลัง

การเรียนรู้ในการแก้ปัญหาคือเริ่มจากชุมชน โดยการประสานสัมพันธ์ให้เชื่อมโยงในมิติอื่นๆ ที่เป็นวิถีชีวิตของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้ศักยภาพของตนเองให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้เพื่อให้สามารถพึ่งตนเอง เช่น การศึกษาคูงาน การฝึกอบรมในอาชีพต่างๆ ที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เข้มข้นหรือนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

รวิชัย ไพโหล และคนอื่นๆ (2549 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพคนจนให้สามารถสร้างวิสาหกิจชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลนาม่อง อำเภอกุยบุรี จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการปฏิบัติการการแก้ไขปัญหาความยากจนตามกรอบแนวคิดเศรษฐกิจ

พอเพียงในกลุ่มคนจน ตำบลนาม่อง พบว่า การพัฒนาศักยภาพคนจนในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน การแก้ไขปัญหาความยากจนเดิมนั้น หน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนคนจนให้เกิดการรวมกลุ่ม แต่มักจะพบปัญหาเนื่องจากศักยภาพการรวมกลุ่มคนจนไม่สูงพอ แต่กลุ่มคนจนก็ร่วมกันหาขุทวิธีในการแก้ปัญหา ซึ่งพบว่ากลุ่มคนจน จนเงิน จนปัญญา แต่ไม่สนใจและกลุ่มคนจนประเภท จนเงิน ไม่จนปัญญา ไม่สนใจ เป็นกลุ่มคนจนที่เป็นแกนนำทางความคิดกลุ่มนี้สามารถวิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์สาเหตุของความยากจนและวิเคราะห์การสะท้อนถึงค่านิยมคนจนที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสบริโศก ทำให้กลุ่มคนจนเหล่านี้ สามารถปฏิบัติการดำรงชีวิตได้ โดยกระบวนการทำนั้นคนจนเลือกวิธีการที่เป็นพื้นฐานของคนจนทุกคน จึงหาทางออก โดยเลือกวิธีการแก้ปัญหา ด้วยการทำเกษตรกรรมผสมผสานเป็นแกนหลักพร้อมกับการทำกิจกรรมอื่นๆ ที่นำมา ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและผลักดันเรื่องงบประมาณให้ ซึ่งหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพยายามเน้นการเข้าถึงทรัพยากรในท้องถิ่น โดยให้คนทุกระดับได้มีส่วนร่วมผลักดัน สิ่งสำคัญของทางเลือกนี้จะเป็นแผนผลักดันให้เกิดการเกื้อกูลของครอบครัวและญาติ คงไว้ด้วยวัฒนธรรมเพื่อแผ่ตามแนวทางพุทธศาสนา

2. การพัฒนาศักยภาพคนจนให้ร่วมกันสร้างรัฐวิสาหกิจชุมชนของตำบลนาม่อง พบว่า เกิดระบบการคุ้มครองทางสังคม 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 คือ เกิดระบบสวัสดิการสังคม กลุ่มคนจนที่ร่วมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ มีขึ้นการจัดตั้งกองทุนในแต่ละกลุ่ม ในรูปแบบของกองทุน การดำเนินการขึ้นนี้อยู่ในการเริ่มก่อตั้งยังไม่มั่นคง

ประการที่ 2 มีการพึ่งตนเอง จากการสร้างวิสาหกิจในกลุ่มคนจน พบว่า กลุ่มคนจนที่รวมกลุ่มเพื่อการผลิตเริ่มที่พึ่งตนเองได้ โดยการยึดหลักความพอเพียง เลี้ยงด้วยตัวเองบนพื้นฐานความประหยัด และจัดการใช้จ่ายแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาใช้ในการผลิต จนเกิดมีปัจจัยครองชีพ

เรียนรู้การทำบัญชีรายรับรายจ่าย คิดเป็น วิเคราะห์ปัญหาเป็น แก้ปัญหาเป็น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายนอกกลุ่ม และกลุ่มรู้จักแสวงหาทรัพยากรในการผลิตเป็น

ประการที่ 3 เกิดระบบเศรษฐกิจพึ่งตนเองแบบเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การสร้างวิสาหกิจแบบเศรษฐกิจในกลุ่มคนจนจะเป็นเพียงการเริ่มต้น ยังไม่เข้มแข็งและยั่งยืน แต่ก็สามารถทำให้เกิดการพึ่งตนเองของกลุ่มคนจนได้ในระดับหนึ่งหากจะเทียบกับทฤษฎีใหม่ 3 ชั้น คือ

1. กลุ่มคนจนส่วนมาก มีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลง

2. กลุ่มคนจนสามารถรวมพลังกันในรูปแบบเพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองทางสังคม

3. มีการสร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยในครั้งนี้เป็นเพียงการเริ่มต้นในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นกัน ในด้านการเงิน การตลาด การผลิต การจัดการ

4. กลุ่มคนจนร่วมกันสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบบูรณาการ พบว่า การกำหนดแผนการทำงานกลุ่มคนจนเกือบทุกกลุ่ม ส่วนใหญ่จะเป็นข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มว่าจะทำอะไร เมื่อไร อย่างไร ข้อตกลงเหล่านี้ไม่ได้เขียนไว้ในกระดาษ แต่เป็นข้อตกลงร่วมกันเท่านั้น อย่างไรก็ตามก็ทำให้เกิดกระบวนการจัดทำแผนความต้องการของกลุ่มที่สอดคล้องกับศักยภาพและปัญหา ร่วมกำหนดความมุ่งหวังเพื่อวางแผนงาน กำหนดกิจกรรม และดำเนินการร่วมกันบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเองของคนจนในชุมชน รวมถึงการพึ่งพาทางสังคมเดิมของหมู่บ้าน เสริมด้วยการเกื้อหนุนจากภาครัฐ และภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงส่งผลให้กลุ่มคนจน เริ่มมีการวางแผนชีวิตของตนเอง แก้ปัญหาความยากจนด้วยตนเองนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพตนเอง

สรุปการแก้ปัญหาความยากจนควรมีหลักคิดสำคัญดังนี้

1. ให้ภาคประชาชนเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุดในการแก้ปัญหาความยากจน
2. ใช้หลักการพัฒนาที่มีพื้นที่เป็นตัวตั้งและทุกฝ่ายในพื้นที่ประสานความร่วมมือกัน
3. ทุกฝ่ายซึ่งอยู่นอกพื้นที่ควรประสานความร่วมมือในการเข้าไปสนับสนุนการแก้ปัญหาความ ยากจนซึ่งดำเนินการ โดยฝ่ายที่อยู่ในพื้นที่
4. ควรมีระบบข้อมูลและการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาความยากจน

5. ควรมีนโยบาย ข้อกำหนด และระบบงบประมาณของทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติที่สนับสนุนและเอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจน

จากการศึกษาผลการวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า การแก้ไขปัญหาคความยากจนจะประสบผลสำเร็จได้นั้นจะต้องเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจกันทุกภาคส่วน โดยใช้การบูรณาการทุกหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกัน แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ตัวกลุ่มคนยากจนเองต้องร่วมกันสร้างและพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบบูรณาการ ร่วมกันคิดวิเคราะห์วางแผนทำให้เกิดกระบวนการจัดทำแผนความต้องการของกลุ่มที่สอดคล้องกับศักยภาพและปัญหา ร่วมกำหนดความมุ่งหวังบนพื้นฐาน การพึ่งพาตนเอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 3 โรงสี

2. กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีขั้นตอน โดยขั้นตอนแรก เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และขั้นตอนที่สองเลือกแบบโควตา (Quota Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีทั้งหมด 50 คน เนื่องจากเป็นผู้ที่มาทำงานเป็นประจำ จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีตามเกณฑ์ที่กำหนดและสุ่มแบบเจาะจง สำหรับกลุ่มตัวอย่างบุคคล สุ่มแบบโควตา ตามเกณฑ์และตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นตอนที่ 1 เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 ขั้นตอนที่ 2 สุ่มกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ดังกล่าวแบบเจาะจงจากตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2.3 ขั้นตอนที่ 3 เลือกแบบจำเพาะเจาะจงและกำหนดโควตา (Quota Sampling) รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 50 คน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญา ซึ่งประกอบด้วย

2.3.1 กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี อายุระหว่าง 20-29 ปี ที่ทำงานอยู่เป็นประจำ จำนวน 9 คน

2.3.2 กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี อายุระหว่าง 30-49 ปี ที่ทำงานอยู่เป็นประจำ จำนวน 33 คน

2.3.3 กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี อายุระหว่าง 50 ปีขึ้นไป ที่ทำงานอยู่เป็นประจำ จำนวน 8 คน

3. ประเด็นที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ประกอบด้วย

3.1.1 ชื่อ - สกุล

3.1.2 เพศ

3.1.3 อายุ

3.1.4 การศึกษา

3.1.5 ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพ

3.1.6 รายได้

3.1.7 สถานภาพ

3.1.8 ฐานะทางครอบครัว

3.1.9 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

3.1.10 ลักษณะที่อยู่อาศัย

3.1.11 การถือครองที่ดิน

3.1.12 ลักษณะการเป็นหนี้

3.2 สาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ประกอบด้วย

3.2.1 มีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย

3.2.2 ขาดความรู้และความสามารถในการจัดการการผลิตและการลงทุน

3.2.3 มีภาระที่ต้องรับผิดชอบสูง

3.2.4 มีภาระค้ำหน้สิน

3.2.5 สภาพแวดล้อมภายในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ

3.2.6 ชุมชนขาดกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรภายในชุมชน

- 3.2.7 ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติ
- 3.2.8 วิกฤตเศรษฐกิจ และความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก
- 3.2.9 ความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร
- 3.3 ตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างใน โรงสี ประกอบด้วย
 - 3.3.1 ด้านการศึกษา
 - 3.3.2 ด้านการประกอบอาชีพ
 - 3.3.3 ด้านรายได้
 - 3.3.4 ด้านสุขภาพ
 - 3.3.5 ด้านระบบสวัสดิการจากภาครัฐ
 - 3.3.6 ด้านหนี้สิน
 - 3.3.7 ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ
 - 3.3.8 ด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ
 - 3.3.9 ด้านวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก
 - 3.3.10 ด้านความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร
- 3.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างใน โรงสี ประกอบด้วย
 - 3.4.1 แก้ไขปัญหาด้านการศึกษา
 - 3.4.2 แก้ไขปัญหาด้านการประกอบอาชีพ
 - 3.4.3 แก้ไขปัญหาด้านรายได้
 - 3.4.4 แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ
 - 3.4.5 แก้ไขปัญหาด้านระบบสวัสดิการจากภาครัฐ
 - 3.4.6 แก้ไขปัญหาด้านหนี้สิน
 - 3.4.7 แก้ไขปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ
 - 3.4.8 แก้ไขปัญหาด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ
 - 3.4.9 แก้ไขปัญหาด้านวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก
 - 3.4.10 แก้ไขปัญหาด้านความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นฐาน ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ โดยลักษณะเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ เช่น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ สถานะครอบครัว

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร ระเบียบ กฎหมาย บทความ รายงานการวิจัย เป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน

2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์โดยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย

2.3.1 นายอนันต์ ลิขิตประเสริฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8 คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

2.3.2 นางพัชรินทร์ ศิริพันธ์กุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

2.3.3 ว่าที่ร้อยตรี วิชัย ปิยมิตรธรรม กำนันตำบลปิงกู อาจารย์พิเศษคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมและตรงประเด็นในเรื่องที่ต้องการศึกษาของแบบสัมภาษณ์

2.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่ทำการตรวจสอบ แก้ไข และข้อเสนอแนะ จากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ มาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

2.5 ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาอีกครั้งหนึ่ง

ตาราง 2 เครื่องมือในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือในการทำงาน

ประเด็นที่ศึกษา	เนื้อหา	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการ
1. ข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มผู้ ประกอบอาชีพ รับจ้างในโรงสีเขต อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	1.1 ชื่อ - สกุล 1.2 เพศ 1.3 อายุ 1.4 การศึกษา 1.5 อาชีพ 1.6 รายได้ 1.7 สถานภาพ 1.8 ฐานะทางครอบครัว 1.9 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 1.10 ลักษณะที่อยู่อาศัย 1.11 การถือครองที่ดิน 1.12 ลักษณะการเป็นหนี้ 1.13 ลักษณะการอุปโภคและบริโภค 1.14 ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน 1.17 ระบบสวัสดิการจากภาครัฐ	กลุ่มคนจน ผู้ประกอบ อาชีพรับจ้างใน โรงสี	ใช้แบบ สัมภาษณ์
2. สาเหตุแห่ง ความยากจนของ กลุ่มผู้ประกอบ อาชีพรับจ้างใน โรงสีเขตอำเภอ เมือง จังหวัด บุรีรัมย์	2.1 มีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย 2.2 ขาดความรู้และความสามารถในการจัดการการผลิตและการลงทุน 2.3 มีนิสัยหรือทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง	กลุ่มคนจน ผู้ประกอบ อาชีพรับจ้างใน โรงสี	ใช้แบบ สัมภาษณ์เชิงลึก

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเด็นที่ศึกษา	เนื้อหา	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการ
	2.4 มีภาระที่ต้องรับผิดชอบสูง 2.5 มีภาระด้านหนี้สิน 2.6 สภาพแวดล้อมภายในชุมชน ไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ 2.7 ชุมชนขาดกระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการองค์กรภายใน ชุมชน 2.8 ความแปรปรวนของสภาพ ภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติ 2.9 วิกฤตเศรษฐกิจ และความ แปรปรวนของราคาผลิตใน ตลาดโลก 2.10 ความทุจริต/ ร้อยหรือ ของแหล่งทรัพยากร		
3. ตัวชี้วัดความ ยากจนของกลุ่มผู้ ประกอบอาชีพ รับจ้างในโรงสีเขต อำเภอเมือง จังหวัด นบุรีรัมย์	3.1 ปัญหาด้านการศึกษา 3.2 ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ 3.3 ปัญหาด้านรายได้ 3.4 ปัญหาด้านสุขภาพ 3.5 ปัญหาด้านระบบสวัสดิการ จากภาครัฐ 3.6 ปัญหาด้านหนี้สิน	กลุ่มคนจน ผู้ประกอบ อาชีพรับจ้างใน โรงสี	ใช้แบบ สัมภาษณ์เชิงลึก

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเด็นที่ศึกษา	เนื้อหา	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการ
	3.7 ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ		
	3.8 ปัญหาด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ		
	3.9 ปัญหาด้านวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตผลในตลาดโลก		
	3.10. ปัญหาด้านความทุจริต/ ร้อยหรือของแหล่งทรัพยากร		
4. แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	4.1 แก้ไขปัญหาด้านการศึกษา 4.2 แก้ไขปัญหาด้านการประกอบอาชีพ 4.3 แก้ไขปัญหาด้านรายได้ 4.4 แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ 4.5 แก้ไขปัญหาด้านระบบสวัสดิการจากภาครัฐ 4.6 แก้ไขปัญหาด้านหนี้สิน 4.7 แก้ไขปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ	กลุ่มคนจน ผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างในโรงสี	ใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview)

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเด็นที่ศึกษา	เนื้อหา	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการ
	4.8 แก้ไขปัญหาด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ 4.9 แก้ไขปัญหาด้านวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก 4.10. แก้ไขปัญหาด้านความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร		

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับประชากรที่จะศึกษาและเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทของโรงเรียนและบ้านที่อยู่อาศัยเบื้องต้น
2. การเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงเรียน ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน โดยมีเนื้อหาการสัมภาษณ์ดังนี้
 - 2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงเรียน ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
 - 2.2 สาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงเรียน ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
 - 2.3 ตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงเรียน ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างใน
โรงสี ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

4. การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เพื่อหาข้อสรุปร่วมแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสรุปผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้ว การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพครั้งนี้ ใช้การตรวจสอบแบบ 3 เสา ประกอบด้วยการตรวจสอบแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากเจ้าของข้อมูลโดยตรงว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ ซึ่งวิธีนี้ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) มากขึ้น แหล่งข้อมูลมากคณะกรรมการกลุ่มผู้ผลิต และแหล่งข้อมูลจากบุคคลภายนอกที่ทำงานเกี่ยวข้องกับของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลตามเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ เป็นขั้นตอนของเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันไป การจำแนกแบบใช้ทฤษฎีโดยยึดแนวทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก ซึ่งแยกออกเป็นการกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและสภาพสังคมเป็นแนวทางในการจำแนก เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาเพื่อสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบสำรวจกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านต่างๆ โดยใช้วิธีการพรรณนาความ

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ดีความสร้างข้อสรุปจากสภาพการณ์หรือสถานการณ์ที่มองเห็นจากการสังเกตบริบทโรงสี บริบทของลักษณะที่อยู่อาศัยและครอบครัวจากการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เพื่อระดมความคิดจากผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความยากจนต่อไปในอนาคต

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ คุณสมบัติทั่วไปของประชากรที่ศึกษาโดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage)

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้นำเสนอบริบทโรงสีและชุมชน มีข้อมูลพื้นฐานที่ศึกษา ดังนี้

1. บริบทโรงสี

- 1.1 สภาพทั่วไปของโรงสี
- 1.2 ประวัติการก่อตั้ง
- 1.3 การบริหารจัดการ
- 1.4 คนงานและการจ้างงาน
- 1.5 สวัสดิการ

2. บริบทชุมชน

- 2.1 สภาพทั่วไปของชุมชน
- 2.2 ลักษณะทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ
- 2.3 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ
- 2.4 ลักษณะทางด้านสังคมบริบทโรงสี

3. บริบทคนจน

- 3.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มคนจนที่ศึกษา
- 3.2 ความยากจนของกลุ่มคนจนที่ศึกษา
- 3.3 วิถีชีวิตและวิถีคิดของกลุ่มคนจน
- 3.4 สาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจน

4. ตัวชี้วัดความยากจน

- 4.1 ด้านการศึกษา
- 4.2 ด้านการประกอบอาชีพ
- 4.3 ด้านรายได้
- 4.4 ด้านสุขภาพ
- 4.5 ด้านสวัสดิการจากภาครัฐ

- 2.6 ด้านหนี้สิน
- 2.7 ด้านสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่
- 2.8 ภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ
- 2.9 ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก
- 2.10 ภาวะทรุดโทรม/ความร่อยหรอของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

บริบทโรงสี

1. สภาพทั่วไปของโรงสีที่ศึกษา ที่ตั้งของโรงสีอยู่ในบ้านหนองม่วง ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน อยู่ในช่วงกิโลเมตรที่ 4-5 จากตัวเมืองบุรีรัมย์ โรงสีแต่ละแห่งมีโกดังเก็บข้าวและสีข้าว มีพื้นที่ใกล้เคียงกัน โดยมีเนื้อโดยประมาณ 13-15 ไร่ การสร้างโกดังหรืออาคารโดยส่วนใหญ่เป็นโกดังไม้และอาคารไม้ มีบางโรงสีมีโกดังไม้ได้ใช้งาน ซึ่งเดิมไว้เก็บข้าวแต่ปัจจุบันเลิกใช้งานแล้ว แต่ละโรงสีจะมีห้องแถวสร้างไว้เป็นที่พักคนงาน บางโรงสีจะมีเป็นบ้านพักคนงาน รวมถึงบ้านเจ้าของโรงสีเองก็จะพักอยู่ภายในบริเวณโรงสี บริเวณหน้าโรงสีจะมีลักษณะเป็นลานกว้างมีพื้นที่ขนาดประมาณ 5-10 ไร่ สำหรับเป็นที่จอดรถบรรทุกข้าวและตากข้าวเปลือก

2. ประวัติการก่อตั้ง โรงสีที่สร้างเป็นโรงสีแรกได้เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2517 มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ เป็นโรงสีขนาด 60 เกวียน เจ้าของโรงสีได้ซื้อพื้นที่ที่อยู่รอบๆ ขยายพื้นที่ออกไป จนปัจจุบันโรงสีแห่งนี้มีขนาดประมาณ 90 ไร่ ปรับเปลี่ยนเป็นโรงสีขนาด 120 เกวียน ในบริเวณของโรงสีนั้นมีการแบ่งพื้นที่เป็นบ้านเจ้าของโรงสีและบ้านพักของคนงาน ส่วนโรงสีอื่นๆ สร้างหลังจากโรงสีแรกดำเนินกิจการไปแล้วประมาณ 5-6 ปี จึงได้มีโรงสีหลังอื่นๆ สร้างเพิ่มขึ้นมาแต่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันและเปิดดำเนินกิจกรรมลักษณะคล้ายๆ กัน แตกต่างกันที่เนื้อที่ของโรงสีจะมีขนาดต่างกันเล็กน้อย

3. การบริหารจัดการ โรงสีที่ทำการศึกษา มีการบริหารจัดการด้วยระบบกงสี หมายถึงอำนาจในการบริหารงานอยู่ในสมาชิกครอบครัวของเจ้าของกิจการ วิธีการบริหารจัดการ คือจะช่วยกันทำงาน โดยที่ไม่ได้แบ่งว่าใครมีหน้าที่อะไร ทุกคนจะช่วยกันทำในทุกๆ เรื่อง อำนาจการตัดสินใจโดยส่วนใหญ่จะเป็นของหัวหน้าครอบครัว

4. คนงานและการจ้างงาน คนงานในโรงสีแต่ละแห่งมีจำนวนคนงานไม่แน่นอนมีทั้งชายและหญิง ส่วนใหญ่คนงานเป็นคนในหมู่บ้านหนองม่วง วิธีการรับคนงานทำง่าย ๆ คือ ใครเข้ามาสมัครก็จะรับหมดทุกคน ไม่จำกัดอายุ เพศ รายได้ของคนงานจะได้ตามตำแหน่งหน้าที่ ซึ่ง

หน้าที่ในโรงสีนั้นมีดังนี้ ปล่อยข้าวเปลือก ปล่อยข้าวสาร เย็บกระสอบ เรียงข้าวในโกดังและ การตีไฟ

อัตราค่าจ้างของคณงานมีดังนี้ คณงานที่มีหน้าที่ ปล่อยข้าวเปลือกปล่อยข้าวสารได้ ค่าแรงวันละ 150 บาท คณงานที่ทำหน้าที่เย็บกระสอบได้ค่าแรงวันละ 140 บาท คณงานที่มี หน้าที่เทข้าวได้ค่าแรงวันละ 105 - 110 บาท ซึ่งหน้าที่นี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงทำ การจ่ายค่าแรง นั้นนายจ้างก็จะจ่ายทุกๆ สิ้นเดือน

5. สวัสดิการ โรงสีแต่ละแห่ง นายจ้างได้จัดสวัสดิการในการรักษาพยาบาลโดยการ ทำบัตรประกันสังคมให้คณงานทุกคนที่อยู่นานเกิน 6 เดือน โดยนายจ้างจะหักจากเงินเดือนของ ลูกจ้าง มีบ้านพักคณงานให้โดยคณงานที่หักจะต้องเสียค่าน้ำค่าไฟเดือนละ 200 บาท ให้แก่ เจ้าของโรงสี คณงานที่พักอยู่ในบ้านพักคณงานนายจ้างอนุญาตให้อยู่ได้ตลอด นอกจากสวัสดิการ ที่กล่าวมาแล้วทุกๆ เทศกาลโรงสีแต่ละแห่งอาจจะมีเงินพิเศษตามเทศกาล เช่น ตรุษจีน หรือ เทศกาลของคณจีนที่นายจ้างยึดถือปฏิบัติเพราะเจ้าของโรงสีทุกแห่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีน นายจ้าง จะมีเงินพิเศษให้อีกคนละ 300-500 บาท เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ โดยนายจ้างจะพิจารณาให้ ตามความขยันและความตั้งใจในการทำงานของคณงาน

บริบทชุมชน

1. สภาพทั่วไปของชุมชน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งการปกครอง ออกเป็น 22 หมู่บ้าน โดยมีนาย พงษ์รัฐ ขาเรืองเดช เป็นกำนัน ตำบลชุมเห็ดมีลักษณะเป็นที่ราบ สูง อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 150-180 เมตร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ใน ปัจจุบันมีระบบไฟฟ้า ประปาและโทรศัพท์แทบทุกหลังคาเรือน การบริการโทรศัพท์พื้นฐาน ถึงแม้ยังไม่ทั่วถึงทุกครัวเรือน แต่จากการที่ประชาชนใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่อย่างแพร่หลายทำให้มี เครือข่ายสัญญาณครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างสะดวกและ รวดเร็ว การประปา สำนักงานการประปาภูมิภาคบุรีรัมย์ สามารถให้บริการน้ำประปาพื้นที่ 12 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 17, 19 และหมู่ที่ 22 ห่างไกลออกไปใช้บริการ ระบบน้ำประปาหมู่บ้าน และจากแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำใน ฤดูแล้ง การไฟฟ้าด้วยสภาพทั่วไปพื้นที่อยู่ใกล้ตัวเมืองและมีสำนักงานการไฟฟ้าตั้งอยู่ในพื้นที่ ทำให้สามารถให้บริการไฟฟ้าได้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน

อาณาเขตตำบล ทิศเหนือติดกับ ตำบลกลันทา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ทิศใต้ติดกับ ตำบลอีसान อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ทิศตะวันออกติดกับ ตำบลบัวทองและตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ทิศตะวันตกติดกับ ตำบลหนองคาบ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

การเดินทางเข้าสู่ตำบลใช้เส้นทางสายกรุงเทพ – นครราชสีมา – บุรีรัมย์ การคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านและตำบลใช้การคมนาคมโดยทางบกในการติดต่อและขนส่งผลิตผลทางการเกษตร โดยมีเส้นทางที่สำคัญ ดังนี้

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 219 เชื่อมการคมนาคมระหว่าง ตำบลชุมเห็ด ตำบลบ้านยาง ตำบลอิสาน ตำบลบัวทอง ตำบลเสม็ด ตำบลสะแกชำ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2074 เชื่อมการคมนาคมระหว่าง ตำบลชุมเห็ด ตำบลกัณฑ์ ตำบลดงเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2151 เชื่อมการคมนาคมระหว่าง ตำบลชุมเห็ด ตำบลหนองลาด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ลักษณะทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ

2.1 ทรัพยากรดิน สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินชุดร้อยเอ็ด ดินบางส่วนเป็นดินชุดโคราชและดินชุดสตึก

ดินชุดร้อยเอ็ด เป็นดินที่เกิดจากตะกอนลำนํ้าเก่า มีการระบายน้ำแลวนํ้าซึมผ่านช้าถึงปานกลาง เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทราย ดินเหนียวเหมาะสำหรับการทำนาและสวนผลไม้

ดินชุดโคราช เป็นดินที่เกิดจากตะกอนเก่าลำนํ้า เป็นดินที่มีการระบายน้ำได้ดีปานกลาง ความสามารถให้นํ้าซึมได้ปานกลางถึงเร็ว เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ดินทรายร่วน ดินร่วนเหนียวเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่และผักสวนครัว

ดินชุดสตึก เป็นดินที่เกิดจากตะกอนเก่าลำนํ้า เป็นดินลึกมีการระบายได้ดี นํ้าสามารถซึมผ่านได้ปานกลาง เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ดินทรายร่วน ดินร่วนเหนียวปนทรายเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่

2.2 ทรัพยากรน้ำ ตำบลชุมเห็ด ไม่มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติขนาดใหญ่ต้องอาศัยแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น แหล่งน้ำได้ดินและน้ำจากลำห้วย ทั้ง 4 สาย ได้แก่

ลำห้วยโกรกขี้หนู ไหลผ่าน หมู่ที่ 3, 8, 10, 14, 20, 21

ลำห้วยชุมเห็ด ไหลผ่าน หมู่ที่ 2, 4, 7, 9, 11, 16, 17, 19

ลำห้วยชุมแสง ไหลผ่าน หมู่ที่ 5, 9, 15

ลำห้วยสูง ไหลผ่าน หมู่ที่ 3, 4, 5, 11, 15, 17

สิ่งแวดล้อม พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลชุมเห็ด มีลักษณะผสมผสานระหว่างสภาพสังคมเมืองและชนบท ประกอบด้วยพื้นที่ติดกับเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์จึงมีความเจริญเติบโตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราสูง ซึ่งความเจริญเติบโตดังกล่าวหากไม่มีมาตรการควบคุมที่ถูกต้อง

ต้องยอมจะส่งผลคือคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ คุณภาพอากาศ โดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน มีปัญหาด้านมลพิษอากาศและโรงงานอุตสาหกรรมบ้าง แต่ไม่มากนัก คุณภาพน้ำ ปัญหาน้ำเน่าเสีย จากหมู่บ้านและชุมชนเริ่มมีมากขึ้น ขยะมูลฝอย มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 5 ตัน ต่อวัน แต่องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถเก็บขยะมูลฝอยเพื่อนำไปกำจัดได้ประมาณ 4 ตันต่อวัน โดยนำไปฝังและเผาที่กำจัดขยะรวมของเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ สำหรับขยะส่วนที่เหลือส่วนใหญ่จะเป็นขยะของบ้านเรือนอกที่สามารถกำจัดได้โดยวิธีธรรมชาติหรือย่อยสลายได้

3. ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ ราษฎรในตำบลชุมเห็ดประกอบอาชีพหลักคือ ทำนา อาชีพเสริม ค้าขาย ทอผ้าและทอเสื่อ แม้ว่าราษฎรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่โดยศักยภาพด้านพื้นที่ที่อยู่ชนเมืองติดต่อกับเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของจังหวัดบุรีรัมย์ทำให้การขยายตัวด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและการบริการ เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญหลายแห่ง อาทิเช่น โรงงานดัดเย็บเสื่อผ้า โรงงานยาสูบ โรงงานทำคอนกรีต โรงงานผลิตน้ำดื่ม และโรงงานผลิตไอศกรีม เป็นต้น มีการประกอบกิจการด้านการพาณิชยกรรมและการบริการจำนวนมาก เช่น โรงพยาบาลเอกชนบุรีรัมย์ ธุรกิจบ้านจัดสรร ธุรกิจโรงแรมที่พัก ภัตตาคาร ร้านค้า บริการน้ำมัน

ด้านการเกษตร ปัจจุบันราษฎรส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่บางส่วนได้ถูกทดแทนโดยภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจที่พักอาศัย เช่น โรงงานผลิตน้ำ ธุรกิจบ้านจัดสรร มานิตย์เมืองใหม่ แพรพรรณวแลนด์

4. ลักษณะทางด้านสังคม ตำบลชุมเห็ดมีประชากรตามสำเนาทะเบียนบ้านทั้งสิ้น (ข้อมูล ณ พฤษภาคม 2549 แหล่งข้อมูลสำนักงานทะเบียนอำเภอเมืองบุรีรัมย์) แยกชาย 8,941 คน หญิง 9,047 คน และประชากรแฝงอีกประมาณ 5,000 คน ด้านการสาธารณสุขและอนามัย มีโรงพยาบาลเอกชนบุรีรัมย์ ขนาด 100 เตียง มีแพทย์ประจำ จำนวน 6 คน พยาบาลประจำ จำนวน 15 คน และมีศูนย์บริการสาธารณสุข 1 แห่ง คือ ศูนย์สุขภาพชุมชนโกรกขี้หนู

ด้านการศาสนาและวัฒนธรรม ราษฎรส่วนใหญ่ร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 4 นับถือศาสนาคริสต์และอื่นๆ อีกร้อยละ 1 โดยมีศาสนสถานที่สำคัญ ดังนี้ มีวัดจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ วัดไตรภูมิวนาราม วัดโกรกขี้หนู วัดหนองไผ่น้อยและวัดหนองตราคน้อย มีสำนักสงฆ์ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ สำนักสงฆ์รุ่งอรุณ สำนักสงฆ์หนองไผ่ใหญ่และสำนักสงฆ์หนองม่วง มีโบสถ์คริสต์ หนึ่งแห่ง คือ โบสถ์คริสต์จักรของพระเจ้าบุรีรัมย์

ด้านการศึกษา สถานศึกษาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมเห็ด ประกอบด้วยโรงเรียน จำนวน 7 โรง ได้แก่ โรงเรียนไตรภูมิวิทยา โรงเรียนบ้านโกรกขี้หนู โรงเรียนสามัคคีมีชัยวิทยา โรงเรียนบ้านหนองไผ่ใหญ่ โรงเรียนบ้านหนองตราคน้อย โรงเรียนกนกศิลป์พิทยาคม และมี

ศูนย์เด็กเล็ก (ถ่ายโอนมาจากกรมศาสนา) จำนวน 2 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดหนองม่วง และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดหนองไผ่น้อย

บริบทคนจน

ข้อมูลพื้นฐานและสาเหตุแห่งความยากจนของคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มคนจนที่ศึกษา การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของคนจนมีกระบวนการศึกษาดังนี้

1.1.1 การค้นหาหรือระบุตัวแทนคนจน ผู้วิจัยใช้วิธีการให้คนในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีเป็นผู้ระบุคนที่ยากจนที่สุดในกลุ่ม (Insight Out) นำรายชื่อที่ได้มาตรวจสอบข้อมูล ตัวชี้วัดและเรียงลำดับความจน จากกระบวนการดังกล่าวได้จำนวนคนจนในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีจำนวน 58 คน

1.1.2 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นมาเอง และทำการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง ความสอดคล้องกับตัวชี้วัดความยากจน ซึ่งพบว่าบางคนไม่ได้ยากจนจริงตามตัวชี้วัด ผู้วิจัยจึงได้คัดออกทำให้คงเหลือจำนวนผู้ยากจนที่ใช้ในการวิจัยเพียง 50 คน มีข้อมูลพื้นฐานของคนจนที่ศึกษา ดังนี้

ตาราง 3 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มคนยากจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ลำดับที่	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	38	76.00
	หญิง	12	24.00
2	อายุ		
	20-29 ปี	9	18.00
	30-49 ปี	33	66.00
	50 ปีขึ้นไป	8	16.00

ตาราง 3 (ต่อ)

ลำดับที่	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
3	ระดับการศึกษา		
	ประถมศึกษา	27	54.00
	มัธยมศึกษา	7	14.00
	ไม่ได้รับการศึกษา	16	32.00
4	ระยะเวลาการประกอบอาชีพ		
	ต่ำกว่า 5 ปี	5	10.00
	6-10 ปี	34	68.00
	10 ปีขึ้นไป	11	22.00
5	รายได้		
	ต่ำกว่า 3,000 บาท	4	8.00
	3,000-5,000 บาท	33	66.00
	5,000 บาทขึ้นไป	13	26.00
6	สถานภาพ		
	โสด	17	34.00
	สมรส	28	56.00
	หย่าร้าง	5	10.00
7	จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
	1-3 คน	1	2.00
	4-6 คน	38	76.00
	7-9 คน	11	22.00
8	ลักษณะที่อยู่อาศัย		
	บ้านพักคนงาน	8	16.00
	บ้านของตนเอง	29	58.00
	บ้านญาติ	13	26.00

ตาราง 3 (ต่อ)

ลำดับที่	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
9	การถือครองที่ดิน		
	โฉนด	28	56.00
	สปก.	1	2.00
	ไม่มีที่ดินทำกิน	9	18.00
10	การเป็นหนี้		
	กู้ยืม	31	62.00
	จำนอง	19	38.00

จากตาราง 3 แสดงข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0 และเพศหญิง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 ช่วงอายุ พบว่า มีอายุระหว่าง 30-49 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 รองลงมามีอายุระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 และอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 ตามลำดับระดับการศึกษา พบว่า จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 รองลงมาไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 32.0 และจบชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14.0 ตามลำดับ ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า มีระยะเวลาที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี 6-10 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 รองลงมาคือ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 และต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ตามลำดับ ด้านรายได้ พบว่า มีรายได้ 3,000-5,000 บาท จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 รองลงมามีรายได้ 5,000 บาทขึ้นไป จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 และมีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 ตามลำดับ ด้านสถานภาพ พบว่า มีสถานภาพสมรส จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 56.0 รองลงมามีสถานภาพโสด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0 และมีสถานภาพหย่าร้าง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ตามลำดับ จำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่า มีสมาชิกในครอบครัว

4-6 คน จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0 รองลงมามีสมาชิกในครอบครัว 7-9 คน จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0 และมีสมาชิกในครอบครัว 1-3 คน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 ตามลำดับ ด้านลักษณะที่อยู่อาศัย พบว่า มีลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านของตนเอง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 รองลงมามีลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านญาติ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 และมีลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านพักคนงาน จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 16.0 ตามลำดับ การถือครองที่ดิน พบว่า มีการถือครองที่ดินเป็นโฉนด จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 56.0 รองลงมาไม่มีที่ดินทำกิน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 การถือครองที่ดินเป็น นส.3 จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 และการถือครองที่ดินเป็น สปก. จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 ตามลำดับ ลักษณะการเป็นหนี้ พบว่า มีลักษณะการเป็นหนี้โดยการกู้ยืม จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 62.0 รองลงมามีลักษณะการเป็นหนี้โดยการจำนอง จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 38.0 ตามลำดับ

2. ความยากจนของกลุ่มคนจนที่ศึกษา จากการศึกษพบว่า คนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีส่วนใหญ่เป็นเพศชายที่มีอายุอยู่ในช่วง 30-49 ปี ซึ่งคนจนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาเท่านั้นซึ่งสมัครเข้าทำงานอื่นๆ ก่อนข้างยากจึงประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีที่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพนี้มาเป็นระยะเวลา 6-10 ปี รายได้ขึ้นอยู่กับความขยัน โดยจะได้รับค่าจ้างเป็นรายวัน เริ่มที่วันละ 100 บาท หากมีความตั้งใจทำงานจะได้รับการปรับขึ้นค่าแรงให้ตามความเห็นของนายจ้าง และจะได้รับเงินพิเศษบ้างหากในวันหนึ่งวันใดมีงานมากกว่าวันปกติ โดยค่าแรงสูงสุดของลูกจ้างในกลุ่มนี้จะอยู่ที่วันละ 150 บาท ส่วนใหญ่เป็นหนี้กู้ยืมมาใช้จ่ายในครอบครัว

ด้านการอยู่อาศัยของคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ส่วนใหญ่จะมีครอบครัวแล้ว ที่เป็นโสดมีเพียง 17 คน และหย่าร้างแล้วอยู่เพียงลำพัง 5 คน คนจนในกลุ่มนี้จึงมีภาระในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่จำนวนสมาชิกในครอบครัวจะอยู่ที่ 4-6 คน อาศัยอยู่ในบ้านที่มีความคับแคบลักษณะบ้านของคนจนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านชั้นเดียวทำด้วยปูนมุงหลังคาด้วยสังกะสี ลักษณะของฝาที่ทำด้วยปูนจะเป็นการนำอิฐบล็อกมาก่อเป็นผนังแต่ไม่ได้ฉาบผนัง พื้นบ้านลาดด้วยซีเมนต์ บางบ้านไม่ได้ลาดพื้น การใช้พื้นที่ภายในบ้านจะแยกเป็นมุมการใช้สอย ไม่ได้กั้นห้องเป็นสัดส่วนมีเพียงส่วนน้อยที่มีการกั้นห้องเป็นห้องนอน แต่ในกลุ่มที่อาศัยอยู่ในบ้านพักคนงานในโรงสีจะมีห้องเป็นสัดส่วนของแต่ละครอบครัว

การอุปโภคและบริโภค คนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ส่วนใหญ่ จะมีเครื่องใช้ไฟฟ้ากันทุกครอบครัว คือ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า โทรทัศน์ พัดลม รองลงมาคือตู้เย็นที่บางครอบครัว ไม่มี อาหารที่รับประทานส่วนใหญ่จะเป็นการปรุงเอง รองลงมาคือ หุงข้าวและซื้อกับ

ข้างถุงมารับประทาน อาหารที่ปรุงรับประทานส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่สามารถหาเองได้โดยง่าย เช่น ผักที่ขึ้นตามธรรมชาติ และสัตว์ที่หาได้โดยทั่วไปตามทุ่งนาหรือพื้นที่ใกล้เคียงกับที่พักอาศัย โดยไม่ต้องซื้อ เสื้อผ้าและของใช้ส่วนตัวโดยมากจะมีแค่พอใช้พอสวมใส่ โดยเฉพาะเสื้อผ้าที่สวมทำงานส่วนใหญ่จะสวมเสื้อผ้าที่ค่อนข้างเก่าแล้วเพื่อไม่ต้องดูแลรักษาให้ยุ่งยาก ส่วนเสื้อผ้าที่สวมใส่นอกเวลางานและเป็นเสื้อผ้าที่ดูสะอาดกว่าแต่จะกลางเก่ากลางใหม่ หรือเป็นเสื้อผ้าที่ได้รับบริจาคจากนายจ้างมาอีกที หากจะต้องซื้อเสื้อผ้าหรือข้าวของเครื่องใช้จะนิยมซื้อเสื้อผ้ามือสองมาใช้เพราะราคาถูก

ด้านสุขภาพอนามัย จากการศึกษา พบว่า ในการปฏิบัติงานกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่ไม่มีระบบการป้องกันความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เนื่องจากการทำงานของโรงสีจะมีเครื่องจักรขนาดใหญ่ กลุ่มคนจนกลุ่มนี้ไม่มีความรู้และความชำนาญเกี่ยวกับเครื่องจักรที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน จึงทำให้มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุจากการทำงานได้ง่าย ส่วนใหญ่เป็น โรคภูมิแพ้ โรคปอด โรคหอบหืด อันเนื่องมาจากการทำงานในสภาพแวดล้อมมีฝุ่นละอองเป็นจำนวนมาก โดยไม่ได้มีระบบป้องกันสุขภาพของตนเองที่ถูกหลักอนามัย จึงทำให้เป็น โรคภูมิแพ้ โรคปอด โรคหอบหืดได้ง่าย

ระบบสวัสดิการจากภาครัฐของคนจนที่ประกอบอาชีพในโรงสีจากการศึกษา พบว่า มีเพียงประกันสังคมที่ผู้ประกอบการทำให้โดยหักเบี้ยประกันสังคมจากเงินค่าจ้างเป็นรายเดือนแต่ส่วนใหญ่คนงานที่จ้างไม่ได้ทำงานอยู่เป็นประจำมีการเข้าออกจากการเป็นประจำ จึงทำให้ผู้ประกอบการ ไม่ได้ทำให้ ดังนั้นคนงานจึงมีเพียงโครงการหลักประกันสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งใช้บัตรทองในการรักษาด้วยราคา 30 บาท เป็นส่วนใหญ่

3. **วิถีชีวิตและวิถีคิดของคนจน (Way of Life, Way of Thinking)** ในการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และสังเกต พบว่า วิถีชีวิตและวิถีคิดของคนจน จะมีความคล้ายคลึงกัน คือ มีความอดทนตั้งใจทำงานเพื่อครอบครัว มีความท้อแท้แต่ไม่สิ้นหวังและไม่เคยย่อในความยากจน แต่ภูมิใจที่สามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลบางส่วนของกลุ่มประชากรที่ศึกษา ดังนี้

1. นายกล้า จินดาศรี มีอายุ 62 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ปัจจุบันเป็นหม้ายภรรยาเสียชีวิตมาปีกว่าๆ มีลูกทั้งหมด 8 คน เป็นชาย 5 คน หญิง 3 คน แต่งงานมีครอบครัวกันทั้ง 8 คนแล้ว พร้อมกับแยกย้ายกันไปอยู่ที่อื่นๆ กันหมด ยกเว้นนายอัฐ จินดาศรี ลูกชาย ปัจจุบันอายุ 33 ปี มีร่างกายพิการแขนและขาซ้าย ไม่ได้ทำงาน นายอัฐ แต่งงานมีลูก 2 คน ต่อมาภรรยาของนายอัฐเสียชีวิต นายอัฐจึงอาศัยอยู่กับผู้เป็นพ่อคือ นายกล้า จินดาศรี นายอัฐอยู่บ้าน โดยไม่ได้ทำงานอะไรเนื่องจากร่างกายไม่เอื้ออำนวยการทำงาน ดังนั้นค่าใช้จ่ายทุก

อย่างจึงต้องการของนายกล้า รวมถึงหลานซึ่งเป็นลูกของนายอัฐ ซึ่งที่มาของรายได้อาจมีเพียงจากการทำงานที่โรงสีเพียงอย่างเดียว นายกล้าไม่ได้อยู่เป็นของตนเองจึงอาศัยอยู่ที่บ้านพักคนงานในโรงสี ลักษณะที่พักเป็นห้องแถวผนังก่อด้วยปูนกันเป็นห้องๆ จำนวน 6 ห้อง ซึ่งมีคนงานอาศัยอยู่ทั้งหมด 5 ห้อง วางอยู่หนึ่งห้องจึงเป็นห้องเก็บของที่คนงานใช้เก็บร่วมกัน ห้องน้ำเป็นห้องน้ำที่ใช้ร่วมกัน แยกส่วนจากที่พัก การจำกัดขยะและการระบายน้ำเสียที่มาจากการใช้ภายในห้องแต่ละห้องนั้นแล้วแต่ครอบครัวใครจะทำ ส่วนใหญ่ขยะจากครัวเรือนจะบรรจุใส่ถุงเหลือใช้แล้วนำไปทิ้งหรือบางครัวเรือนก็นำไปเผา ส่วนการระบายน้ำเสียไม่มีการขุดทางระบายน้ำปล่อยให้น้ำที่ไหลไปตามพื้น ดังนั้นพื้นด้านหลังที่พักจะเปียกแฉะและอยู่ตลอดเวลา

การทำงานในโรงสี จะเริ่มงานตั้งแต่เวลา 08.00 น. เลิกงานเวลา 17.00 น. นายกล้ามีหน้าที่เช็กระบบสายพานและปิดกวาดทำความสะอาดบริเวณโรงสี รวมถึงงานอื่นๆ ที่เจ้าของโรงสีเรียกใช้ ค่าแรงที่ได้รับนายจ้างคิดเป็นรายวัน วันละ 140 บาท ตกเดือนละ 4,200 บาท ถ้าไม่หยุดงาน เพราะวันใดหยุดงานวันนั้นก็จะได้ไม่ได้รับค่าแรง ซึ่งเป็นเหตุผลที่นายกล้าไม่ค่อยจะหยุดงาน เพราะมีจ่ายประจำที่ค่อนข้างสูง แต่ละเดือนรายจ่ายที่ต้องจ่ายเป็นประจำอยู่ที่ 2,500 - 3,000 บาท บางเดือนที่ต้องหยุดงานรายได้ที่ได้รับต่อเดือนต่ำกว่า 4,200 บาท นายกล้า ต้องไปซื้อสินค้าที่ร้านค้าหน้าโรงสีก่อน เพื่อนำมาบริโภครหรืออุปโภคสิ้นเดือนถัดไปจะนำเงินมาจ่าย จึงเป็นสาเหตุให้นายกล้าเป็นหนี้ติดพันกับร้านค้านี้เป็นประจำเรื่อยมา จนในปัจจุบัน นายกล้า บอกว่าคิดค้างเงินค่าสินค้านี้ที่ต้องจ่ายในแต่ละเดือนประมาณเดือนละ 1,500 บาท จึงกลายเป็นรายจ่ายประจำไป ค่าใช้จ่ายประจำวันอีกอย่างของนายกล้าคือ ค่าขนมไปโรงเรียนของหลานทั้งสองคน ที่นายกล้าต้องรับผิดชอบจ่ายวันละ 30-40 บาท รวมถึงค่ากินอยู่ของนายอัฐ ลูกชายที่ไม่มีมารชใดอะไร แต่นายกล้ากล่าวว่า ไม่คิดว่าทั้งลูกและหลานจะเป็นภาระหนักอะไร ตนเองยินดีและเต็มใจที่จะดูแลด้วยความรัก และมีความสุขที่เห็นลูกๆ หลานๆ อิ่มแ่ม ซึ่งนายกล้าจะอยู่พร้อมหน้ากันในช่วงเย็นหลังเลิกงานทุกวัน กินข้าวร่วมกัน พูดคุยหยอกหลานเป็นความสุขที่นายกล้ามีในแต่ละวัน นายกล้า คิดไว้เสมอว่าอยากให้ลูกๆ ที่แยกครอบครัวไปอยู่ที่อื่นๆ ได้มาเยี่ยมหรืออยู่พร้อมหน้ากัน

การมีส่วนร่วมในชุมชนของนายกล้า ค่อนข้างมีน้อย เพราะต้องทำงานจะมีโอกาสช่วยในงานกุศล ฝ่าฝืนคือการใส่ซองร่วมอนุโมทนาบุญกับชุมชน สังคมโดยส่วนใหญ่ของนายกล้าที่พบปะพูดคุยจึงอยู่ที่กลุ่มคนงานที่ทำงานในโรงสีเดียวกัน การรับรู้ข่าวสารต่างๆ นายกล้าจะ ได้จากการพูดคุยในกลุ่มคนงานด้วยกันหรือจากการดูโทรทัศน์บ้าง นายกล้าไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์และไม่ชอบการอ่านหนังสือเพราะอ่านไม่ค่อยออก ข่าวเกี่ยวกับการเมืองนายกล้าไม่ค่อยสนใจไม่ค่อยชอบฟังโดยให้เหตุผลว่าวุ่นวายฟังแล้วปวดหัว นายกล้าจะเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนๆ ในกลุ่มคนงาน

เพราะเป็นผู้อาวุโสที่สุด เป็นคนที่ไม่เคยมีเรื่องทะเลาะกับใครหรือแม่แค้ในครอบครัว เป็นที่ปรึกษาให้แก่คนงานที่มีปัญหาและคอยช่วยเหลือหากนายกล้าสามารถช่วยได้ คอยเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหากมีการทะเลาะกันระหว่างคนงาน นายกล้าไม่เคยเที่ยวนอกบ้านไม่เล่นการพนัน แต่มีความสุขกับการได้ดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ แต่นายกล้าจะดื่มหลังเลิกงานโดยจำกัดการดื่มเพียงวันละ 10 บาท ส่วนการสูบบุหรี่จะเป็นการสูบบุหรี่ซองละ 2 บาท หนึ่งซองจะสูบได้ 2 วัน

สวัสดิการที่นายกล้า มีคือ ประกันสังคมที่นายจ้างทำให้โดยการหักเบี้ยประกันเป็นรายเดือนจากรายได้ของนายกล้าทุกๆ เดือน และบัตรทองของโรงพยาบาล แต่ส่วนใหญ่ไม่เคยป่วยหนักถึงต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล จะมีปวดหัว ตัวร้อนบ้าง จะซื้อยากินเองหรือถ้าเป็นมากจะไปหาหมอที่คลินิกในช่วงเย็นหลังเลิกงาน อาการที่นายกล้ามีเป็นประจำคือปวดท้อง หมอบอกว่าเป็นโรคกระเพาะอาหาร แต่นายกล้าเองไม่เคยไปหาหมอที่โรงพยาบาล เพราะต้องทำงานและอีกอย่างนายกล้าบอกว่าเป็นอาการที่ตนเองอดทนได้เลย ไม่อยากเสียเงินรักษาและไม่อยากเสียรายได้จากการหยุดงานเพื่อไปหาหมอ

ความคิดของนายกล้าเกี่ยวกับตนเองและครอบครัว นายกล้าบอกว่าตนเองอยากจนมาตั้งแต่พ่อแม่ ไม่เคยมีที่ดินทำกิน ไม่มีที่นาต้องอาศัยรับจ้างคนอื่นและอาศัยอยู่กับนายจ้างมาโดยตลอด ก่อนที่จะมาทำงานที่โรงสีเคอร์รับจ้างตัดอ้อย รับจ้างทั่วไป จนกระทั่งย้ายมาอยู่กับภรรยาที่บุรีรัมย์ ซึ่งเป็นช่วงที่โรงสีนี้ก่อตั้งขึ้นเลยมาสมัครงานและได้เข้าทำงานทั้งตั้งแต่โรงสีเปิดเป็นเวลามากกว่า 30 ปีมาแล้ว และไม่คิดว่าจะไปทำงานที่ไหนเพราะอยู่ที่นี้มีที่พักไม่ต้องไปหาเช่า เสียเพียงค่าน้ำค่าไฟเดือนละ 200 บาทเท่านั้น นายกล้ากล่าวว่า ความยากจนนั้นอยู่กับคนตั้งแต่จำความได้ เคยฝันไว้ว่าอยากมีที่นาเป็นของตนเอง คนจะได้ทำอย่างน้อยน่าจะได้ผลผลิตปีละ ไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท แม่บ่อนจะช่วยให้ตนเองมีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ หลานๆ ได้เรียนหนังสือสูงๆ แต่ถึงไม่มีก็ไม่คิดท้อแท้และไม่คิดว่าตนเองด้อยกว่าคนอื่นฯ ภูมิใจด้วยซ้ำที่สามารถพึ่งตนเองได้โดยที่ไม่แบมือขอเงินใคร ไม่มีความเชื่อเรื่องโชคลาง เชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนาในการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ไม่เคยคิดอิจฉาผู้อื่น ทำเท่าไรได้เท่านั้น จึงทำให้นายกล้าไม่ค่อยมีปัญหาใครหรือปัญหาอื่นๆ ก็ไม่มี จะมีก็คือปัญหาเรื่องเงินที่ไม่ค่อยจะพอจ่ายให้กับลูกๆ หลานๆ

2. นายทองดี คาวพะยู อายุ 48 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภรรยาคือนางบุญเลี้ยง คาวพะยู อายุ 44 ปี ไม่ได้ประกอบอาชีพใดอยู่บ้านเลี้ยงหลาน มีลูก 2 คน คนโตอายุ 23 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันทำงานอยู่กรุงเทพฯ คนที่สองอายุ 21 ปี ทำงานที่ขอนแก่น จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เช่นกัน นายทองดีทำงานในโรงสีมา 20 ปี เคยทำงานที่โรงงานในกรุงเทพฯ หลังจากกลับมาอยู่บ้านไม่มีบ้านและไม่มียี่สิบทำกิน จึงมา

สมัครงานที่โรงสีแห่งนี้ เพราะมีบ้านพักให้อยู่อาศัยโดยไม่ต้องเช่าเสียเฉพาะค่าน้ำค่าไฟเพียงเดือนละ 200 บาท จึงยึดอาชีพรับจ้างในโรงสีนี้มาเรื่อยๆ

เวลาทำงานเวลาของนายทองดีคือ 08.00 – 17.00 น. มีหน้าที่รับผิดชอบในตำแหน่งช่างไฟ ได้รับค่าแรงเป็นรายวัน วันละ 140 บาท นายทองดีกล่าวว่ามีรายจ่ายแต่ละเดือนอยู่ที่ประมาณเดือนละ 2,500 – 3,500 บาท นายทองดีเป็นพนักงานหาเงินเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว จึงทำให้รายได้ไม่เพียงพอ เพราะมีภาระต้องส่งหลานเรียนด้วย จึงไม่มีเงินเหลือออม หากเดือนใดเงินไม่พอใช้นายทองดีต้องขอเบิกเงินค่าแรงล่วงหน้า นายทองดีเป็นลูกหนี้ของกองทุนหมู่บ้านจำนวน 10,000 บาท ซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ยรายปีในอัตราร้อยละ 6 นอกจากนี้นายทองดี ยังได้ไปขึ้นทะเบียนคนจน ประเภทไม่มีที่อยู่อาศัยและปัญหาหนี้สิน ด้วยหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลบ้าง

นายทองดี มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมเชื่อว่าการทำดีต้องได้ดี จึงมีเชื่อมั่นในการประกอบกรรมดี ไม่ชอบเล่นการพนัน และหาโอกาสไปปฏิบัติธรรมบ้าง ไปวัดทำบุญตักบาตรเพื่อความสบายใจ และไม่เคยคิดว่าตนเองคือโอกาสทางสังคม ไม่เคยคิดว่าตนเองไม่ได้รับความยุติธรรม มีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐบาลด้วยการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน แต่ก็ไม่ค่อยมั่นใจในระบบราชการว่าจะสามารถดูแลช่วยเหลือคนจนได้อย่างแท้จริงได้ นายทองดีมีความฝันไว้ว่าอยากมีบ้านและที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และพยายามทำความฝันของตนเองได้เป็นความจริงด้วยการขยันทำงาน พยายามไม่ขาดงานเพื่อจะได้มีเงินเก็บออมไว้บ้าง นายทองดีกล่าวว่ามันคงเป็นเรื่องยากสำหรับตนแต่ก็ต้องอดทนไม่ย่อท้อ เพราะคิดเสมอว่าไม่มีใครช่วยตนเองได้ต้องพึ่งตนเอง ปัญหาที่มีส่วนมากจะเป็นปัญหาเรื่องเงิน ซึ่งแก้โดยการหยิบยืมจากเจ้าของโรงสี และเชื่อสินค้าของร้านค้ามาก่อนรอจ่ายตอนสิ้นเดือน อย่างไรก็ตามนายทองดี ก็ภูมิใจในอาชีพตนเองเพราะเป็นอาชีพสุจริตและครอบครัวก็ภูมิใจที่นายทองดี ขยันทำงาน แต่นายทองดีก็ไม่อยากให้ลูกหลานทำงานเช่นตนเองเพราะเป็นงานที่หนักและลำบาก อยากให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือสูงๆ เพื่อจะได้ที่ดีมีอนาคตดีกว่าตนเอง

3. นายไพวงศ์ รักษาวงศ์ อายุ 57 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภรรยาชื่อ นางหนู รักษาวงศ์ อายุ 60 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เช่นเดียวกัน มีลูก 5 คน นายไพวงศ์ จำชื่อลูกๆ ไม่ได้ทุกคนจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วก็ออกมาทำงาน คนโตทำงานอยู่ต่างประเทศ คนที่สองและสามทำงานที่กรุงเทพฯ คนที่สี่และห้าทำงานรับจ้างทั่วไปในจังหวัดบุรีรัมย์ และอาศัยอยู่ร่วมกันกับนายไพวงศ์ ที่บ้านหนองม่วง ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ นายไพวงศ์ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เมื่อก่อนประกอบอาชีพรับจ้างทำนา เป็นกรรมกรก่อสร้าง จนกระทั่งมาสมัครงานที่โรงสีแห่งนี้ซึ่งทำมาเป็นเวลา 30 ปี

นายไพลงศ์ มีหน้าที่เย็บกระสอบและปิดกวาดโรงสี ได้รับค่าแรงวันละ 140 บาท ภาระความรับผิดชอบของนายไพลงศ์ในปัจจุบันมีมาก ถึงแม้ว่าลูกที่อยู่ด้วยจะออกไปรับจ้างทั่วไป แต่ก็ได้เงินค่าแรงน้อยตามแต่งงานที่ได้รับการว่าจ้าง บางวันก็ไม่ได้ รายได้ของนายไพลงศ์ จึงถือว่าเป็นรายได้หลักของครอบครัว หลาน 2 คนที่เรียนหนังสือก็ได้รับเงินจากนายไพลงศ์เป็นหลัก การกินอยู่ทุกวันอาศัยการซื้อสินค้าจากร้านค้าแล้วจ่ายในสิ้นเดือน หนึ่งอีกจำนวน 20,000 บาท ที่นายไพลงศ์ ต้องรับผิดชอบซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดจากลูกชายนำเอาโฉนดที่ดินที่บ้านอาศัยอยู่ไปจำนอง โดยที่นายไพลงศ์ไม่ทราบ จนกระทั่งลูกชายไม่มีเงินส่งดอกเบี้ยบอกให้นายไพลงศ์ทราบ เจ้าหนี้คิดดอกเบี้ยเป็นเดือนในอัตราร้อยละ 3 บาท เป็นหนี้มาประมาณ 10 กว่าปีมาแล้ว ช่วงหลัง นายไพลงศ์ ไม่มีเงินจ่ายดอกเบี้ยก่อนคั้น ส่วนใหญ่จะไม่มีเงินส่งและไม่รู้ว่าหาเงินจากที่ไหน มาจ่ายดอกเบี้ยและมาไถ่ถอนจำนองได้ นายไพลงศ์ได้ไปขึ้นทะเบียนคนจนประเภทหนึ่งนอกระบบ คิดว่าเมื่อว่ารัฐบาลจะช่วยเหลือได้จริงๆ นายไพลงศ์มีความเชื่อในการทำดี เชื่อในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความเชื่อมั่นในการทำดีเพื่อความเจริญของชีวิต นายไพลงศ์ ผันไว้ว่าสักวันหนึ่งตนเองจะได้ไถ่ถอนบ้านคืน

4. นายเจริญ เชื้อมรัมย์ อายุ 54 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภรรยา ชื่อ นางบุญเกิด เชื้อมรัมย์ อายุ 53 ปี ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีลูกทั้งหมด 8 คน แยกครอบครัวไปหมด ปัจจุบันอยู่กับภรรยาเพียงสองคนที่บ้านหนองม่วง ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นบ้านของพ่อตา ก่อนมาทำงานรับจ้างในโรงสีนายเจริญ มีอาชีพทำนา รับจ้างทำถนน และรับจ้างทั่วๆ ไปแล้วแต่จะมีคนจ้าง เดิมนายเจริญ เคยมีที่ดินมีเนื้อที่ 2 ไร่ ลูกชายยืมเอาไปค้ำประกันเพื่อไปทำงานต่างประเทศ แต่สุดท้ายไม่ได้ไปเพราะถูกนายหน้าจัดหาแรงงานหลอก โฉนดที่ดินที่นำไปค้ำประกันก็ไม่ได้คืน จึงทำให้นายเจริญ ต้องสูญเสียที่ดินทำกินไป

ในโรงสี นายเจริญ มีหน้าที่แบกกระสอบข้าวไปจัดเรียง ตัดปากกระสอบยกกระสอบข้าวเทเป็นดิน ได้รับค่าแรงเป็นรายวัน อัตราวันละ 140 บาท นอกจากการรับจ้างในโรงสีนี้แล้ว นายเจริญยังทำนาเสริมด้วย โดยการเช่านาจำนวน 5 ไร่ ค่าเช่าจ่ายเป็นข้าวในอัตราไร่ละ 1 กระสอบ ในบางเดือนถูกๆ จะส่งเงินมาให้ครั้งละ 2,000 บาท แต่ไม่บ่อยนานๆ ถึงจะส่งมาครั้งหนึ่ง นายเจริญ จะปลูกผัก เลี้ยงหมู เพิ่มรายได้และช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายลงไปบ้าง

ภาระหนี้สินที่นายเจริญ มีเกิดจากการกู้เงินมาทำนาจำนวน 7,000 บาท เป็นเวลา 5 ปี มาแล้วปัจจุบันก็ยังเป็นหนี้ยู่ที่ผ่านมาจ่ายได้แต่เพียงดอกเบี้ยเท่านั้น นายเจริญไปขึ้นทะเบียนคนจนประเภทหนึ่งนอกระบบและไม่มีที่ดินทำกิน แต่นายเจริญ เองก็ไม่เชื่อในระบบราชการ ไม่เชื่อว่ารัฐบาลจะสามารถช่วยเหลือคนจนได้อย่างที่แถลงการณ์ออกมาหรือตามที่รัฐบาลค้ำเงินนโยบายไว้ นายเจริญมีความเชื่อในเรื่องโชคลาง ผีसाงเทวดา เชื่อว่าทำดีผีจะคุ้มครองแต่ก็ไม่ค่อยได้ไปวัด

เพราะต้องทำงานแต่จะสนับสนุนให้ภรรยาไปวัดแทน นายเจริญ มีความฝันความต้องการที่จะได้ที่ดินของตนเองมาคืนแต่ก็ไม่รู้ว่าจะทำด้วยวิธีใด

5. นางไพ นุราณสุข อายุ 47 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 สามชื่อ นายเล็ก อินทจันทร์ อายุ 46 ปี มีอาชีพรับจ้างเลี้ยงวัวในฟาร์ม ได้รับค่าจ้างเดือนละ 3,600 บาท นางไพ อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 60 หมู่ 14 บ้านหนองถนน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นบ้านของตนเอง เป็นบ้านชั้นเดียวแต่ยังสร้างไม่เสร็จเนื่องจากไม่มีเงิน ใช้สังกะสีปิดแทนหน้าต่างกันแดดกันฝนให้พออยู่ได้ไปก่อน มีสมาชิกในบ้าน 6 คน นางไพ ทำงานในโรงสีเป็นเวลา 20 ปี ก่อนจะมาทำงานที่โรงสีเคยทำมาก่อนต่อมาที่นาโดนยึดจากการที่นางไพนำไปจำนองและค้างชำระค่าดอกเบี้ยเป็นเวลานาน นางไพจึงเปลี่ยนมาทำอาชีพรับจ้างแทนและที่เลือกมาทำที่โรงสี เพราะเห็นว่าอยู่ใกล้บ้าน สะดวกในการเดินทาง ซึ่งนางไพจะปั่นจักรยานไปทำงานทุกวันโดยออกจากบ้านประมาณ 07.30 น. ด้วยความที่นางไพ เป็นแม่บ้านต้องดูแลสมาชิกในครอบครัวในเรื่องของอาหารการกินและข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ภายในครอบครัว ตอนเช้านางไพต้องจัดเตรียมอาหารเช้าสำหรับสมาชิกในครอบครัวก่อนจะไปทำงานและเมื่อเลิกงาน นางไพ ก็ต้องจัดหากับข้าวเย็น มาพร้อมหลังจากเลิกงาน เพราะ ไม่สะดวกที่จะกลับมาทำ อีกทั้งยังเหนื่อยจากการทำงานมาทั้งวันจึงเลือกที่จะซื้อกับข้าวสำเร็จที่ขายอยู่หน้าโรงสี

ในโรงสี นางไพ ทำหน้าที่ในการกวาดลานข้าว เย็บกระสอบข้าวและทำงานอื่นๆ ที่ นายจ้างสั่ง โดยเริ่มงานในเวลา 08.00-17.00 น. ที่ได้รับค่าจ้างเป็นรายวันในอัตราวันละ 100 บาท ด้านเพื่อนร่วมงานในโรงสีก็ไม่เคยมีปัญหาขัดแย้งกัน ส่วนเรื่องครอบครัวก็มีปัญหาบ้างแต่ส่วนใหญ่จะมาจากเรื่องเงินเพราะลูกๆ ยังเรียนหนังสืออยู่

การมีส่วนร่วมในชุมชน นางไพ เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งงานบุญต่างๆ บางครั้งก็หยุดงานเพื่อเข้าร่วมงานด้วย การรวมกลุ่ม นางไพได้เข้าร่วมกลุ่มพัฒนากิจสงเคราะห์ กลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งจะมีกิจกรรมรวมกลุ่มกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน โดยมีกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินงาน ในด้านความเชื่อ นางไพ มีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องของการทำดีได้ดี แต่ไม่เคยเชื่อมั่นในระบบราชการด้วยเหตุดังกล่าว นางไพ จึงไม่ยอมไปลงทะเบียนคนจนเพราะคิดว่ารัฐบาลไม่สามารถช่วยเหลือคนจนได้ทุกคนอย่างแน่นอน จึงคิดว่าตนเองต้องพึ่งตนเอง แต่ก็ไม่เคยคิดว่าตนเองค้าขาย หรือค้าขายโอกาสอะไร มีความฝันที่จะอยากเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เพราะคิดว่าจะทำให้ตนเองมีรายได้มากกว่าในปัจจุบัน ดังนั้นนางไพ จึงพยายามหาวิธีการที่จะได้มาซึ่งทุนในการทำการเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่อย่างที่ตนเองฝันไว้

จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่าในการดำรงชีวิตเนื่องจากคนจนส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน เป็นของตนเอง วิถีชีวิตจึงต้องประกอบอาชีพรับจ้างซึ่งโดยหลักจะรับจ้างในโรงสีและจะรับจ้าง การเกษตรตามฤดูกาลเพิ่มเติม เพื่อนำรายได้มาใช้จ่ายซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคในครอบครัว ซึ่งมี รายได้อยู่ระหว่าง 100-150 บาท ขึ้นอยู่กับแรงกายกับงานที่รับจ้างของแต่ละคนใช้ชีวิตอยู่ไปวันๆ โดยทั่วไปรายได้ไม่พอใช้จ่าย เป็นหนี้ร้านค้าในหมู่บ้านและบางรายกู้เงินจากแหล่งทุนต่างๆ ใน หมู่บ้าน เช่น โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กช.คจ.) กองทุนหมู่บ้าน (1 ล้านบาท) คลอดจน นายทุนอื่นๆ ดังสรุปในตาราง 4

ตาราง 4 สรุปการวิเคราะห์วิถีชีวิตของคนจน (Way of Life)

กลุ่มตัวอย่าง	ด้านเศรษฐกิจ	สภาพครอบครัว	ด้านสังคม	ด้านสวัสดิการ
คนที่ 1	- รายได้มาจากการ ทำงานที่โรงสี เพียงอย่างเดียว - เป็นรายได้หลัก ของครอบครัว - มีภาระหนี้สิน และหนี้ค้างชำระ กับร้านค้าเดือน ต่อเดือน	- พักอยู่บ้านพัก คนงาน - มีภาระการเลี้ยงดู ลูกพิการ 1 คน - ภรรยาเสียชีวิต	- มีส่วนร่วมใน กิจกรรมของ ชุมชนและสังคม น้อยเพราะไม่มี วันหยุด - การพบปะ สังสรรค์มีกับ กลุ่มคนงาน ด้วยกันเท่านั้น	- ประกันสังคม - บัตรทองของ โรงพยาบาล
คนที่ 2	- รายได้มาจากการ ทำงานที่โรงสี เพียงอย่างเดียว - เป็นรายได้หลัก ของครอบครัว - มีภาระหนี้สิน และหนี้ค้างชำระ กับร้านค้าเดือน ต่อเดือน	- พักอยู่บ้านพัก คนงาน - มีภาระการเลี้ยงดู หลาน 2 คน - ภรรยาไม่ได้ ทำงาน	- มีส่วนร่วมใน กิจกรรมของ ชุมชนและสังคม น้อยเพราะไม่มี วันหยุด - การพบปะ สังสรรค์มีกับ กลุ่มคนงาน ด้วยกันเท่านั้น	- ประกันสังคม - บัตรทองของ โรงพยาบาล

ตาราง 4 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	ด้านเศรษฐกิจ	สภาพครอบครัว	ด้านสังคม	ด้านสวัสดิการ
คนที่ 3	<ul style="list-style-type: none"> - รายได้มาจากการทำงานที่โรงสีเพียงอย่างเดียว - เป็นรายได้หลักของครอบครัว - มีภาระหนี้สินที่เกิดจากการเลี้ยงดูลูกและสมาชิกในครอบครัว - หนี้สินกับร้านค้าเดือนต่อเดือน 	<ul style="list-style-type: none"> - พักอยู่บ้านตนเอง แต่บ้านและที่ดินติดงานองกับนาขุ - มีสมาชิกในครอบครัวมาก - ภรรยารับจ้างทั่วไปไม่มีรายได้ประจำ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีส่วนร่วมในกิจกรรมกับบ้านใกล้เรือนเคียงและในชุมชนทุกครั้ง หากไม่ได้ไปด้วยตนเองจะให้สมาชิกในครอบครัวไปร่วม - มีการพบปะร่วมประชุมกับกลุ่มชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ประกันสังคม - บัตรทองของโรงพยาบาล - ขึ้นทะเบียนคนจนไว้กับรัฐบาล
คนที่ 4	<ul style="list-style-type: none"> - รายได้มาจากการทำงานที่โรงสีเป็นหลัก - ทำนาเป็นอาชีพเสริมและปลูกผักเลี้ยงหมูเพื่อลดรายจ่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - พักอยู่บ้านพอตา - มีลูก 8 คน - ภรรยาไม่ได้ประกอบอาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อยเพราะไม่มีวันหยุดแต่ภรรยาเป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนแทน 	<ul style="list-style-type: none"> - ประกันสังคม - บัตรทองของโรงพยาบาล
คนที่ 5	<ul style="list-style-type: none"> - มีรายได้จากโรงสีและรายได้ของสามี - มีภาระหนี้สินจากการจำนองที่นา 	<ul style="list-style-type: none"> - พักอยู่บ้านตนเอง - มีภาระส่งลูกเรียนหนังสือ - มีสมาชิกครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกันจำนวน 6 คน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเพราะไม่มีวันหยุด - ไม่มีการพบปะสังสรรค์กับกลุ่มคนงานเพราะมีภาระงานบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ประกันสังคม - บัตรทองของโรงพยาบาล

ในส่วนวิถีคิดของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีส่วนหนึ่งเคยคิดท้อแท้ โดยเฉพาะครอบครัวที่มีสมาชิกมากรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย แต่มีความภูมิใจที่ตนเองสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง ส่วนใหญ่มีความคิดว่าต้องสู้เพื่อครอบครัว เพื่อลูกจะได้มีอนาคตที่ดีกว่าตนเองโดยมีวิถีคิดว่า ชีวิตตนเองจะดีขึ้นถ้าลูกได้เรียนหนังสือและได้งานทำดีๆ และแนวคิดอื่นๆ เช่น

1. มีความคิดว่าถ้าตนเองมีที่ดินทำกินเหมือนกับคนอื่นชีวิตตนเองจะดีขึ้น
2. มีความคิดไม่อยากเป็นหนี้ อยากหมดหนี้
3. มีความคิดว่าจะหาทางลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพื่อจะได้มีเงินออม
4. มีความคิดว่าอยากมีบ้านที่มั่นคงกว่านี้ คิดว่านี่

4. สาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจนที่ศึกษา จากการศึกษาพบว่าความยากจนของคนในกลุ่มนี้เกิดจากสาเหตุต่างๆ ดังนี้

4.1 มีรายจ่ายมากกว่ารายรับเนื่องมาจากการประกอบอาชีพที่ไม่มั่นคง ซึ่งรายจ่ายมากกว่ารายรับส่วนใหญ่ที่ได้รับจะ ได้มาจากการรับจ้างที่โรงสี เพียงวันละ 100-150 บาท/วัน และอาจจะมีบางส่วนที่ได้รับจากบุตรหลานที่ไปทำงานต่างจังหวัดแต่ก็ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่ต้องจ่ายเป็นประจำวัน เช่น ค่าอาหาร ค่าของใช้ในการอุปโภค ค่าเล่าเรียนลูก ค่าขนมลูก ค่าน้ำ ค่าไฟ ซึ่งถือได้ว่ารายรับที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในแต่ละเดือน จากการสัมภาษณ์นายกล้า จินดาศรี (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นหนึ่งในคนงานที่ผู้สัมภาษณ์ได้ทำการวิจัย ได้กล่าวว่า “ตนเองทำงานก็ได้วันละ 120 บาท ตนเองก็มีอายุมากแล้ว ไม่รู้ว่าจะทำงานไปได้อีกกี่ปี อีกทั้งยังมีภาระที่ต้องเลี้ยงดูหลานที่ถูกเอามาให้เลี้ยงอีก 2 คน ถ้าพึ่งตนเองก็ไม่เป็นไร ห่วงก็แค่หลานๆ กลัวว่าตนเองเป็นอะไรไป แล้วจะไม่มีใครดูแล ” ซึ่งจากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่า คนงานส่วนใหญ่มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ เนื่องจากมีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องดูแลอีกหลายชีวิต ทำให้รายได้ที่ได้รับในแต่ละวัน ไม่เพียงพอกับการดำรงชีวิต

4.2 การมีนิสัยหรือทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง เนื่องจากคนจนส่วนใหญ่มีนิสัยขี้อาย ขลาดกลัวอันเนื่องมาจากการศึกษานาน้อยจึงทำให้ขาดความมั่นใจในการติดต่อประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น จากการสัมภาษณ์ นายหยก (นามสมมุติ) ได้กล่าวว่า “ตนเองมีลูก 2 คน มีหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัวเพียงคนเดียว ส่วนภรรยาต้องดูแลลูกเพราะลูกๆ ยังเล็กอยู่ ตนเองมีนิสัยค่อนข้าง ขี้อายและไม่มีความมั่นใจในตนเอง ทำให้เวลาที่ไปติดต่อตามหน่วยงานราชการหรือแม้กระทั่งไปโรงพยาบาลพาถูกไปหาหมอ ก็ไม่ค่อยกล้าพูดคุยกับหมอ เวลาที่มีการประชุมของหมู่บ้านก็จะไม่ค่อยมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ ก็จะกลัวขลาดกลัวส่วนใหญ่มุมบ้านหรือที่ประชุมทำอะไรคนก็จะกลัวขลาด ” ซึ่งจากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่า คนงานใน

โรงสีส่วนใหญ่มักจะ ไม่มีความมั่นใจในตนเองและไม่มั่นใจในการติดต่อประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จึงทำให้ดูเหมือนกับว่าไม่ชวนชวน ไม่พัฒนาตนเองและคนจนส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนการใช้จ่าย จึงส่งผลทำให้เกิดความยากจนทำให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ ตามมา

4.3 การมีภาระที่ต้องรับผิดชอบมาก เนื่องจากการมีลูกมากหรือสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ทำให้มีค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายเป็นประจำสูง ซึ่งถือได้ว่าไม่เพียงพอกับรายได้ในแต่ละเดือน จึงส่งผลทำให้เกิดการเป็นหนี้ตามมา จากการสัมภาษณ์ “ นายแดง (นามสมมุติ) ได้กล่าวว่า ตนเองมีภาระเลี้ยงลูกๆ 3 คน ตนเองก็ช่วยกันทำงานกับภรรยา ซึ่งภรรยาเองก็มารับจ้างในโรงสีเช่นกัน แต่รายได้ก็ยังไม่เพียงพอกับรายจ่าย เนื่องจากตนเองมีลูกถึง 3 คน และก็อยู่ในวัยเรียนกันทั้ง 3 คน ซึ่งคนโตเรียนอยู่ชั้น ป.4 คนกลางอยู่ชั้น ป.2 ส่วนคนเล็กก็กำลังเข้าเรียนชั้นอนุบาล ซึ่งแต่ละวันตนเองก็ต้องให้เงินลูกๆ ไปโรงเรียนทุกวัน ไหนจะค่ากับข้าว อีกทั้งตนเองก็สูบบุหรี่ และก่อนเลิกงานก็จะเข้าร้านขายของชำเพื่อซื้อเหล้าวันละกัก และนอกจากนี้ก็ยังหนี้ที่ร้านขายของชำหน้าโรงสี ที่ภรรยาไปเซ็นมาก่อน ซึ่งเวลาที่เงินเดือนออกก็จะนำไปจ่ายถึงแม้ว่าตนเองจะทำงานรับจ้างกันทั้ง 2 คน แต่รายได้ก็ยังไม่เพียงพออยู่ดีเนื่องจากมีภาระที่ต้องรับผิดชอบสูง และก็ไม่รู้ว่าตนเองจะสามารถส่งลูกๆ ไปเรียนได้ถึงชั้นไหน ” นายหยกกล่าว

4.4 การที่มีภาระด้านหนี้สิน เนื่องมาจากการที่มีภาระที่ต้องรับผิดชอบมาก มีภาระค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายเป็นประจำสูง เช่น จากการสัมภาษณ์กรณีของนายไพวงศ์ (นามสมมุติ) ได้กล่าวว่า “ ตนเองมีหนี้สินที่เกิดจากลูกชายนำเอาโฉนดที่ดินที่บ้านที่อยู่อาศัยไปจำนอง โดยตนเองไม่ทราบ จนกระทั่งลูกชายไม่มีเงินส่งดอกจึงบอกให้คนทราบ เจ้าหนี้คิดดอกเบี้ยเป็นเดือนในอัตราร้อยละ 3 บาท เป็นหนี้มาประมาณ 10 กว่าปีแล้ว ช่วงหลังก็ไม่ค่อยมีเงินส่งดอกก็ขอผ่อนผันไปก่อน ตนเองก็นอนไม่ค่อยหลับเพราะกลัวว่าวันหนึ่งเจ้าหนี้จะมายึดบ้านที่เป็นมรดกชิ้นสุดท้ายที่มีอยู่ไป ” ซึ่งจากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่า คนงานในโรงสีส่วนใหญ่มีภาระด้านหนี้สินสูง จึงทำให้ต้องไปกู้หนี้ยืมสินจากนายจ้าง ญาติพี่น้อง นายทุนนอกระบบ ซึ่งภาระด้านหนี้สินดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาด้านครอบครัว เป็นต้น

4.5 สภาพแวดล้อมโดยส่วนใหญ่ไม่ถูกสุขลักษณะ เช่น สิ่งของเครื่องใช้ เสื้อผ้าที่ไม่สะอาด บ้านที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะ บางครอบครัวพื้นบ้านไม่ได้ลาดซีเมนต์ เป็นพื้นดินมีความอับชื้นและมีเชื้อโรคปนเปื้อนอยู่ บางครอบครัว เช่น บ้านของนายทองดี (นามสมมุติ) มีคอกสัตว์อยู่ใต้ถุนบ้านและบริเวณบ้าน ส่งกลิ่นอับชื้นจึงส่งผลทำให้เกิดการแพร่เชื้อของเชื้อโรคทำให้สุขภาพอ่อนแอ จากการสัมภาษณ์ของนายทองดี ได้กล่าวว่า “ ลุงไม่มีเงินที่จะมาต่อเติมบ้านหรือปรับสภาพบ้านให้น่าอยู่หรอก แคทำงานแต่ละวันก็เหนื่อยแล้ว กลับบ้านไปก็พักผ่อน ก็ใช้ชีวิตอยู่ไปวันๆ แต่ถ้าว่างๆก็จะทำความสะอาดบ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยว่างเพราะทำแ่งงาน ถ้า

หยุดงานก็จะไม่ได้เงิน ” นายทองดีกล่าว ดังนั้น สภาพแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นการอยู่ร่วมกันเป็นการอยู่แบบแออัดในครัวเรือน และบ้านส่วนใหญ่ก็ไม่มีการกันห้องเป็นสัดส่วน นอนรวมกันทั้งครอบครัว ส่งผลสุขภาพกายและสุขภาพจิตทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง และอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้น

4.6 การขาดกระบวนการเรียนรู้ เช่น การขาดการเรียนรู้จากต้นแบบที่เข้มแข็ง ขาดทักษะด้านการประกอบอาชีพและการขาดข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากคนจนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นในการขวนขวายหาความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพในด้านอื่นๆ ประกอบกับคนจนมีวิสัยทัศน์ไม่กว้างไกล จึงส่งผลทำให้เกิดความยากจน

4.7 ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ เช่น ภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง ซึ่งเป็นสภาพภูมิอากาศทางธรรมชาติที่แปรปรวน ส่งผลทำให้คนจนไม่สามารถออกมาประกอบอาชีพได้ และการประกอบอาชีพทางด้านการเกษตรที่ได้รับผลกระทบ ก็ส่งผลต่อกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างใน โรงสีเช่นกันเพราะเป็นรายได้อีกส่วนที่ไปรับจ้างตามฤดูกาลจึงทำให้คนจนในกลุ่มนี้ขาดรายได้เช่นกัน เช่น กรณีของนายวงศ์ (นามสมมุติ) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ เมื่อก่อนก็มีอาชีพทำนา โดยเช่าที่ทวนาของญาติ โดยให้ค่าเช่าไร่ละ 1 กระสอบ ทำประมาณ 10 ไร่ ทำได้ประมาณ 6 ปีก็หยุดทำเนื่องจาก ขาดทุน ทำให้ไปก็เข้าเนื้อตัวเอง บางปี น้ำก็ท่วม บางปีก็แล้ง น้ำก็เลยตัดสินใจหันมาทำงานรับจ้างดีกว่า ถึงค่าแรงจะน้อย แต่ถ้าได้เงินทุกวัน และก็ไม่ต้องเสี่ยงกับการขาดทุนด้วย ” นายวงศ์กล่าว และจากบทสัมภาษณ์ ดังกล่าว ทำให้ทราบว่าการกระทบจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ ทำให้ส่งผลต่อการประกอบอาชีพด้านการเกษตรเป็นอย่างมาก และทำให้คนเหล่านี้หันมาเปลี่ยนอาชีพรับจ้างแทนการเกษตร

4.8 วิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก เนื่องจากราคาผลิตและวิกฤตเศรษฐกิจในตลาดโลกในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น แต่รายรับยังเท่าเดิม และคนจนก็ไม่มีอาชีพเสริมเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวทำให้รายได้รับที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในปัจจุบัน จึงส่งผลทำให้เกิดความยากจนทำให้เกิดปัญหาในครอบครัวตามมา

4.9 ความทุกข์โทรม/ ร้อยรอกของแหล่งทรัพยากร เนื่องจากสภาพภูมิอากาศทางธรรมชาติที่แปรปรวนและภัยทางธรรมชาติ จากภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง ส่งผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศทางธรรมชาติที่แปรปรวนและภัยทางธรรมชาติที่ส่งผลให้เกิดความทุกข์โทรม/ร้อยรอกของแหล่งธรรมชาติ จึงทำให้การประกอบอาชีพของคนจนในกลุ่มนี้ที่ทำได้โดยการหาผักหรือสัตว์ตามธรรมชาติในท้องทุ่งนาหรือคามาป่าโดยไม่ต้องหาซื้อนั้นทำได้น้อยลง หรือบางครั้งไม่สามารถ

หามาประกอบอาหารได้จึงจำเป็นต้องซื้อเพื่อมาประกอบอาหารหรือซื้ออาหารมารับประทาน
เลยทำให้เกิดรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นประกอบกับราคาสินค้าเองก็สูงขึ้น

จากสาเหตุของปัญหาความยากจนที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่าความยากจนของกลุ่มคนที่
ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่เป็นความยากจนของ
ปัจเจกบุคคล สาเหตุหลักเกิดจากจากบุคคลเป็นผู้กระทำความยากจนให้แก่ตนเอง ปัญหาที่เกิดจาก
ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัญหารองลงมา สรุปได้ดังตาราง 5

ตาราง 5 สรุปการวิเคราะห์สาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจน

สาเหตุแห่งความยากจน	จำนวน	ร้อยละ	เป็นสาเหตุลำดับที่
1. รายได้น้อยกว่ารายรับ	50	100	1
2. นิสัยและทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตน			
2.1 ขี้อาย ไม่มั่นใจในตนเอง	48	96	5
2.2 ขลาดกลัว	48	96	
2.3 ไม่มีการวางแผนการใช้จ่าย	50	100	
3. ภาวะความรับผิดชอบ			
3.1 ภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัว	50	100	2
3.2 ภาวะหนี้สิน	50	100	
4. สภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อม			
4.1 ความแออัดในการอยู่อาศัย	47	94	4
4.2 สภาพแวดล้อมไม่ถูกสุขอนามัย	47	94	
5. ขาดกระบวนการเรียนรู้	50	100	2
6. ความแปรปรวนของภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ	4	8	6
7. วิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลผลิต	4	8	6
8. ความทุจริตโทรมและความร่อยหรอของทรัพยากร	4	8	6

ตัวชี้วัดความยากจน

จากการศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการค้นหาตัวชี้วัดความยากจนโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์กลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เกิดความยากจน จากการประมวลความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับสาเหตุดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยค้นพบตัวชี้วัดความยากจน ดังนี้

1. ด้านการศึกษา พบว่า คนจนส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยหรือบางส่วนไม่ได้รับการศึกษาเลย จึงส่งผลทำให้คนจนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะ ความชำนาญในการประกอบอาชีพและ ความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในดำรงชีวิต สังคมยุคปัจจุบัน เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาค้นพบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 54 รองลงมาคือ ไม่ได้รับการศึกษาเลย อยู่ที่ร้อยละ 32 ส่วนผู้ที่ได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมมีเพียง ร้อยละ 14 ปัญหาการศึกษาดังกล่าว เป็นตัวชี้วัดความยากจน และนำไปสู่ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวเสื่อมถอย เสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต ไม่สามารถอบรมเลี้ยงดูลูกให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและถูกหลอกลวงความมั่นคงในชีวิต เพราะ พบว่ารายได้ที่มีไม่เพียงพอที่จะส่งลูกหลานให้เรียนในระดับที่สูงถึงมัธยมได้ เพราะในปัจจุบันถึงแม้ว่ารัฐบาลจะออกกฎหมายให้ประชาชนได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี นั่นก็คือ ทุกคนต้องเรียนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้ปกครองยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนของลูกหลานสูงมาก เพราะราคาค่าสมุด หนังสือและอุปกรณ์การเรียนมีราคาแพง คนจนในกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องให้ลูกช่วยหารายได้เพิ่มเติมโดยการรับจ้างในวันหยุดหรือในช่วงเลิกเรียน เพื่อจะได้มีเงินไปเรียนแต่บางรายก็ต้องหยุดเรียน เด็กในกลุ่มนี้ก็จะต้องประกอบอาชีพรับจ้างเช่นเดียวกับผู้ปกครอง กลายเป็นกลุ่มคนจนในอนาคตต่อไป

2. ด้านการประกอบอาชีพ จากการศึกษาค้นพบว่า กลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างส่วนใหญ่จะเป็นคนจนอันเนื่องมาจากไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จึงจำเป็นต้องยึดอาชีพรับจ้าง จากการศึกษาของกลุ่มประชากรที่มีอาชีพรับจ้างในโรงสี พบว่า เป็นผู้ที่มียาได้ไม่พอกับรายจ่าย มีสมาชิกในครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบมาก จากข้อมูลที่ค้นพบส่วนใหญ่สมาชิกของครอบครัวคนจนร้อยละ 76 มีจำนวนอยู่ที่ 4-6 คน รองลงมา คือ ร้อยละ 22 จำนวน 7-8 คน ครอบครัวที่มีสมาชิก 1-3 คน มีเพียงร้อยละ 2 และที่สำคัญคนจนส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จึงต้องรับยึดอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียว จากการศึกษาค้นพบว่า คนจนร้อยละ 24 ไม่มีที่ดินทำกิน

ร้อยละ 76 มีที่คิดทำกิน เมื่อเจาะลึกลงไปนในรายละเอียดพบว่าที่คิดทำกินที่มีอยู่มากที่สุดคือ 2-3 ไร่และส่วนใหญ่คิดจำนอง

3. **ด้านรายได้** คนจนส่วนใหญ่มีรายจ่ายมากกว่ารายรับเนื่องมาจากการประกอบอาชีพที่ไม่มั่นคง ซึ่งรายรับส่วนใหญ่ที่ได้รับจะได้มาจากการรับจ้างที่โรงสี เพียงวันละ 100-150 บาท/วัน จากข้อมูลของรายได้ซึ่งพบว่า รายได้โดยเฉลี่ยของกลุ่มผู้รับจ้างกลุ่มนี้อยู่ที่ เดือนละ 3,000 - 5,000 บาท ประกอบกับคนจนส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยหรือบางส่วนไม่ได้รับการศึกษาเลย จึงไม่มีโอกาสที่จะเลือกงานที่มีรายได้สูงกว่านี้ และในการหารายได้เสริมอื่นๆ คนจนในกลุ่มนี้จะถูกจำกัดด้วยเวลาทำงานเพราะการทำงานรับจ้างในโรงสีจะเริ่มงานตั้งแต่ 08.00 น. เลิกงานเวลา 17.00 น. จึงไม่มีเวลาที่จะไปประกอบอาชีพอื่นๆ เพื่อเป็นรายได้เสริม ส่วนปัญหาเรื่องนี้สันนิษฐานเป็นปัญหามาจากรายได้ไม่สมดุลกับรายจ่าย จากข้อมูลของการเป็นหนี้ พบว่า ร้อยละ 62 เกิดจากการกู้ยืม และร้อยละ 38 มาจากการจำนองทรัพย์สิน

4. **ด้านสุขภาพ** การเจ็บป่วยที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่หรือดูแลรักษา สะท้อนให้เห็นถึงภาวะความยากจน ภาวะของการด้อยโอกาส จากการศึกษาพบว่าคนจนส่วนใหญ่เป็นโรคภูมิแพ้ โรคปอด โรคหอบหืด เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการทำงานมีฝุ่นละอองเป็นจำนวนมาก และไม่ได้มีระบบป้องกันสุขภาพของตนเองที่ถูกหลักอนามัย จึงทำให้เป็นโรคภูมิแพ้ โรคปอด โรคหอบหืดได้ง่าย ซึ่งการเจ็บป่วยดังกล่าวจะไม่มีใครเข้ามาดูแลเอาใจใส่และประเด็นสำคัญคนจนเองก็ต้องอดทนไม่เข้ารับการตรวจรักษาเพราะ การเข้ารับการรักษจะทำให้ขาดรายได้และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมาเป็นภาระให้แก่ตนเอง แต่หากเมื่อเจ็บป่วยจริงๆ จำเป็นต้องเข้ารับการรักษาก็จะใช้บริการจากรัฐ เช่น สถานีอนามัยใกล้บ้าน โรงพยาบาลของรัฐ โดยใช้บริการโครงการประกันสุขภาพ คือ บริการรักษาฟรีจากบัตรทอง 30 บาท จากข้อมูลปัญหาสุขภาพเป็นตัวชี้วัดความยากจนที่สำคัญ อันเนื่องมาจากลักษณะที่อยู่อาศัยปัจจัยในการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตที่ต่ำกว่ามาตรฐาน

5. **ด้านสวัสดิการจากรัฐ** โรงสีได้จัดให้มีการทำบัตรประกันสังคมให้คนงานทุกคนตามกฎหมายแรงงานกำหนด และคนจนจะได้รับสวัสดิการตามโครงการประกันสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข คือ บัตรทองประกันสุขภาพ 30 บาทรักษาทุกโรค ซึ่งสวัสดิการจากรัฐ เป็นตัวบ่งชี้ความยากจน เพราะความยากจนทำให้ขาดโอกาส นำไปสู่การขาดอำนาจในการต่อรองและเข้าไม่ถึงการบริการของรัฐ โดยเฉพาะในปัจจุบันการให้บริการภาครัฐตั้งอยู่บนฐานความเท่าเทียมกันในทุกระดับ การให้บริการของรัฐจึงเป็นการเสริมประโยชน์ให้คนมีโอกาสได้รับโอกาสมากขึ้น คนจนส่วนมากขาดความรู้ในเรื่องนี้ จึงเข้าไม่ถึงการบริการและไม่ได้รับประโยชน์จากการให้บริการดังกล่าว

6. **ด้านหนี้สิน** คนจนในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีจะอยู่ในภาวะหนี้สินมาก จากการวิจัยพบว่า คนจนมีหนี้สินคิดเป็น ร้อยละ 100 หนี้สินจึงเป็นตัวชี้วัดความยากจน หนี้สินดังกล่าวส่วนมากสืบเนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายในการเลี้ยงดูครอบครัวที่มากกว่ารายได้ทำให้มีการกู้ยืม จากนายจ้าง ญาติพี่น้อง นายทุนนอกระบบ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา ในบางรายหนี้ที่กู้มาเป็นความหวังที่จะชำระหนี้เก่าเพื่อให้ทุเลาความเป็นหนี้ลง แต่เหตุจากรายได้ที่เท่าเดิมหรือในบางเดือนน้อยกว่าเดิม จึงทำให้ภาระหนี้ที่คาดว่าจะทุเลาลงนั้น กลับมากขึ้นมากขึ้นโดยที่คนจนในกลุ่มนี้ไม่มีทางแก้ไข ตัวอย่างเช่น การกู้ยืมเงินกู้ยืมเงินกู้ยืมของกองทุนหมู่บ้าน นำมาชำระหนี้ที่นายทุนนอกระบบที่มีดอกเบี้ยแพง โดยคาดหวังว่าจะได้ทุเลาการจ่ายดอกเบี้ยทำให้สามารถชำระคืนได้บ้าง รายได้ที่ได้จากค่าแรงของการรับจ้างรายวันซึ่งเก็บได้บ้างไม่ได้บ้าง บางเดือนที่เกิดเจ็บป่วยไม่สามารถไปทำงานได้ก็ไม่รับค่าแรงในวันนั้น รายได้ของเดือนนั้นก็ลดน้อยลง เมื่อถึงเวลาต้องชำระเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้าน คนในกลุ่มนี้ก็ต้องย้อนกลับไปกู้เงินนายทุนนอกระบบเหมือนเดิมเพื่อนำเงินมาชำระให้แก่กองทุน ซึ่งผลก็คือมีจำนวนหนี้เหมือนเดิมหรืออาจมากขึ้นกว่าเดิม ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินไม่มีที่สิ้นสุด

7. **ด้านสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่** คนจนจะอยู่ในสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ไม่ถูกสุขลักษณะ และปัจจัยในการดำรงชีวิตที่ต่ำกว่ามาตรฐาน เช่น สิ่งของเครื่องใช้ไม่สะอาด การจัดเก็บไม่เป็นระเบียบ บางครัวเรือนมีคอกสัตว์อยู่ติดบ้านและบริเวณบ้านส่งกลิ่นอับชื้นจึงส่งผลทำให้เกิดการแพร่เชื้อของเชื้อโรค เป็นตัวชี้วัดความยากจน ที่ส่งผลทำให้สุขภาพของคนจนอ่อนแอ สภาพแวดล้อมการอยู่ร่วมกันเป็นการอยู่แบบแออัดในครัวเรือน บ้านคนจนส่วนใหญ่จะไม่มีกั้นห้องการใช้พื้นที่ของบ้านถึงมีการใช้ร่วมกันแม้กระทั่งการนอน จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพ และส่งผลทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง คนจนในบางกลุ่มไม่มีที่อยู่อาศัยต้องอาศัยพักอยู่ในบ้านพักที่นายจ้างจัดให้ซึ่งโดยมากจะเป็นการอยู่ร่วมกันเป็นห้องแถวติดกัน สภาพแวดล้อมการดูแลสุขภาพลักษณะไม่ค่อยมีการคำนึงถึง ก่อให้เกิดการแพร่เชื้อโรคได้ง่าย ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพบว่า ร้อยละ 58 คนจนมีบ้านเป็นของตนเอง แต่เมื่อเจาะลึกลงไป ในรายละเอียดพบว่า บ้านที่อยู่อาศัยเป็นบ้านหลังเล็กๆ สร้างเพื่อให้มีอยู่อาศัย ร้อยละ 26 อาศัยอยู่ในบ้านญาติ และร้อยละ 16 อาศัยอยู่บ้านพักคนงาน

8. **ภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ** พบว่า ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยทางธรรมชาติ เนื่องจากภัยทางธรรมชาติ เช่น ภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง ซึ่งเป็นสภาพภูมิอากาศทางธรรมชาติที่แปรปรวน เป็นตัวชี้วัดความยากจน ส่งผลทำให้คนจนไม่สามารถออกมาประกอบอาชีพได้ และยังส่งผลต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตรซึ่งเป็นรายได้หลักของคนประกอบอาชีพทางการเกษตร จึงทำให้คนที่ประกอบอาชีพ

ทางการเกษตรส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพรับจ้างแทน เพราะไม่ต้องเผชิญกับสภาพภูมิอากาศทางธรรมชาติ และภัยทางธรรมชาติที่แปรปรวน ทำให้จำนวนผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างนั้นมีมากขึ้น งานที่ทำก็น้อยลง โดยเฉพาะผู้ที่รับจ้างในโรงสี นอกจากจำนวนคนงานที่มากขึ้นแล้วผลผลิตที่นำเข้าโรงสีที่ก่อให้เกิดงานนั้นก็กลับน้อยลงอันเป็นผลจากภัยทางธรรมชาติ

9. ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก พบว่า วิกฤตเศรษฐกิจ และความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก เนื่องจากราคาผลผลิตและวิกฤตเศรษฐกิจในตลาดโลกในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เป็นตัวชี้วัดความยากจน ที่ส่งผลทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น แต่รายรับยังเท่าเดิม และคนจนไม่มีอาชีพเสริมที่จะทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากรายได้ประจำ การใช้จ่ายในครอบครัวไม่เพียงพอกับรายได้ในปัจจุบัน จึงส่งผลทำให้เกิดภาวะหนี้สินตามมา กระทบต่อคุณภาพชีวิตของทุกคนในครอบครัว และทำให้เกิดปัญหาในครอบครัวตามมา

10. ภาวะทุรกฏ/ความร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร พบว่า ความทุรกฏ/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร เนื่องจากสภาพภูมิอากาศทางธรรมชาติที่แปรปรวน และภัยทางธรรมชาติ เช่น ภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง ที่ส่งผลทำให้คนจนไม่สามารถประกอบอาชีพด้านการเกษตรได้ เพราะได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศทางธรรมชาติที่แปรปรวน และภัยทางธรรมชาติที่ส่งผลให้เกิดความทุรกฏ/ร่อยหรอของแหล่งธรรมชาติ สภาพปัญหาดังกล่าวเป็นตัวชี้วัดความยากจน เพราะมีผลโดยตรงต่อการดำรงชีพของกลุ่มคนจนที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ

ตาราง 6 สรุปการวิเคราะห์ตัวชี้วัดความยากจน

สาเหตุแห่งความยากจน	จำนวน	ร้อยละ	เป็นสาเหตุลำดับที่
1. ด้านการศึกษา	50	100	1
2. ด้านหนี้สิน	50	100	2
3. ด้านรายได้	50	100	3
4. ด้านการประกอบอาชีพ	50	100	4
5. ด้านสุขภาพ	50	100	4
6. ด้านสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่	48	96	6
7. ด้านสวัสดิการจากภาครัฐ	48	96	7
8. ด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ	4	8	8
9. ด้านภาวะวิกฤติและความแปรปรวนของราคาผลิตผลในตลาดโลก	4	8	9
10. ภาวะทุจริตโทรม/ความร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร	4	8	10

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อสังเคราะห์ตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีชั้นคตอน โดยชั้นคตอนแรกเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และชั้นคตอนที่สองเลือกแบบโควตา (Quota Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง 50 คน จากการ

ประเมินของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เกณฑ์ การคัดเลือกกลุ่มคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีใน ตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ตามเกณฑ์ที่กำหนดและสุ่มแบบเจาะจง สำหรับกลุ่ม ตัวอย่างบุคคล สุ่มแบบโควตา ตามเกณฑ์ มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 สุ่มแบบจำเพาะเจาะจง เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มคนงานที่ประกอบ อาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ขั้นตอนที่ 2 สุ่มกลุ่มคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอดังกล่าวแบบ จำเพาะเจาะจงจากตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบล ชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

3. ขั้นตอนที่ 3 สุ่มแบบจำเพาะเจาะจงและกำหนดโควตา รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 50 คน ประกอบด้วย

3.1 กลุ่มคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัด บุรีรัมย์ อายุระหว่าง 20-29 ปี ที่ทำงานอยู่เป็นประจำ จำนวน 9 คน

3.2 กลุ่มคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัด บุรีรัมย์ อายุระหว่าง 30-49 ปี ที่ทำงานอยู่เป็นประจำ จำนวน 33 คน

3.3 กลุ่มคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัด บุรีรัมย์ อายุระหว่าง 50 ปีขึ้นไป ที่ทำงานอยู่เป็นประจำ จำนวน 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นฐาน ในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี ในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพ รับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างใน โรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มผู้ ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำและ ตรวจสอบความเที่ยงตรงจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มคนงาน ที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 50 ชุด ซึ่งไม่ใช่

กลุ่มตัวอย่างนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการออก สัมภาษณ์ในช่วงเดือนมิถุนายน 2550 – เดือนสิงหาคม 2550 รวบรวมข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบ ความถูกต้องเพื่อนำไปวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์ กลุ่ม ด้วยตนเอง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษา สร้างข้อสรุปจากสภาพการณ์หรือ สถานการณ์ที่มองเห็นจากการสังเกตบริบทโรงสี บริบทของลักษณะที่อยู่อาศัยและครอบครัว กลุ่ม คนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สรุปนำเสนอโดยการ พรรณา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาในตำบลชุมเห็ดแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน : กรณีศึกษากลุ่ม คนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี เขตอำเภอ เมือง จังหวัดบุรีรัมย์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน พบว่า ส่วนใหญ่คิดเป็น ร้อยละ 76 เป็นเพศชาย ร้อยละ 66 มีอายุระหว่าง 30-49 ปี ร้อยละ 54 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 68 ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีมาเป็นเวลา 6-10 ปี ร้อยละ 66 มีรายได้ระหว่าง 3,000-5,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 56 มีสถานภาพสมรส และมีฐานะยากจน มีสมาชิกในครอบครัวมากคิดเป็นร้อยละ 76 มีจำนวนสมาชิกระหว่าง 4-6 คน ส่วนใหญ่มีบ้าน ของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 58 แต่สภาพบ้านไม่เรียบร้อยและไม่ถูกสุขลักษณะ สถานที่ทำงานไม่มี ระบบป้องกันส่งผลทำให้ถูกจ้างส่วนใหญ่จะเป็นโรคภูมิแพ้ โรคหอบหืดและมีความเสี่ยงต่อ การเป็นโรคปอดสูง

2. ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างใน โรงสี เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ตนเองเป็นคนจน เนื่องมาจากจนแต่กำเนิด ขอมรับสภาพความจนและมีความเคยชินในการที่จะอยู่ใน สภาพเช่นนี้ จึงไม่รู้สีกว่าจะต้องดิ้นรนต่อไปเพื่อให้ชีวิตดีขึ้นกว่าเดิมและคิดว่าไม่สามารถทำ เช่นนั้นได้ เพราะขาดที่ดินทำกิน มีหนี้สินซึ่งเกิดมาจากการกู้มาเพื่อใช้จ่าย ขาดแคลนเงินทุนใน การประกอบอาชีพอื่นๆ และพบว่า คนจนมีค่านิยมที่ไม่พอดี ค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งที่เกิดหนี้คือ

การดื่มสุรา สูบบุหรี่และเล่นการพนัน ซึ่งส่งผลต่อปัญหาสุขภาพตามมา ขาดการดูแลเอาใจใส่สุขภาพ ขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลความสะอาดของเครื่องอุปโภคและบริโภค

3. ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน พบว่า ตัวชี้วัดความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ คือ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ ด้านสุขภาพ ด้านระบบสวัสดิการจากภาครัฐ ด้านหนี้สิน ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ ด้านความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและภัยทางธรรมชาติ ด้านวิกฤตเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลผลิตในตลาดโลก ด้านความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งทรัพยากร

4. ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 แก้ไขปัญหาจากตัวคนจนเอง ได้แก่ การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีนิสัย ขี้อาย ขลาดกลัว พดุดกรวม ลด ละ เลิกกินเหล้าสูบบุหรี่และเล่นการพนัน เช่น หว่ย เป็นต้น ใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 ด้านผู้ประกอบการควรเพิ่มค่าจ้างให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อจะได้มีเงินเพิ่มมากขึ้นและเพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่มีอยู่ในปัจจุบัน

4.3 ด้านการศึกษา รัฐบาลควรเข้ามาให้โอกาสทางการศึกษาให้แก่คนจน สร้างกระบวนการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น เพื่อคนจนจะได้มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ

4.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรตั้งงบประมาณในการสร้างบ้านให้แก่คนยากจนเพิ่มมากขึ้น และให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาดูแลให้ความรู้ในด้านการป้องกันเชื้อโรค และการรักษาสภาพแวดล้อมให้มากขึ้น

4.5 รัฐบาลควรพัฒนาระบบบริการทางสังคมให้เข้าถึงกลุ่มคนจนการจัดการสวัสดิการสังคมให้ทั่วถึงแก่กลุ่มคนจน เช่น การประกันสุขภาพ เป็นต้น

4.6 รัฐบาลแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก ควรมีมาตรการหรือหาวิธีการในการป้องกันภัยทางธรรมชาติ เพื่อป้องกันไม่ให้ความทรุดโทรม/ ร้อยหรือของแหล่งธรรมชาติที่เป็นที่แหล่งประกอบอาชีพของคน

4.7 รัฐบาลควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหที่เกิดจากภัยทาง ธรรมชาติเพื่อให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพด้านการเกษตร และควรมีมาตรการรองรับ ราคาสินค้าทางการเกษตรของเกษตรกรเพื่อจะได้มีรายได้และไม่ประสบกับปัญหาขาดทุน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการแก้ไขปัญหาคอนกรีตความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างใน โรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ รับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบประเด็นที่น่าสนใจควรมานำ อภิปรายดังนี้

จากการศึกษาพบว่า คนจนส่วนใหญ่มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือ สภาพการ เป็นหนี้สิน เนื่องจากมีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย และมีหนี้สินเดิมที่ค้างชำระ เพราะประกอบ อาชีพที่ไม่มั่นคงหรือมีรายได้ก็น้อย คนจนมีการศึกษาน้อยขาดความรู้และความสามารถในการ จัดการการผลิตและการลงทุน โดยเฉพาะเรื่องการลงทุน เนื่องจากคนจนมีการศึกษาในระดับ ประถมศึกษาทำให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพน้อย หรือขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เนื่องจากขาดสินทรัพย์ในการลงทุน เพื่อประกอบอาชีพอื่นๆ หรือขาดสินทรัพย์ในการค้ำประกัน และมักถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการขาดทุนสูง จากปัญหาดังกล่าว ชัชชัย ไพโหล และคนอื่นๆ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพคนจนให้สามารถสร้างวิสาหกิจของชุมชนเพื่อ แก้ไขปัญหาคอนกรีตความยากจน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบล นาม่อง อำเภอกุศบาก จังหวัดสกลนคร ได้ค้นพบว่า การพัฒนาศักยภาพคนจนในรูปแบบ วิสาหกิจชุมชน นั้นประสบปัญหาศักยภาพการรวมกลุ่มคนจนไม่สูงพอ แต่มีกลุ่มคนจนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถึงจะจนเงิน จนปัญญา แต่ไม่จนใจ เป็นกลุ่มคนจนที่เป็นแกนนำทางความคิดที่สามารถ วิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์สาเหตุของความยากจนและวิเคราะห์การสะท้อนถึงค่านิยมคนจนที่ เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสบริโลก ทำให้กลุ่มคนจนกลุ่มนี้ สามารถปฏิบัติการดำรงชีวิตได้โดย การเลือกวิธีการที่เป็นพื้นฐานของคนจนทุกคนในการแก้ปัญหาด้วยการทำเกษตรผสมผสานเป็น แกนหลักพร้อมกับทำกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและ ผลักดันเรื่องงบประมาณให้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพยายามเน้นให้คนจนมีการเข้าถึง ทรัพยากรในท้องถิ่นและให้คนทุกระดับมีส่วนร่วมผลักดัน ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถ

นำมาเป็นต้นแบบกับกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพในโรงสีกลุ่มนี้ได้ แต่เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ความยากจนที่ต้องอาศัยเวลา ความร่วมมือและที่สำคัญคนจนเองต้องมีขวัญและกำลังใจที่จะต่อสู้กับปัญหาความยากจนด้วยตนเอง

กลุ่มคนจนที่ศึกษาเป็นผู้ที่มีภาวะที่ต้องรับผิดชอบสูง มีสมาชิกในครอบครัวมากและคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวต่ำหรือสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถพึ่งตนเองได้ สภาพแวดล้อมภายในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นแหล่งแพร่ของเชื้อโรค คุณภาพชีวิตต่ำ ส่งผลให้คนในชุมชนมีสุขภาพอ่อนแอ ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ขณะที่ในบางชุมชนประสบกับปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด ทำให้อัตราความเสี่ยงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนมีสูง ไม่มีระบบการเรียนรู้ ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มอื่นๆ ชุมชนขาดกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรภายในชุมชน เพราะขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขาดการเรียนรู้ต้นแบบจากชุมชนที่เข้มแข็งและขาดข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นปัญหาเดียวกับ สมพงษ์ ดุลยอนุกิจ และคนอื่นๆ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพทั่วโลกและศักยภาพการบริหารจัดการ ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัด : กรณีศึกษาจังหวัดเลย พบว่า ยังมีปัญหาขาดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานราชการ ภาคเอกชนและชุมชน ระบบข้อมูลข่าวสารที่จะเชื่อมโยงกันยังดำเนินการไม่ได้เต็มที่ ดังนั้น การช่วยเหลือครัวเรือนที่ยากจนจึงไม่ได้ดำเนินการ ซึ่งแท้จริงภาครัฐมีนโยบายและโครงการต่างๆ มากมายในการแก้ปัญหาคความยากจน ที่รัฐบาลให้ความสำคัญและผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาคความยากจนให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง แต่การที่ประชาชนเข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสาร และด้านหน่วยงานราชการขาดการดำเนินการที่เชื่อมโยงระหว่างกันรวมถึงการประสานสัมพันธ์ระหว่างภาคเอกชนและชุมชน การแก้ไขปัญหาคดังกล่าวย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ

โดยสรุปแล้วสภาพปัญหาคความยากจนที่พบเป็นปัญหาคความยากจนที่เกิดจากปัจจัยภายในบุคคล ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยได้เน้นการแก้ไขปัญหาคความยากจนที่เกิดจากปัจจัยภายในบุคคล โดยการเปิดโอกาสด้านต่างๆ ให้กับคนจนมากขึ้น ทั้งโอกาสทางสังคมโดยการสร้างระบบประกันสังคมและระบบค้ำชวยความคุ้มครองทางสังคมต่างๆ ขยายโอกาสทางเศรษฐกิจโดยการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ พัฒนาตลาดและให้เงินทุนกู้ยืมต่างๆ รวมถึงโอกาสทางการเมืองในแง่ของการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนด้วยตนเองมากขึ้น การพัฒนาศักยภาพคนจนให้สามารถสร้างวิสาหกิจของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลนาม่อง อำเภอภูคคาบจังหวัดสกลนคร ที่กล่าวว่า การสร้างวิสาหกิจแบบเศรษฐกิจในกลุ่มคนจนจะเป็นเพียงการเริ่มต้นยังไม่เข้มแข็งและยั่งยืน แต่ก็สามารถทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองของกลุ่มคนจนได้ในระดับหนึ่งหาก

จะเทียบกับทฤษฎีใหม่ 3 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 กลุ่มคนจนส่วนมาก จะเริ่มมีความพอเพียงเลี้ยงตัวเอง ได้บนพื้นฐานของความประหยัดและลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลง ชั้นที่ 2 กลุ่มคนจนจะสามารถรวมพลังกันในรูปแบบเพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองทางสังคม ชั้นที่ 3 มีการสร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย

ส่วนปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกแก้ไข โดยการบูรณาการแผนงานและงบประมาณต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินการ นอกจากนี้การพัฒนาเศรษฐกิจจะสร้างความสมดุล โดยรักษาเศรษฐกิจในระดับมหภาค ให้มีเสถียรภาพและมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจมหภาคให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ดังนี้

1.1 ส่งเสริมนโยบายการพัฒนาประเทศที่สมดุล โดยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ เพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น

1.2 ส่งเสริมการเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจที่คนจนส่วนใหญ่พึ่งพิง เช่น ภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการเกษตร ภาคการก่อสร้างและภาคบริการ

1.3 ส่งเสริมนโยบายการเงินและการคลัง เช่น มาตรการภาษีที่เอื้อต่อวิสาหกิจชุมชน และระบบสินเชื่อรายย่อย การพิจารณาจัดเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า และการเพิ่มรายจ่ายภาครัฐในการจัดบริการพื้นฐานทางสังคมแก่คนจนและผู้ด้อยโอกาส

1.4 ส่งเสริมนโยบายการค้าและการเงินระหว่างประเทศ เช่น ส่งเสริมการเปิดเสรีและการเจรจาการค้าที่ส่งผลดีแก่ภาคเกษตรและแรงงาน การลงทุนในสาขาที่เอื้อประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้แก่ กิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภาคเกษตรและกิจการที่มีเทคโนโลยีระดับกลาง ที่จ้างแรงงานฝีมือระดับต่ำไปฝึกอบรม

2. การเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนจน

2.1 พัฒนาระบบการเรียนรู้ เช่น การเปิดเวทีประชาคมท้องถิ่น การขยายเครือข่ายและศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน การถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน

2.2 พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง เช่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการทำเกษตรแบบยั่งยืน การพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ตลาดภายใน/ต่างประเทศ ส่งเสริมการระดมเงินออมในชุมชนและสนับสนุนการใช้กระบวนการสหกรณ์

2.3 ปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม เช่น การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงกับการผลิตและการพัฒนาในสาขาต่างๆ การวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่ชุมชนได้

2.4 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น การส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนและประชาสังคม การมีแผนชุมชนอย่างเป็นทางการที่มุ่งการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก

3. การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมและผู้ด้อยโอกาส

3.1 การพัฒนาระบบบริการทางสังคมให้เข้าถึงกลุ่มคนจนและผู้ด้อยโอกาส เช่น ขยายขอบเขตการประกันสังคมให้ครอบคลุมแรงงาน นอกระบบและการประกันการว่างงาน ปรับกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการบริการของคนจนและผู้ด้อยโอกาส

3.2 การจัดสวัสดิการสังคมให้มีความสอดคล้องกับปัญหาของกลุ่มเป้าหมายยากจนและผู้ด้อยโอกาส เช่น ส่งเสริมบทบาทขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนและสถาบันต่างๆ ในชุมชนในการจัดสวัสดิการ โดยใช้ทุนที่มีอยู่ในรูปแบบต่างๆ ของท้องถิ่น ปรับปรุงกองทุนหมุนเวียนที่มีอยู่ในระดับตำบลให้มีเอกภาพ ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุน

4. สวัสดิการโดยชุมชน โดยการเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักประกันทางสังคมแก่ประชากรแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมและดูแลกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การประกันชราภาพโดยสมัครใจและโดยการบังคับ การส่งเสริมกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเพื่อให้มีการประกันตนสำหรับกลุ่มต่างๆ พิจารณากำหนดมาตรการลดหย่อนทางภาษีเงินได้แก่ครอบครัวที่ดูแลผู้ด้อยโอกาสในครอบครัว

5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

5.1 ส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น การกระจายอำนาจ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการเงินการคลังให้ท้องถิ่น

5.2 เร่งรัดการแก้ไขปัญหาย่างเป็นธรรมในเรื่องที่ดินทำกินและการจัดสรรน้ำ เช่น การกระจายการถือครองที่ดินและปฏิรูปที่ดินแก่เกษตรกรรายย่อยที่ยากจน การบริหารจัดการแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้มีการนำมาใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรม การผลิต การบริโภคอย่างเต็มประสิทธิภาพ

5.3 ปรับปรุงและเร่งรัดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น พ.ร.บ.ป่าชุมชน พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ร.บ.การประมง เป็นต้น

5.4 สร้างกลไกแก้ไขปัญหาคือขัดแย้งการแข่งขันทรัพยากร เช่น การมีเวทีเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การเร่งรัดให้มีสถาบันท้องถิ่นหรือคณะผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ทำหน้าที่แก้ไขปัญหา

6. การปรับปรุงระบบบริหารภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาคือความยากจน มีการปรับปรุง ดังนี้

6.1 การปรับกระบวนการตัดสินใจและบทบาทหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหน่วยงานส่วนกลาง และระดับท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาคือความยากจนจากการกำกับ ควบคุม มาเป็นการอำนวยความสะดวก สนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และเครือข่ายชุมชน

6.2 การจัดทำแผนงาน/โครงการที่มีลักษณะเป็นองค์รวม โดยมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคีการพัฒนาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการและลด ความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 ปรับปรุงระบบงบประมาณ โดยเน้นผลงานและสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณในลักษณะเน้นการอุดหนุนแก่ชุมชน

6.4 จัดทำโครงการใหม่ๆ เช่น โครงการต่อยอดคน โขบายต่าง ๆ ของรัฐบาล โครงการแก้ไขปัญหาคือเฉพาะหน้าแก่ผู้ด้อยโอกาสในกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ

7. การสร้างโอกาส เสริมสร้างเพิ่มพูนสินทรัพย์ของคนจน เช่น ที่ดินและการศึกษา และเพิ่มผลตอบแทนจากสินทรัพย์ด้วยการทำงานที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับตลาด

8. การเสริมสร้างสิทธิและอำนาจของคนจน โดยทำให้กฎระเบียบของสถาบันของรัฐมีความรับผิดชอบต่อสังคม และตอบสนองต่อคนจนมากขึ้น ส่งเสริมให้คนจนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและการตัดสินใจระดับท้องถิ่น ตลอดจนจัดอุปสรรคทางสังคมที่เลือกปฏิบัติคือผู้หญิง ชนกลุ่มน้อย เชื้อชาติ ศาสนา และสถานะทางสังคม

9. การเสริมสร้างความมั่นคง โดยการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่คนจนที่จะต่อสู้กับความเจ็บป่วย วิกฤตเศรษฐกิจ การเพาะปลูกล้มเหลวและความยุ่งยากจากนโยบาย ภัยธรรมชาติ และความรุนแรง ควบคู่ไปกับการช่วยให้คนจนสามารถยืนหยัดต่อสู้กับวิกฤตอื่นๆ ด้วยตนเอง รวมทั้งการจัดให้มีเครือข่ายคุ้มครองทางสังคมที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดผลกระทบของภัยพิบัติทั้งระดับบุคคลและระดับชาติ

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาคือความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. รัฐบาลควรเข้ามาให้โอกาสทางการศึกษาให้แก่คนจนเพิ่มมากขึ้น เพื่อคนจนจะได้มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ
2. รัฐบาลควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหที่เกิดจากภัยทางธรรมชาติเพื่อให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพด้านการเกษตร และให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษามาพัฒนาความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพที่มั่นคงมากยิ่งขึ้น
3. คนจนควรได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เพื่อต้องการมีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพที่มั่นคง และมีรายได้เพิ่มมากขึ้น
4. ผู้ประกอบการควรให้สวัสดิการเพิ่มมากขึ้น และทำประกันสังคมเพื่อรองรับกับปัญหาด้านสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นในวันข้างหน้าของคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี
5. ผู้ประกอบการควรให้สวัสดิการจากภาครัฐเพิ่มมากขึ้น
6. ผู้ประกอบการควรเพิ่มค่าจ้างให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อจะได้มีเงินเพิ่มมากขึ้นและเพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่มีอยู่ในปัจจุบัน
7. รัฐบาลควรตั้งงบประมาณในการสร้างบ้านให้แก่คนยากจนเพิ่มมากขึ้น และให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาดูแลให้ความรู้ในด้านการป้องกันเชื้อโรค และการรักษาสภาพแวดล้อมให้มากขึ้น
8. รัฐบาลควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหที่เกิดจากภัยทางธรรมชาติเพื่อให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพด้านการเกษตร และรองรับราคาสินค้าทางการเกษตรของเกษตรกรเพื่อจะได้มีรายได้และไม่ประสบกับปัญหาขาดทุน
9. รัฐบาลแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก เพราะถ้ารัฐบาลยังแก้ไขปัญหในจุดนี้ไม่ได้ก็ส่งผลกระทบต่อคนยากจนเป็นอย่างมาก
10. รัฐบาลควรมีมาตรการหรือหาวิธีการในการป้องกันภัยทางธรรมชาติ เพื่อป้องกันไม่ให้ความทรุดโทรม/ร่อยหรอของแหล่งธรรมชาติที่เป็นที่แหล่งประกอบอาชีพของคน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Buriram Rajabhat University

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อผลการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าซ้าย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2526). การบริหารการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (ม.ป.ป.). ป่าไม้สัมพันธ์กับการพัฒนาชนบท. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจน. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และศิริพร ยอดกมลศาสตร์. (2542). "สถานภาพของคนจนในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ", วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 7 : คนจนไทยในภาวะวิกฤติ, หน้า 198-227.
- เทวี สวรรยาธิปิติ และคนอื่นๆ. (2547). รายงานวิจัยเรื่อง การแก้ปัญหาความยากจนที่เป็น การบูรณาการความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ใน ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. ราชบุรี : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. อัดสำเนา.
- ธวัชชัย ไพโกล. (2549). รายงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาคนจนให้สามารถสร้างวิสาหกิจชุมชนเพื่อ แก้ไขปัญหาความยากจน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษารองการบริหาร ส่วนตำบลนาบ้อง อำเภออุดุมบก จังหวัดสกลนคร. สกลนคร : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. อัดสำเนา.
- ธนาคารโลก ส่วนการพัฒนาชนบทและทรัพยากรธรรมชาติภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแปซิฟิก. (2543). "ยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูการพัฒนาชนบทของประเทศไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ".
- นิธินันท์ วิเศษสุวรรณ, สุภชัย ศรีสุชาติ และสมบูรณ์ ศิริประชัย. (2543). "นโยบายเศรษฐกิจมหภาคกับความยากจนในประเทศไทย : การสำรวจสถานะความรู้. นครปฐม : คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). "คนจนกับนโยบายทำให้อ่อนของรัฐ", กรุงเทพฯ : เรือนแก้ว การพิมพ์.

- นเรศ สงเคราะห์สุข. (2541). จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. เชียงใหม่ : สำนักงานโครงการพัฒนาที่สูง
ไทย-เยอรมัน.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2538). รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนา
ชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2547). เจตนารมณ์ร่วมของสังคมไทยเพื่อเอาชนะความยากจนและสร้าง
สังคมที่เป็นธรรม เอกสารการดำเนินงานศูนย์ประสานงานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะ
ความยากจนภาคประชาชน เครือข่ายพลังชุมชน-พลังแผ่นดิน (ศตจ.ปชช.).
กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- (2547). ประมวลข้อมูลและความรู้เบื้องต้นสำหรับการทำงานเพื่อเอาชนะความ
ยากจน. กรุงเทพฯ : อุษาการพิมพ์.
- ไพบุลย์ เจริญทรัพย์. (2534). การส่งเสริมและการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน. กรุงเทพฯ :
นวกนก.
- ขงยุทธ บุราสิทธิ์. (2533). "เทคนิคการกระตุ้นชาวบ้านให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน"
วารสารพัฒนาชุมชน. 29 : 41-46.
- ชูวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :
ไทยอนุเคราะห์.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2530). ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชน
ข้าราชการ ผู้นำรัฐบาล. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์.
- วิทยากร เชียงกูร. (2546). การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและด้อยโอกาสของกลุ่ม
ผู้ประกอบอาชีพอิสระรายย่อย. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง.
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2546). จัดความยากจนให้หมดไป ภายใน 6 ปี ได้
อย่างไร. เอกสารประกอบการสัมมนาวันที่ 2 ตุลาคม 2546 ณ อาคารเฉลิม
เอาชนะความยากจน. กรุงเทพฯ : อุษาการพิมพ์.
- สมชัย จิตสุชน. (2546). จัดความยากจนให้หมดไป ภายใน 6 ปี ได้อย่างไร : กรอบแนวคิด
องค์ความรู้และประเด็นปฏิบัติ. เอกสารประกอบการสัมมนา "จัดความยากจนให้
หมดภายใน 6 ปี ได้อย่างไร. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

- สมชัย จิตสุชน. (2546). เพิ่มความมั่นคงเศรษฐกิจโดยขจัดความยากจน : บทบาทของภาครัฐ. สัมมนาวิชาการ ประจำปี 2546 เรื่อง “ความมั่นคงของมนุษย์” 29-30 พฤศจิกายน 2546 ณ โรงแรมแอมบาสเคอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย มูลนิธิชัยพัฒนา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ชลบุรี: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- สมพงษ์ คุลยอนุกิจ และคนอื่นๆ. (2547). รายงานวิจัยเรื่อง สภาพกลไกและศักยภาพการบริหารจัดการในการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด : ศึกษากรณีจังหวัดเลย. เลย : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา : อัคราเนา.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2541). “ความยากจนในกลุ่มกรรมกร”, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 7 : คนจนไทยในภาวะวิกฤติ, หน้า 154-172.
- สายทิพย์ สุกดีพันธ์ บรรณาธิการ. (2534). “อุดมการณ์พัฒนากับการสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย” ใน ปัญหาผู้นำกับการกำหนดนโยบายแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิริพร สมบูรณ์บุรณะ. (2536). วิถีชีวิตคนในชุมชนชายขอบ ของสังคมเมือง : กรณีศึกษาคนคู่ชายะในชุมชนกองขยะชานเมือง. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจน. การประชุมเชิงปฏิบัติการ วันที่ 6 มิถุนายน 2545 ณ ดิกลันดิโมเดิร์น ทำเนียบรัฐบาล.
- (2546). “สรุปสาระสำคัญวาระแห่งชาติ” เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ “แนวทางการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจน” วันที่ 10 พฤษภาคม 2546 ณ โรงแรมโรสการ์เด้น จังหวัดนครปฐม.
- (2546). แผนฯ ๕ ฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์.
- อภินันท์ รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2531). ปัญหาการพัฒนาชนบท บทเรียนจากกรณียกกระบัตรโครงการพัฒนาชนบทกลุ่มแม่น้ำกลอง. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อเนก นาคะบุตร. (2533). จุดเปลี่ยนการพัฒนาชนบทและองค์กรพัฒนาเอกชนไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

อนุชิต ยศปิ่น และคนอื่นๆ. (2547). รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการทำ
แผนแม่บทชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งกว้าว อำเภอเมืองปาว จังหวัด
ลำปาง. ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
อัครสำเนา.

อรพินท์ สพโชคชัย. (2538). รายงานประกอบการประชุมกลุ่ม 4 การสร้าง การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการพัฒนาชุมชน การประชุมวิชาการประจำปี 2538 มุณินิการวิจัยเพื่อ
การพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Buriram Rajabhat University

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/ว ๕๓๗

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนมิตรภาพ อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ศส.อนันต์ ลิขิตประเสริฐ

ด้วย นางสาวรัตนา คำประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาคาชาวนาผดงน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีตำบลชุมพล อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รศ.ดร.จรัส สว่างทัฬหเป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อที่ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการใน ขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุชมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐ ๔๔๖๐ ๑๖๑๖ คีย์ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๔๕๔

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/ว ๕๓๗

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.พัชรินทร์ ศิริอำพันกุล

ด้วย นางสาวรัชดา ค่างประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน: กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รศ.ดร.จรัส สว่างทัฬหเป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงใคร่ขอลาอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อที่ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐ ๔๔๖๐ ๑๖๑๖ คห ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/ว ๕๓๗

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ว่าที่ร้อยโท ปิยมิตรธรรม

ด้วย นางสาวรัตนา ค่างประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รศ.ดร.จรัส สว่างทัฬหเป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐ ๔๔๖๐ ๑๖๑๖ คีย์ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศบ ๐๕๔๕.๑๑/ว ๕๑๘

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจระ อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ผู้จัดการโรงสีแสงไชย

ด้วยนางสาวรัชดา คำประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่องแนวทางการแก้ปัญหาความยากจน:กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีตำบลชุมเห็ด อำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รศ.ดร.จรัส สว่างทัฬห เป็นประธานกรรมการควบคุมการศึกษาค้นคว้า ในกรณีนี้นักศึกษามีความประสงค์ในการทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัยที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือในการวิจัย

ดังนั้นจึงขออนุญาตให้นางสาวรัชดา คำประโคน ทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง สำหรับกำหนดการทำงานผู้ทำการวิจัยจะประสานในรายละเอียดอีกครั้ง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐ ๔๔๖๐ ๑๖๑๖ คือ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/๕๓๕

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจรัส อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๕๑

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้จัดการโรงสีแสงไชย

ด้วยนางสาวรัชดา คำประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน : กรณีศึกษากลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รศ.ดร.จรัส สว่างทัฬห เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ โดยการนี้ นักศึกษามีความประสงค์เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามแก่ผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย ดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นักศึกษาเข้าเก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่านด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและ
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑ คอ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buri Ram Rajabhat University

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนแบบบูรณาการ : กรณีศึกษา
กลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
.....

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนแบบบูรณาการ : กรณีศึกษากลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

1.1 ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1.2 ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. ชื่อ.....สกุล.....
2. เพศ
 - 1. ชาย 2. หญิง
3. อายุ
 - 1. 20-29 ปี 2. 30-49 ปี 3. 50 ปีขึ้นไป
4. ระดับการศึกษา
 - 1. ประถมศึกษา 2. มัธยมศึกษา 3. ปริญญาตรี
 - 4. ไม่ได้รับการศึกษา
5. อาชีพ
 - 1. รับจ้าง 2. อื่น ๆ ระบุ.....
6. รายได้
 - 1. ต่ำกว่า 3,000 บาท 2. 3,000-5,000 บาท 3. 5,000 บาทขึ้นไป
7. สถานภาพ
 - 1. โสด 2. สมรส
 - 3. หย่าร้าง 4. หม้าย
8. ฐานะทางครอบครัว
 - 1. ช่างจน 2. ปานกลาง
9. จำนวนสมาชิกในครอบครัว
 - 1. 1-3 คน 2. 4-6 คน 3. 7-9 คน
10. ลักษณะที่อยู่อาศัย
 - 1. บ้านเช่า 2. บ้านของตนเอง
 - 3. บ้านญาติ 4. บ้านพักคนงาน
11. การถือครองที่ดิน
 - 1. โฉนด 2. ฝาก. 3. นส. 3
 - 4. ไม่มีที่ดินทำกิน
12. ลักษณะการเป็นหนี้
 - 1. กู้ยืม 2. จำนอง 3. จำนำ
13. ลักษณะของอาหาร

1. ซึ้ออาหารสำเร็จรูป 2. ทำกินเอง
14. ลักษณะการแต่งกาย
 1. เรียบง่าย 2. ตามแฟชั่น
15. ระบบสุขภาพ
 1. โรคหอบหืด 2. โรคภูมิแพ้ 3. โรคปอด
 4. โรคอื่นๆ ระบุ.....
16. ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน
 1. มีระบบการป้องกัน 2. ไม่มีระบบการป้องกัน
17. ระบบสวัสดิการจากภาครัฐ
 1. มีระบบสวัสดิการจากภาครัฐ 2. ไม่มีระบบสวัสดิการจากภาครัฐ

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 Rajabhat University

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มคนจนที่ประกอบอาชีพรับจ้างใน
โรงสีในตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

ประเด็นที่ศึกษา	เนื้อหา	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการ
1. สาเหตุแห่งความยากจนของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสีเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	1.1 มีรายรับน้อยกว่ารายจ่าย 1.2 ขาดความรู้และความสามารถในการจัดการการผลิตและการลงทุน 1.3 มีนิสัยหรือยึดทัศนคติที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง ขาดความรู้และความสามารถในการจัดการการผลิตและการลงทุน 1.4 มีภาระที่ต้องรับผิดชอบสูง 1.5 มีภาระด้านหนี้สิน 1.6 สภาพแวดล้อมภายในชุมชนไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ 1.7 ชุมชนขาดกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรภายในชุมชน 1.8 ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติ 1.9 วิกฤตเศรษฐกิจ และความแปรปรวนของราคาผลิตในตลาดโลก 1.10 ความทุจริต/ ร้อยหรือของแหล่งทรัพยากร	กลุ่มคนจน ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงสี	ใช้สัมภาษณ์ แบบเชิงลึก

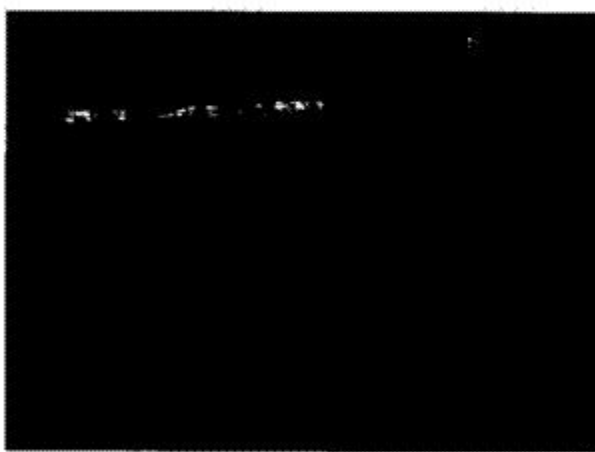
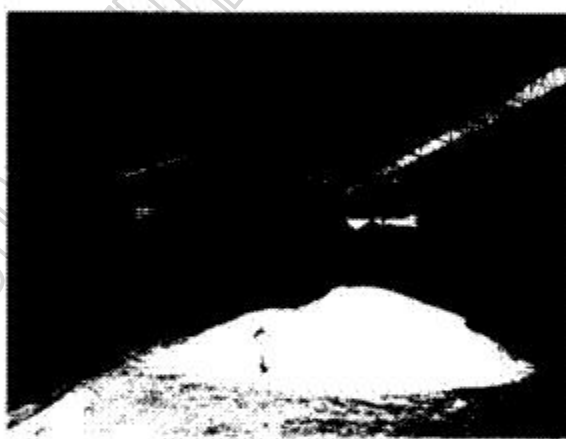
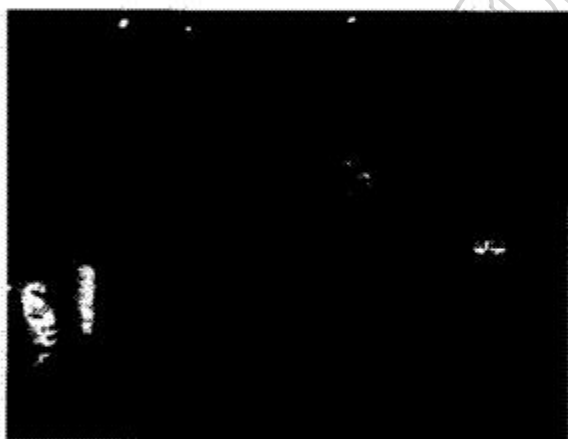
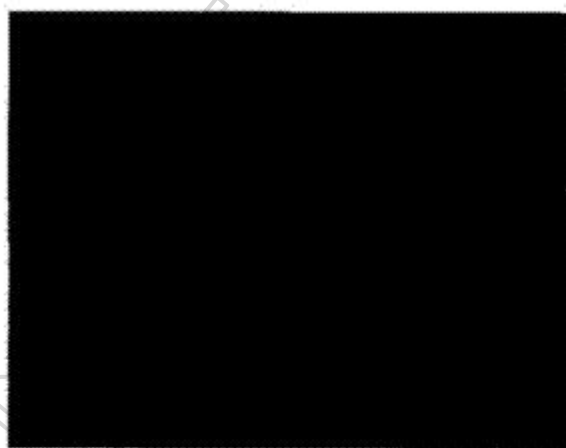
ประเด็นที่ศึกษา	เนื้อหา	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการ
2. ตัวชี้วัดความ ยากจนของกลุ่มผู้ ประกอบอาชีพ รับจ้างในโรงสีเขต อำเภอเมือง จังหวัด บุรีรัมย์	2.1 ด้านการศึกษา 2.2 ด้านการประกอบอาชีพ 2.3 ด้านรายได้ 2.4 ด้านสุขภาพ 2.5 ปัญหาด้านระบบสวัสดิการ จากภาครัฐ 2.6 ด้านหนี้สิน 2.7 ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่น่าอยู่และไม่ถูกสุขลักษณะ 2.8 ปัญหาด้านความแปรปรวน ของสภาพภูมิอากาศและภัยทาง ธรรมชาติ 2.9 ปัญหาด้านวิกฤตเศรษฐกิจ และความแปรปรวนของราคา ผลิตในตลาดโลก 2.10 ปัญหาด้านความทุจริต/ รื้อหรือของแหล่งทรัพยากร	กลุ่มคนจน ผู้ประกอบอาชีพ รับจ้างในโรงสี	ใช้สัมภาษณ์ แบบเชิงลึก
3. แนวทางการ แก้ไขปัญหา ความยากจนของ กลุ่มผู้ประกอบ อาชีพรับจ้างในโรงสี เขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	3.1 แก้ไขปัญหาด้าน การศึกษา 3.2 แก้ไขปัญหาด้านการ ประกอบอาชีพ 3.3 แก้ไขปัญหาด้านรายได้ 3.4 แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ 3.5 แก้ไขปัญหาด้านระบบ สวัสดิการจากภาครัฐ 3.6 แก้ไขปัญหาด้านหนี้สิน 3.7 แก้ไขปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ในชุมชนไม่ถูกสุขลักษณะ	กลุ่มคนจน ผู้ประกอบอาชีพ รับจ้างในโรงสี	ใช้สัมภาษณ์ แบบเชิงลึก

ประเด็นที่ศึกษา	เนื้อหา	กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการ
	3.8 แก้ไขปัญหาด้านความ แปรปรวนของสภาพ ภูมิอากาศและภัยทาง ธรรมชาติ 3.9 แก้ไขปัญหาด้านวิกฤต เศรษฐกิจและความ แปรปรวนของราคาผลิตใน ตลาดโลก 3.10. แก้ไขปัญหาด้านความ ทรุดโทรม/ร่อยหรอของ แหล่งทรัพยากร		

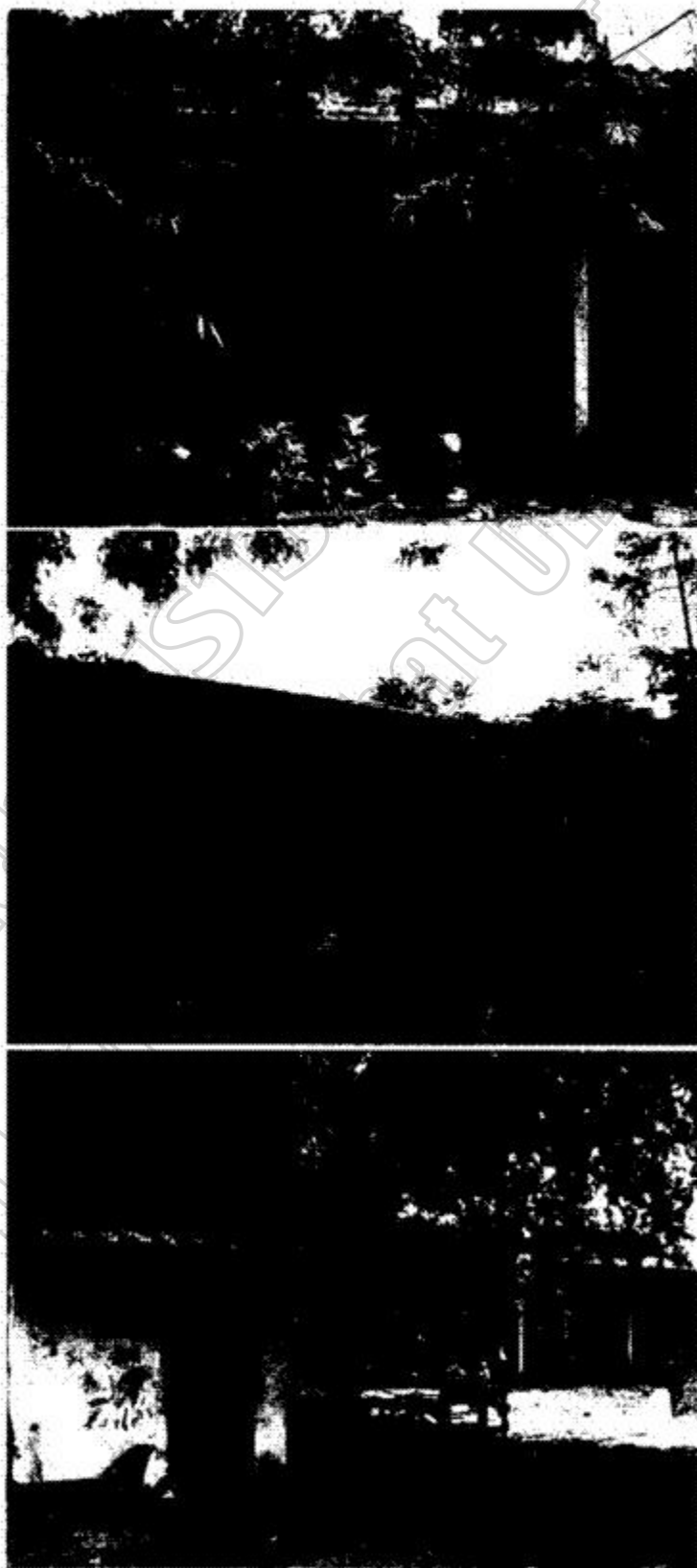
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ง
ภาพการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาพสภาพแวดล้อมในการทำงาน

ภาพ บ้านพักคนงาน

ภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวรัตษา ต่างประโคน
วัน เดือน ปีเกิด	2 กันยายน 2524
สถานที่เกิด	99/1 หมู่ที่ 5 ตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	99/1 หมู่ที่ 5 ตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไทร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2536 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประโคนชัยวิทยา อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2542 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประโคนชัยพิทยาคม อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2545 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2552 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์